

Vägledning till Jordbruksverkets offentliga kontroll av foderanläggningar som tillhör foderleverantörer

Tabell 1: Ändringslogg

Version	Fastställt	Ändrad av
14		RWAR/SULI
13.1	Mars 2022	KESK och AKB
13	13 december 2021	KESK
12	10 december 2020	KESK
11	2020-01-30	KESK/SULI
10	2018-12-20	KESK
9.1	2018-02-02	KESK/SULI
9	2016-12-21	KESK/KANDE
8	2015-11-17	KESK
7b	2014-12-19	KESK
7		KWEJ
6	2014-02-20	KWEJ
2013.2	2013-08-30	KWEJ
2013.1	2013-01-31	KWEJ
2012.3	2012-10-04	KWEJ
2012.2	April 2012	AKBÅ
2012	November 2011	KWEJ

Innehåll

A. Övergripande om kontrollen, förklaring av begrepp m.m.	7
1 Inledning	7
1.1 Uppdateringar i denna version av vägledningen	8
2 Aktuell lagstiftning.....	9
3 Prioritering vid riskbaserad kontroll	11
4 Begrepp och förtydliganden	11
4.1 Definitioner	11
4.2 Vad är foder?.....	12
4.3 Foderstrukturer.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
4.4 Djurbegreppen.....	13
4.5 Anläggningskoder	14
4.6 ABP-kategorier och slutpunkt för animaliska biprodukter	16
4.7 Beskrivningar av ”abp-anläggningar”	16
4.7.1 Mellanhantering och lagring (A).....	16
4.7.2 Anläggning för lagring av framställda produkter (S).....	17
4.7.3 Bearbetningsanläggning (B).....	17
4.7.4 Anläggning för tillverkning av sällskapsdjursfoder (P)	17
4.7.5 Uppsamlingscentral (C)	18
5 Godkännande av vissa anläggningar	18
6 Kontrollens genomförande.....	20
6.1 Kvalitets- och egenkontroll	21
6.2 Avvikelse	22
6.3 Allvarliga avvikelser	23
6.4 Riskklassificering.....	24
6.5 Erfarenhetsklassificering.....	25
6.6 Riktlinjer för god praxis	25
6.7 Anläggningar som är tredjepartskontrollerade via ett certifieringsorgan	26
6.8 Avvikelser från utförda kontroller	26
6.9 Slutlig bedömning av risk- och erfarenhetsklassificering	27
6.10 Volymfaktorer	27
6.11 Bedömning av foderanläggningar som har ett godkännande	27

7	Rapportering av kontroll – Betydande fara för fodersäkerheten eller skäl att dra ett godkännande eller en registrering?	28
7.1	Löpande rapportering av kontrollresultat	28
7.2	Återtagande av registrering eller ett godkännande:.....	29
8	RASFF och AAC: system för informationsutbyte med andra EU-länder	31
	B. Kontrollfrågor	33
9	Inledning/struktur	33
9.1	Grunden/engagemang	34
9.2	Grundkrav	34
9.2.1	Lokaler och utrustning	34
9.2.2	Personal	34
9.2.3	Produktion	34
9.2.4	Kvalitetskontroll.....	35
9.2.5	Lagring och transport	35
9.2.6	Spårbarhet	35
9.3	Import.....	36
9.4	Branschriktlinjer.....	36
9.5	Märkning	36
9.6	Riskbaserad produktion/HACCP	36
9.7	Certifisering (ISO, etc.)	37
10	Frågor avseende lokaler & utrustning	38
10.1	Lokaler & utrustning	38
10.2	Rengöring.....	43
10.3	Underhåll & funktionskontroll	46
10.4	Grundförutsättningar avseende ljus, vatten och avlopp	50
10.5	Skadedjurskontroll	53
11	Frågor avseende personal	56
12	Frågor avseende produktion.....	59
12.1	Produktions- och kvalitetsansvarig	59
12.2	Produktionsförfaranden.....	59
12.3	Korskontamination.....	66
12.4	Förbjudet foder, främmande ämnen, etc.	75
12.5	Avfall och icke lämpligt foder	79

12.6	Spårbarhet	81
13	Frågor avseende kvalitetskontroll	82
13.1	Kvalitetsansvarig.....	82
13.2	Laboratorium.....	83
13.3	Kvalitetskontrollplan.....	85
13.3.1	Egenkontroll.....	85
13.3.2	Föreskriftsreglerad egenkontroll	87
13.4	Referensprover	101
14	Frågor avseende lagring och transport	104
14.1	Lämpliga lokaler och behållare, inklusive förpackningar	104
14.2	ID, korskontamination.....	107
14.3	Lämpliga transport- och lagringsförhållanden	109
15	Frågor avseende spårbarhet.....	110
15.1	Registrering och godkännanden.....	110
15.2	Journaler.....	113
15.2.1	Register	113
15.3	Dokumentationssystem	119
15.4	Handelsdokument och intyg.....	121
15.5	Reklamationer	127
16	Frågor avseende märkning	129
17	Riskbaserad produktion.....	143
18	Frågor kring HACCP	150
19	Grunden/Engagemang.....	163
20	Frågor avseende engagemanget	164
21	Frågor avseende import och export, inklusive intyg att använda vid sådan verksamhet	168
22	Frågor avseende årlig rapportering – underlag för kontrollplanering och rapporter.....	173
	C. Vägledning om kontroll av ärenden med misstänkt eller bekräftat osäkert foder	174
1	Jordbruksverket respektive foderföretagarens roll i händelse av osäkert foder 174	
2	Kontroll vid händelser med osäkert foder.....	174
2.a	Extra offentlig kontroll inklusive provtagning vid påvisad salmonella ..	175

2.b Företagets möjlighet att själva ta kartlägningsproverna vid salmonellahändelser	175
2.c Krav på laboratorium som analyserar kartläggande prover samt extra offentlig kontroll	176
3 Företagens möjlighet till stöd genom rådgivare och konsulter eller från andra i branschen	176
4 Kontakter med andra länder, andra svenska myndigheter eller andra enheter på djuravdelningen	176
4.a Berörd enhet på Djuravdelningen ska informeras om smitta påvisas i kartläggande provtagning.....	177
5 Återtag, destruktion eller avyttring av osäkert foder inom Sverige	178
5.a Återtag	178
5.b Destruktion.....	178
5.c Avyttring av osäkert foder nationellt.....	179
6 Avyttring av osäkert foder till annat EU-land eller tredje land.....	179
7 Beslut om åtgärder på gårdar som mottagit osäkert foder.....	180
8 Kommunikation med företaget kring åtgärder på gårdar som mottagit osäkert foder	182
9 Språkregel vid förväntade frågor från kunder och media.....	183
10 Intyg om att företaget följt lagstiftningen	183
11 Mätosäkerhet, metodutbyte och justering för torrsbstanshalt	184
12 SVA:s riskbedömning samt gränsvärdet i relation till risk	184
13 Spädningsförbud för osäkert foder.....	184
14 Möjlighet att betrakta delar av ett parti, en sats eller en försändelse som säker	185
15 Förbjudna ämnen med noll-tolerans alternativt med gränsvärde endast för livsmedel, men inte för foder	185
16 Särskilda regler för epizootier	186
17 Stöd till foderföretagare i kontakt med Jordbruksverkets krisorganisation	187
18 Bilaga 1: Kontroll vid halter av främmande ämne över gränsvärde	188
19 Bilaga 2: Kontroll vid påvisad salmonella i miljön i en foderanläggning, i tillverkningslinje eller i färdigt foder	192
20 Bilaga 3. Märkning av foder med förpackningsmaterial eller foder som är osäkert, t.ex. på grund av salmonella	195

A. Övergripande om kontrollen, förklaring av begrepp m.m.

1 Inledning

Kravet på offentlig kontroll av foder regleras via EU:s regelverk om foder och livsmedel. Offentlig kontroll ska göras vid foderanläggningar i alla led av foderkedjan. Kontrollen ska ge effekt, vara riskbaserad och ske regelbundet och så ofta som lämpligt.

Denna vägledning är tänkt som ett stöd för kontrollpersonalen vid offentlig kontroll och för de olika checklistor som tas fram av kontrollenheten.

”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”. Det gäller till exempel sådant som rör insamling, transport och spårbarhet liksom införsel och utförsel samt import och export. Se under avsnittet ”Grundläggande information” och under ”Del 1 Allmänt” under Kontrollfrågor och vägledning. Under ”Del 1 Allmänt” finns även förslag på kontrollfrågor som kan användas i olika checklistor.

Observera att vägledningen och checklistorna inte ersätter regelverken. Vid kontroll är det nödvändigt att man har aktuell lagstiftning tillgänglig. All hänvisning ska ske till regelverken och inte till vägledningen.

En vägledning är inte juridiskt bindande, utan är exempel och rekommendationer som kan vara till hjälp vid bedömning och tillämpning av lagstiftningen. Vägledningen utesluter inte andra handlingssätt för att uppnå det resultat som avses med lagstiftningen.

De nationella branschriktlinjer¹ som näringen arbetat fram i samråd med Jordbruksverket eller branschriktlinjer som tagits fram på EU-nivå i samråd med kommissionen kan ge ytterligare vägledning. På motsvarande sätt kan de koder avseende **märkning** som tas fram av näringen i samarbete med kommissionen och EU:s medlemsländer ge ytterligare vägledning avseende hur foder ska märkas. Branschriktlinjerna och märkningskoderna finns på Jordbruksverkets webbplats allteftersom de blir färdigställda eller uppdaterade.

¹ [I enlighet med förordning \(EG\) nr 183/2005](#)

1.1 Uppdateringar i denna version av vägledningen

Denna uppdatering är en mindre uppdatering och har fokuserat på behovet av uppdateringar eller förtydliganden. Strukturen på vägledningen kommer ses över mer grundligt först i en kommande uppdatering.

Denna version av vägledningen har sedan tidigare vägledning uppdaterats genom:

- Uppdaterat definitionen av foder
- Fråga 1020: Förtydligat om ”communications”, vad som förväntas av djurkontrollenheten samt när det ska överlämnas till sakenheten.
- Fråga 780: Uppdaterat utifrån ny lagstiftning gällande ekologiskt foder.
- Fråga 825: Tagit bort anläggningstyp M
- Fråga 410: Tagit bort anläggningstyp M.
- Avsnitt 18 Frågor kring HACCP: Lagt till att HACCP inte gäller anläggningar som låter legotillverka allt sitt foder enligt dom från förvaltningsrätten. Gäller enbart vid sällskapsdjursfoder.
- Ny fråga 381: Har företaget rutiner för hantering av GMO med hänsyn till lämplig råvara, spårbarhet, korskontamination och märkning?
- Fråga 451 har uppdaterats med ny text
- Fråga 635 Uppdaterat laghänvisning
- Fråga 700 Tagit bort att åtalsanmälan bör övervägas.
- Avsnitt C (Händelser vid osäkert foder) har uppdaterats med ett avsnitt om ogräsfrön och liknande specialfall.
- Språkliga korrigeringar

Denna vägledning är utformad enligt de regelverk som gäller foder samt kommissionens guide ”[Riktlinjer för införande av förfaranden grundade på HACCP-principerna och för underlättande av införandet av dessa principer i vissa livsmedelsföretag](#)”. Kommissionens guide omfattar i grova drag kommissionens uppfattning i frågor om

- HACCP-principerna,
- flexibilitet dvs. anpassning av kraven till den enskilda anläggningen, och
- grundförutsättningar för fodertillverkning.

Vägledningen berör också frågeställningar kopplade till andra regelverk som påverkar foder t.ex. EU-förordningar som reglerar animaliska biprodukter och därav framställda produkter samt sjukdomar som galna kosjukan och scrapie.

En checklista utformas av djurkontrollenheten.

Kontrollpersonalen är inte skyldig att vid varje enskilt tillfälle kontrollera alla punkter i lagstiftningen utan kan välja hur omfattande kontrollen ska vara. För att bedöma hur omfattande kontrollen bör vara kan flera faktorer spela in t.ex. hur regelbunden kontrollen är, typ av företag och inspektörens prioriteringar. Om kontrollpersonalen inte har kontrollerat en punkt, trots att den är relevant, ska detta markeras i protokollet checklistan i rutan ”Ej kontrollerat”.

Eftersom vägledningen beslutas av avdelningschef sker uppdatering normalt högst en gång per år. Synpunkter kring vägledningen kan dock löpande skickas till Foderdjurprodukter@jordbruksverket.se och beaktas vid kommande uppdatering.

2 Aktuell lagstiftning

Grunden för den offentliga kontrollen fastställs i EU:s kontrollförfordning:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625.²

Jordbruksverkets föreskrifter om foder och animaliska biprodukter:

- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder,
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21³) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter och
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur.

Foderhygienförfordningen:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien.
- Kommissionens vägledning: ”Vägledning om tillämpningen av vissa bestämmelser i förordning (EG) nr 183/2005 om fastställande av krav för foderhygien” [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1601652739225&uri=CELEX:52019XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1601652739225&uri=CELEX:52019XC0705(01))

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG (förordningen om offentlig kontroll)Text av betydelse för EES.

³ Ändrad från 30 januari 2019 genom SJVFS 2018:39, där modellen för kontrollfrekvensen lyfts ut för att göras om till ett vägledande dokument

ABP-förordningarna:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002, samt
- Kommissionens förordning (EU) nr 142/2011 av den 25 februari 2011 om genomförande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om genomförande av rådets direktiv 97/78/EG vad gäller vissa prover och produkter som enligt det direktivet är undantagna från veterinärkontroller vid gränsen.

TSE-förordningen:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.

Tillsatsförordningen:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 av den 22 september 2003 om fodertillsatser. En förteckning över godkända fodertillsatser återfinns i kommissionens [”Tillsatslista”](#)

GM-förordningarna:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 av den 22 september 2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder, samt
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 av den 22 september 2003 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG.

Märkningsförordningen:

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 767/2009 av den 13 juli 2009 om utsläppande på marknaden och användning av foder

Råvaruförteckning:

- Kommissionens förordning (EU) nr 68/2013 av den 30 januari 2013 om en förteckning över foderråvaror.

Se även:

- Näringsens foderregister: www.feedmaterialsregister.eu benämningar på foderråvaror som inte är upptagna i kommissionens råvaruförteckning.

- Gråzonsprodukter: Kommissionens förordning (EU) nr 892/2010 av den 8 oktober 2010 om vissa produkters status som fodertillsatser som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 produkter som inte är fodertillsatser.
Dessa produkter betraktar kommissionen inte som fodertillsatser och kan därmed mycket väl dyka upp i kommissionens råvaruförteckning eller näringens foderregister.
- Kommissionens rekommendation av den 14 januari 2011 om riktlinjer för distinktionen mellan foderråvaror, fodertillsatser, biocidprodukter och veterinärmedicinska läkemedel.

3 Prioritering vid riskbaserad kontroll

Att kontrollen ska vara riskbaserad innebär att kontroll ska fokuseras till områden där den mest behövs.

Ordet risk innefattar en sammanvägning av sannolikhet och allvarlighetsgrad för en fara.

Riskbaserad kontroll ska fokusera på områden där avvikelser kan förväntas ha betydelse för fodersäkerheten. Kontrollen ska alltså inte fokusera på mer eller mindre vanligt förekommande avvikelser från lagkraven, vilka inte har någon betydelse för fodersäkerheten.

Vid riskbaserad kontroll krävs t.ex. kontroll av att företagen i samband med osäkert foder vidtar de åtgärder som krävs. Sådan kontroll kan behöva göras som extra offentlig kontroll. Särskild vägledning för kontroll i samband med osäkert foder ingår i denna vägledning, se särskilt avsnitt samt bilagor.

Vid riskbaserad kontroll kan omprioritering av kontrollresurserna behöva göras under året så att viss planerad kontroll inte görs eftersom annan händelseinitierad kontroll prioriteras högre. Detta gäller särskilt om resurser för sådan händelseinitierad kontroll inte avsatts i tillräcklig mängd.

Kontroll i samband med s.k. RASFF-ärenden som rör Sverige ska prioriteras, i synnerhet om de är av typen ”alert notification”.

4 Begrepp och förtydliganden

4.1 Definitioner

Definitionen av begrepp i föreskrifterna hänvisar ofta till definitionen i en EU-förordning.

4.2 Vad är foder?

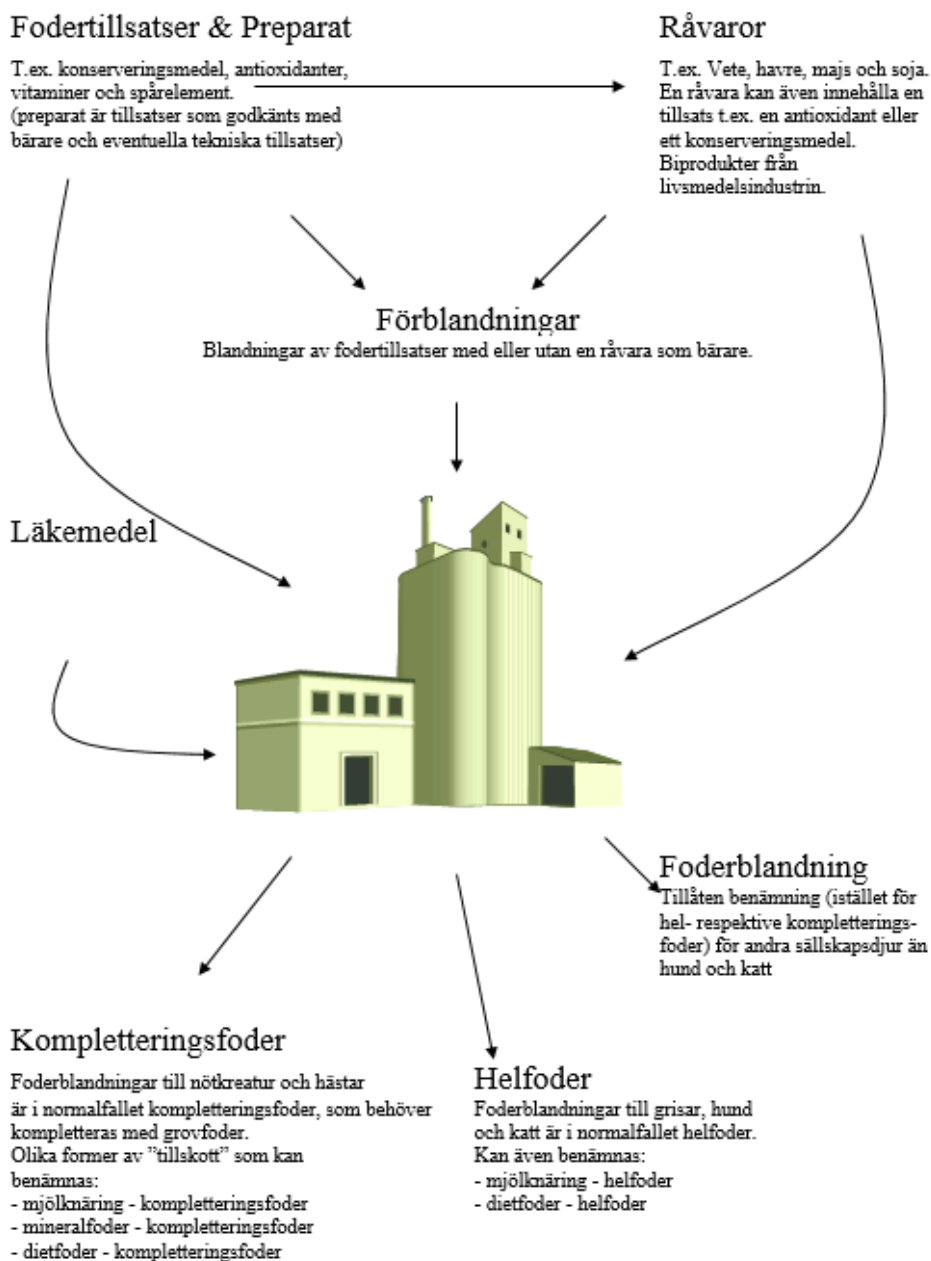
Foder definieras i förordning (EG) nr 178/2002 som ”alla ämnen eller produkter, inbegripet tillsatser, och oberoende av om de är bearbetade, delvis bearbetade eller obearbetade, som är avsedda för utfodring av djur”, dvs. i princip allt som intas av djuret via munnen och består av råvaror, fodertillsatser, förblandningar och foderblandningar (undantag t.ex. biocider och rena läkemedel).

Relationerna mellan de olika begreppen illustreras i figur 1 och ytterligare vägledning anges i kommissionens rekommendation (2011/25/EU).

Vatten ska inte i generella termer betraktas som foder som var fallet i den tidigare svenska foderlagen. Detta togs bort då nya foderlagen (2006:805) antogs. Likväl omtalas vatten i två regelverk, i tillsatsförordningen där det anges att tillsatser får blandas i vatten om det framgår av det enskilda beslutet. I hygienförordningen anges i bilaga III, dvs. avsnittet avseende goda utfodringsrutiner, att vatten som används som dricksvatten eller till vattenbruk ska vara av lämplig kvalitet.

I kommissionens vägledning finns exempel på tolkningar där en råvara inte anses vara ett foder. ”Vägledning om tillämpningen av vissa bestämmelser i förordning (EG) nr 183/2005 om fastställande av krav för foderhygien” [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1601652739225&uri=CELEX:52019XC0705\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1601652739225&uri=CELEX:52019XC0705(01))

T. ex är enligt vägledningen mask som ska sättas på en krok som bete vid fiske inte att anse som foder. Däremot är agn som är avsett att kastas ut för att locka fisk till ett visst område (lockmat) anses ingå i definitionen av foder

Figur 1: Relationerna mellan de olika foderbegreppen

4.3 Djurbegreppen

Flera olika begrepp för djur eller djurkategorier används i de olika regelverken vilket kort kan sammanfattas enligt följande:

- **Djur**, övergripande begrepp som omfattar alla ryggradsdjur och ryggradslösa djur
- **Livsmedelsproducerande djur**: våra normala produktionsdjur t.ex. fjäderfä, nötkreatur, gris och häst.

- Huvudregeln för häst är att de är livsmedelsproducerande djur. I de fall där man i det hästpasset antecknat att djuren inte ska gå in i livsmedelskedjan betraktas den enskilda hästen enligt foderlagstiftningen som ett sällskapsdjur.
- Kaniner och duvor räknas också till livsmedelsproducerande djur, även om de används som sällskapsdjur.
- Även vilda djur kan ingå i livsmedelskedjan.
- **Icke livsmedelsproducerande djur** omfattar våra vanliga sällskapsdjur, men även laboratoriedjur, zoo- eller djurparksdjur, cirkusdjur samt kräldjur och rovfåglar.

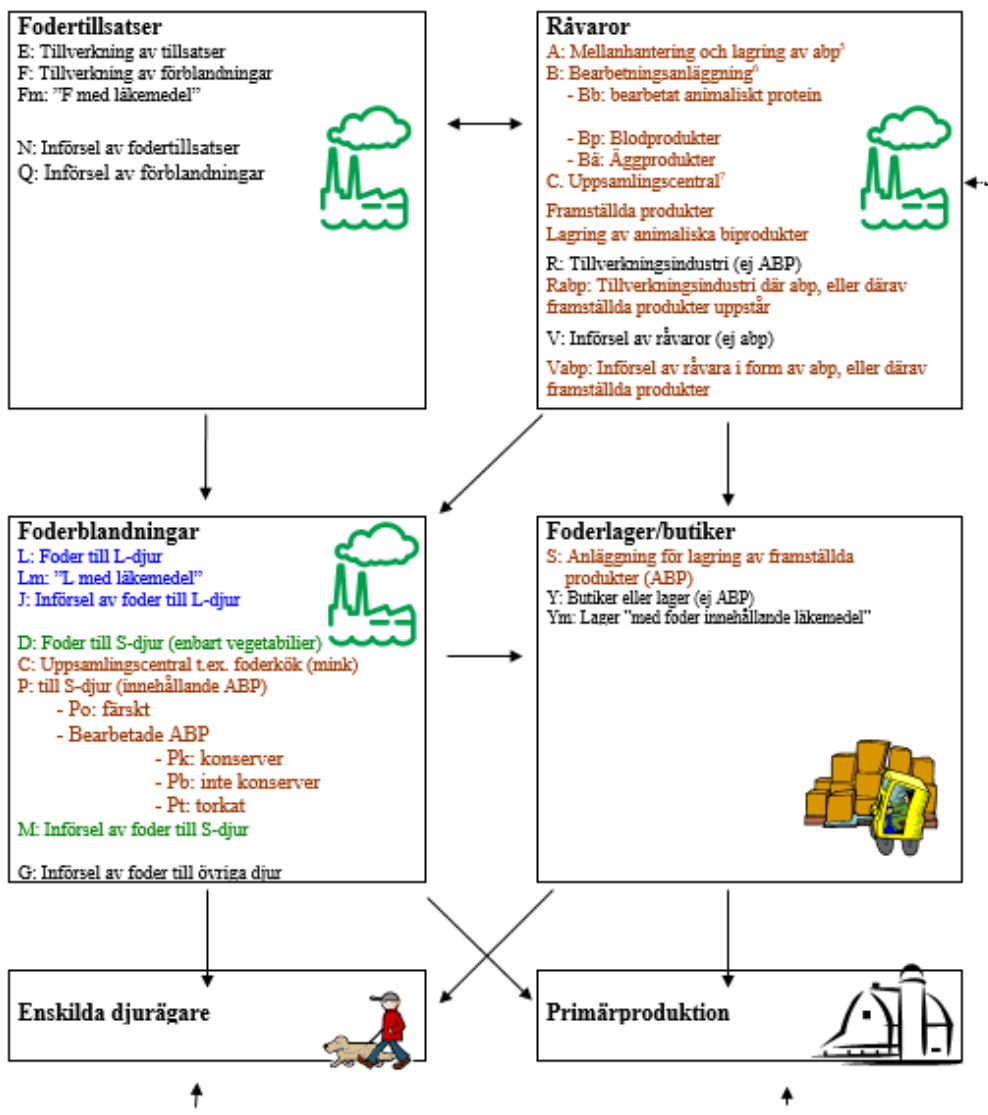
4.4 Anläggningskoder

För att förtydliga vilka av frågorna som är relevanta för olika typer av anläggningar har dessa getts en bokstavsbezeichnung (A, B, C, etc.). Se figur 2.

Figur 2: Foderanläggningar och deras anläggningskoder

L-djur = livsmedelsproducerande djur

S-djur = sällskapsdjur, enligt ABP-regelverket

A: Mellanhantering och lagring av abp⁴B: Bearbetningsanläggning⁵C: Uppsamlingscentral⁶⁴ Sortering/styckning/malning, kylning/infrysning (t.ex. block).⁵ T.ex. kött- eller benmjölstillverkning.⁶ Foder från uppsamlingscentral till djurparks- & cirkusdjur, kräddjur & rovfåglar, pälsdjur, vilda djur (inte livsmedel), kennlar samt jakt- och draghundar.

4.5 ABP-kategorier och slutpunkt för animaliska biprodukter

Råvaror i form av animaliska biprodukter delar in i tre kategorier enligt följande:

- **Kategori 1** (artikel 8 i förordning (EG) nr 1069/2009): Kategori 1 är inte tillåtet som foder förutom efter särskilt beslut. Det kan då bara röra sig om döda djurparksdjur som foder till djurparksdjur eller slaktbiprodukter till sällskapsdjur från länder utanför EU där hormonbehandling är tillåtet.
- **Kategori 2** (artikel 9 i förordning (EG) nr 1069/2009) Detta är t.ex. slaktbiprodukter från en av Jordbruksverket registrerad uppsamlingscentral eller kött- och benmjöl till pälsdjur.
- **Kategori 3** (artikel 10 i förordning (EG) nr 1069/2009): Detta är t.ex. produkter från slakterier som slaktbiprodukter från friska djur som passerat veterinärbesiktning och sådana produkter som uppstår vid tillverkning av livsmedel som mjölk och mjölkprodukter, grevar samt före detta livsmedel. Även produkter som möss, kaniner, mygglarver, Artemia-ägg och maggots räknas som kategori 3-material.

Bearbetat sällskapsdjursfoder och tuggben som tillverkats och förpackats i ett EU-land och då uppfyller kraven enligt abp-lagstiftningen eller har genomgått en veterinärkontroll vid en gränskontrollstation och där konstaterats leva upp till kraven, får släppas ut på marknaden utan begränsningar. De omfattas således inte av abp-lagstiftningen eftersom slutpunkten⁷ i tillverkningskedjan har uppnåtts.

4.6 Beskrivningar av ”abp-anläggningar”

Ett försökt till att beskriva olika former av anläggningar och relationen mellan dessa ges i figur 2. Observera att anläggningsbegreppen för ABP-anläggningar anger verksamheten som godkänns eller registrerats på den enskilda anläggningen och är inte kopplade till foderbegreppen, dvs. ett godkännande eller registrering enligt ABP-förordningen kan ske på olika former av foderanläggningar.

4.6.1 Mellanhantering och lagring (A)

En anläggning för mellanhantering tar emot färska animaliska biprodukter för sortering och/eller styckning (ofta malning) och/eller kylning eller djupfrysning till block innan dessa produkter transporteras vidare till slutdestination. I vissa fall syftar man produkten istället för att kyla eller frysa.

Anläggningen måste, om den ska hantera foderråvara, vara godkänd av Jordbruksverket för mellanhantering.

⁷ Artikel 3 i förordning (EU) nr 142/2011.

Exempel på mellanhanteringsanläggningar är de som tar emot fiskrens eller slaktbiprodukter och fryser dessa till block för vidare transport till minkfarmer eller sällskapsdjursfodertillverkare. I vissa fall ligger anläggningen i direkt anslutning till ett slakteri. (Godkännande krävs om anläggningen tar emot abp från andra leverantörer än bara det intilliggande slakteriet.)

Samtliga som köper eller tar emot foder från en mellanhanteringsanläggning måste ha godkänd anläggning från Jordbruksverket för att ta emot denna typ av foderråvara.

Anläggning för lagring av animaliska biprodukter

Anläggning som lagrar animaliska biprodukter måste ha ett godkännande från Jordbruksverket.

4.6.2 Anläggning för lagring av framställda produkter (S)

Anläggning där lagring sker av produkter som framställts genom en eller flera behandlingar, omvandlingar eller steg i bearbetningen av animaliska biprodukter.

Anläggning som lagrar eller hanterar framställda produkter behöver inte godkännas enligt abp-lagstiftningen om den är registrerad som foderanläggning, men den ska vara registrerad enligt abp-lagstiftningen. Att den är registrerad framgår av kryss i ABP/FP-rutan i DjuHr.

4.6.3 Bearbetningsanläggning (B)

En bearbetningsanläggning är i detta sammanhang en anläggning som tar emot kategori 3-material och bearbetar detta till bearbetat animaliskt protein eller till andra bearbetade produkter som kan användas som foderråvara.

Med anledning av att det finns flera typer av bearbetningsanläggningar där särskilda krav ställs har dessa frågor särskilt markerats. B-frågorna gäller för samtliga bearbetningsanläggningar. Bb-märkta frågor är ytterligare frågor som ska ställas på anläggning som producerar bearbetat animaliskt protein. Bp är ytterligare frågor som ska ställas på anläggning som tillverkar blodprodukter och Bä på anläggning som tillverkar äggprodukter.

4.6.4 Anläggning för tillverkning av sällskapsdjursfoder (P)

Dessa anläggningar måste godkännas i enlighet med ABP-lagstiftningen.

Det finns fem olika typer av anläggningar

Pb: Anläggning som tillverkar bearbetat sällskapsdjursfoder.
Denna typ av anläggning tillverkar t.ex. torrfoder eller kokt foder.

Pt: Anläggning som tillverkar tuggartiklar.

- Po: Anläggning som tillverkar färskt sällskapsdjursfoder.
Ofta rör det sig om tillverkning av foder som förpackas i plastkorv och fryses, alternativt frysta klumpar som läggs i plastpåse.
- Pk: Anläggning som tillverkar konserv.
- Pi: Anläggning som tillverkar aromatiska inälvsvärk.
(Denna typ av anläggning finns inte i Sverige i dagsläget.)

Anläggningar som bara tar emot sällskapsdjursfoder som har uppnått slutpunkt för att lagras och skickas vidare till t.ex. butik behöver inget godkännande som sällskapsdjursfodertillverkare.

4.6.5 Uppsamlingscentral (C)

Dessa anläggningar registreras för insamling och behandling av vissa animaliska biprodukter som är avsedda att användas som foder till djurparksdjur, cirkusdjur, kräldjur och rovfåglar (andra än djurparks- och cirkusdjur), pälsdjur, vilda djur, hundar från etablerade kennlar, grupper av sådana hundar som jakt- och draghundar samt hundar och katter i skyddshärbärgen⁸.

Vanligast förekommande anläggning är de foderkök som tillverkar minkfoder. Det finns inget krav på hur materialet ska bearbetas där. I Sverige har vi godkänt att de endast mal slaktbiprodukterna. Men foderköken är i dagsläget bara registrerade för att ta kategori 3-material. När det gäller kategori 2-material får de ta emot bearbetat kött- och benmjöl av kategori 2 så länge som det kommer från en registrerad foderleverantör. Det finns dock ingen tillverkning av sådant kategori 2-material (mjöl) i Sverige och om det ska tas in från annat EU-land krävs införseltillstånd och att sändningarna läggs in i Traces.

Även s.k. ”foderslakt till t.ex. djurparksdjur” räknas som uppsamlingscentral. Dessa anläggningar hämtar djur som avlivats ute på gård (vanligen häst). Djuren är inte veterinärbesiktigade före avlivning och får därför inte användas som livsmedel och blir därmed ett kategori 2-material. De som köper foder från uppsamlingscentraler måste ha individuellt tillstånd från Jordbruksverket för att utfodra sina djur med fodret. Att kunderna har sådana tillstånd måste kontrolleras i samband med kontroll av anläggningen.

5 Godkännande av vissa anläggningar

Foderanläggningar ska vara registrerade och i vissa fall godkända bland annat i enlighet med kraven i foderhygienförordningen och abp-lagstiftningen.

Observera att det inte finns någon blankett för att ansöka om ett godkännande utan verksamheten anges via blankett som företagen måste uppdatera vid behov. Utifrån

⁸ Artikel 18 i förordning (EG) nr 1069/2009

de uppgifter som lämnas på blanketten kontaktar Jordbruksverket företaget avseende ett eventuellt godkännande:

D7 ANMÄLAN – foderanläggning

Godkännande krävs för följande typer av foderanläggningar:

- Som hanterar läkemedel i olika former,
Observera att med Jordbruksverkets tillstånd får anläggningen tillverka och lagra foder innehållande läkemedel, men detta foder får aldrig levereras ut om inte mottagaren har ett veterinärintyg.
- Som blandar in fiskmjöl, di- och trikalciumpfostfat, blodprodukter eller blodmjöl i foder. Foder till idisslare får inte framställas på anläggningen. (Undantag kan ges för detta om vissa krav uppfylls enligt [förordning \(EG\) nr 999/2001](#)).
- Som tillverkar eller släpper ut vissa fodertillsatser enligt förordning (EG) nr 183/2005
 - näringstillsatser,
 - zootekniska tillsatser,
 - tekniska tillsatser: antioxidanter med en fastställd högsta tillåtna halt,
 - organoleptiska tillsatser: karetonider och xantophyller.
- Som tillverkar eller släpper ut vissa förblandningar innehållande följande tillsatser
 - zootekniska tillsatser: Andra zootekniska tillsatser
 - koccidiostatika och histomonostatika,
 - näringstillsatser: Vitamin A & D samt Cu och Se.
- Som tillverkar eller släpper ut vissa foderblandningar innehållande följande tillsatser
 - zootekniska tillsatser: Andra zootekniska tillsatser
 - koccidiostatika och histomonostatika.
- Anläggningar får godkännas (enligt art. 10.3 i förordning (EG) nr 183/2005) för att ”avgifta” foder som är kontaminerade enligt direktiv 2002/32/EG och förordning (EU) 2015/786. De krav som abp-lagstiftningen ställer framgår av artikel 221 i förordning (EU) nr 1422/2011.
- Som tillverkar eller släpper ut produkter för användning i foder enligt förordning (EU) nr 225/2012:
 - bearbetning av vegetabilisk råolja, utom de som omfattas av förordning (EG) nr 852/2004,
 - oleokemisk tillverkning av fettsyror,
 - tillverkning av biodiesel och
 - blandning av fett

Om det rör animaliskt fett kan det krävas godkännande enligt abp-lagstiftningen, eller en registrering om det rör sig om en livsmedelsanläggning.

Godkännande krävs för följande typer av abp-anläggningar:

- anläggningar för mellanhantering eller lagring av animaliska biprodukter
- bearbetningsanläggningar
- anläggningar för tillverkning av sällskapsdjursfoder

6 Kontrollens genomförande

Kontroll kan ske i form av revision, hygieninspektion eller provtagning. Dessa olika metoder kan alla ingå vid ett och samma kontrolltillfälle.

Kontrollen och kontrollmetod ska även anpassas till företagets natur och storlek där kontrollen av ett stort företag minst en gång om året utförs som en revision medan för mindre företag det är mer naturligt med rena kontroll- och provtagningsbesök.

Kontroll kan ske som kontroll på en foderanläggning, eller som administrativ kontroll. Administrativ kontroll är främst tillämpligt vid vissa former av extra offentlig kontroll och vid uppföljning av avvikelser.

Den provtagning som sker vid offentlig kontroll ska göras med stöd av den skriftliga analys av risker i foder som tillhandahålls inför varje nytt kontrollår. Prover tagna vid offentlig kontroll ska skickas till av Jordbruksverket utsett officiellt laboratorium.

Uppföljning av tidigare konstaterade brister ska följas upp vid kontrollen.

Nedan finns ett förslag på en dagordning vid kontroll:

Tabell 2: Förslag på dagordning vid kontroll

<u>Utförande</u>	<u>Kommentarer</u>
Inledande möte	Börja kontrollen med att sitta ner och ge en presentation av er och syftet med kontrollen samt vilken laglig grund som föreligger kontrollen. Kontrollera även under denna inledning ägarförhållanden, adressuppgifter, behörig personal, etc. Fyll i grunduppgifterna för klassificering av företaget enligt risk- och erfarenhetsmodellen. Notera specifikt om ändringar i klassificeringen behöver genomföras, t.ex. om abp- eller TSE-lagstiftningen behöver beaktas eller någon annan verksamhet pågår som på något sätt kan innebära en ökad risk i foderproduktionen. Kontrollera att anläggningen

<u>Utförande</u>	<u>Kommentarer</u>
	är rätt klassad. Av erfarenhet vet vi att det förekommer att anläggningar är felklassade.
Granskning av flödesdiagram	<p>För att få en överblick av processen är företagets flödesdiagram en stor tillgång för att förstå processen och identifiera eventuella ändringar sedan föregående kontroll.</p> <p>Kontrollera versionsnummer.</p> <p>Granska övergripande rutiner, instruktioner, ansvarsfördelning, HACCP, etc.</p> <p>Välj ut eventuella moment/instruktioner/HACCP-moment etc. som ni vill granska specifikt, t.ex. veckoprovtagning av salmonella.</p>
Rundvandring	<p>Kontroll av</p> <ul style="list-style-type: none"> • grundförutsättningarna/GMP • CCP <p>genom</p> <ul style="list-style-type: none"> • observationer/demonstrationer • frågor till personalen • granskning av instruktioner, protokoll, etc.
Enskild utvärdering	Ta tid för en enskild genomgång av det du sett och noterat samt gör en enkel sammanställning av de brister som identifierats.
Avslutande möte	Avsluta kontrollen med en presentation av de brister som identifierats och vilka åtgärder som förväntas av företaget i form av t.ex. kompletterande dokumentation, åtgärdsplaner och tidsaspekter.

6.1 Kvalitets- och egenkontroll

”Kvalitetskontroll” och ”egenkontroll” berör dels samma områden men begreppet egenkontroll är vidare. Med en kvalitetskontroll avses en kontroll som riktar in sig på att säkerställa produktens kvalitet t.ex. sammansättning, ett visst energivärde, men även fastställande av hygienisk kvalitet t.ex. fritt från salmonella eller frånvaro av oönskade substanser t.ex. mykotoxiner eller tungmetaller. Egenkontrollen omfattar dessa parametrar men kan även omfatta underhåll av utrustning, åtgärder vid avvikelser och kontroll/uppföljning av leverantörer.

Egenkontrollen omfattar dels det som företaget själv fastställer i sin kvalitetskontroll och HACCP-planer samt det som regleras i regelverken t.ex. i foderföreskriften eller hygienförordningen avseende kontrollfrekvenser av salmonella, aflatoxin och dioxin.

Det ska för övrigt observeras att företagen ofta för samman alla dessa olika begrepp i ett dokument t.ex. i företagets HACCP-plan.

Avvikelser och kommentarer

Följande former av begrepp används för att beskriva när företaget inte uppfyller kraven dvs. olika former av brister som kan leda till en anmärkning:

- kommentarer,
- avvikelser, eller
- allvarliga avvikelser

Observera att inspektörens roll är att dokumentera och rapportera de brister som uppmärksammas vid kontrolltillfället, inte att diskutera eller ge råd om lösningar. Det är företagets ansvar och skyldighet att hantera olika lösningar på problemet antingen självständigt eller med hjälp av olika konsulter inom området.

Kommentarer

Enklare brister som företaget arbetar vidare med för att finna en bra lösning på. Exempel på kommentarer är:

- Dokumentation avseende behörighet/utbildning (lång erfarenhet accepteras men bör dokumenteras).
- Allmän oordning där man kan befara att en risk föreligger för t.ex. sammanblandning av foder.
- Mindre/enklare brister avseende dokumentation.
- Mindre brister avseende märkning dvs. samtliga delar som ska ingå i märkningsuppgifterna finns med men enskilda detaljer är felaktiga t.ex. uppgifter om inblandade vitaminer finns med men fel ID-nummer på tillsatsen har angetts.
- Brister avseende produktredovisning dvs. fynd av produkter som inte anmälts till Jordbruksverket.

Om kommentarerna kvarstår vid nästa besök bör de rendera i en avvikelse för att öka trycket på att bristen åtgärdas.

6.2 Avvikelse

Med avvikelse avses att företaget inte uppfyller ställda krav enligt gällande regelverk. Avvikelserna kan även gälla krav som företaget själva ställt som en del av sin kvalitetskontroll, t.ex. i sin HACCP. Avvikelser kräver åtgärder enligt en

uppgjord åtgärdsplan (såvida de inte åtgärdas omedelbart). Åtgärdade avvikelser kan redovisas skriftligen till myndigheten t.ex. genom fotografier eller dokumentationsutdrag. Det är lämpligt att upplysa företaget om dessa krav. Om avvikelserna kvarstår vid nästa kontroll och de skulle ha åtgärdats enligt åtgärdsplanen så bör det rendera en allvarlig avvikelse.

Exempel på avvikelser (alla typer, även allvarliga):

- Signering och uppföljning (kontrasignering).
- Brister i dokumentation och tekniska lösningar avseende grundkraven.
- Bristande skriftliga rutiner för homogenitetskontroll.
- Märkningen är ofullständig så tillsvida att hela komponenter saknas t.ex. sammansättning, tillsatser, bruksanvisning, fodertyp.
- Bristande kontroll av råvaror (fysisk kontroll och analys) och bristande information i handelsdokumenten för animaliska biprodukter som levereras från och till företaget.
- Brister i dokumentationen avseende reklamationer.
- Obehöriga besökare i anläggningen.
- Brister avseende åtgärder för att undvika återkontaminering t.ex.:
 - gemensamma silotoppar (råvaror, färdigfoder på samma plan),
 - förvaring av riskråvaror tillsammans med vanliga råvaror (riskråvaror som inte passerat importkontrollen t.ex. i väntan på provsvar),
 - förvaring av foder tillsammans med tekniska produkter om dessa inte är av foderkvalitet,
 - avsaknad av fysisk kontroll av blandaren och rengöring efter inblandning av läkemedel i foder,
 - utnyttjande av kylluft direkt från fabrikslokalen,
 - underhåll/kontroll av luftfilter etc. till kylanläggningen, eller
 - gemensam utrustning för ren och oren sida där tydliga barriärer finns
- Avsaknad av märkning av områden, för speciella foder t.ex.
 - innehåller läkemedel/koccidiostatika,
 - för höga halter av oönskade substanser/mikroorganismer (karantän), eller
 - retur

6.3 Allvarliga avvikelser

Allvarliga avvikelser är brister som medför en risk för spridning av smitta, t.ex. salmonella och andra former av föroreningar och kräver omedelbara åtgärder av

företaget. Till allvarliga anmärkningar räknas även brister avseende riskbaserad produktion och HACCP samt avsaknad av hela delar av kraven enligt foderhygienförordningen.

Vid ett återbesök senast inom en månad kontrolleras att de allvarliga avvikelserna har åtgärdats.

Exempel på allvarliga avvikelser:

- Tillverkning/hantering av foder utan tillstånd.
- Avsaknad av kvalitetskontrollplan.
- Avsaknad av spårbarhet
- Avsaknad av ett förfarande för att säkerställa att produkter som är avsedda för tekniska ändamål hålls avskilt och inte sammanblandas med motsvarande produkters om används som foder.
- Avsaknad av skriftliga instruktioner och kontroll avseende hantering av läkemedel och koccidiostatika (homogenitet, inblandad halt, överföring mellan partier).
- Bristande dokumentation/kontroll av värmebehandlingen av fjäderfäfoder.
- Bristande skriftliga rutiner vid tillverkning av icke värmebehandlat foder i en anläggning som för övrigt värmebehandlar sitt foder.
- Avsaknad/brister i den föreskriftsreglerade egenkontrollen (salmonella/aflatoxin).
- Avsaknad av dokumentation avseende reklamationer.

6.4 Riskklassificering

Modellen för riskklassificeringen finns i en särskild vägledning kring kontrollfrekvens vid foder och abp-anläggningar. Beroende på anläggning och kännedom om anläggningen kan man här gå till väga på olika sätt:

- a. Antingen går man på vad man redan vet, t.ex. om företaget använder läkemedel så kan man direkt ringa in läkemedel och då är det hela klart då läkemedelsanvändning får den högsta riskklassen.
- b. För nya anläggningar kan det vara bra att gå igenom aktuell tabell och ringa in de verksamheter/aktiviteter som man bedriver. Detta ger en god bild av företagets verksamhet och riskprofil. Det lägsta värdet anger företagets riskklass.

För att undvika oklarheter ange varför företaget har erhållit angiven riskklass. T.ex. företaget tillverkar foderblandningar innehållande läkemedel.

Normalt sker prövning för eventuell omklassificering efter det att officiell kontroll har utförts. För företag som har fler besök genomför klassificeringen vid det första

besöket och anmäl eventuella ändringar i status efter övriga beslut (normalt så ligger riskklassificeringen fast och ändras bara vid ändrad verksamhet).

OBS! Systemet för klassificering ändrades inför 2015 och en kontroll av att företaget är rätt riskklassificerat måste göras även vid andra besök än det första på varje anläggning!

Sedan oktober 2018 registreras samtliga verksamhetstyper vid en anläggning och inte endast den riskklassgrundande. E-tjänsten kommer byggas ut så att tidigare registrerade företagare själva kan lägga till fler verksamhetstyper. Tills detta gjorts kan tillägg av verksamhetstyp endast göras av handläggare eller foderinspektörer.

Erfarenhetsklassificering

Erfarenhetsklassificeringen finns beskriven i en särskild vägledning kring kontrollfrekvens vid foder och abp-anläggningar Under 2018 togs modellen genom 2018:39 ut ur föreskriften och lades in i ett vägledande dokument. Syftet med detta var att formerna för uppdatering av modellen skulle förenklas, samt skapa flexibilitet genom att djurkontrollenheten när skäl finns kan göra avsteg från modellen.

Utgångspunkt för en grundklassificering är erfarenhetsklass C.

Ändring till högre/lägre erfarenhetsklass ska ske om skäl finns efter utförd kontroll eller efter upptäckt av att företagen inte skött sig. Om ett företag anmält att de är tredjepartscertifierade och/eller följer branschriktlinjer kan detta leda till ändrad erfarenhetsklass först efter att det vid kontroll konstateras att detta bidrar till uppfyllandet av foderlagstiftningen. Flytt i erfarenhetsklass uppåt sker enligt skapad rutin för hur mindre eller större avvikelser räknas ihop för att det ska avgöras om anläggningen sammantaget får sänkt erfarenhetsklass.

Enligt kontrollföreskriften kan företagen själva ansöka om en ny klassificering inför kommande kontrollår, anmälan ska vara inne senast den sista oktober.

6.5 Riktlinjer för god praxis

För näringen exklusive primärproduktionen finns det idag [fem gällande EU-riktlinjer](#).

De [nationella riktlinjer för god praxis](#) som finns inom foderområdet gäller främst primärproduktionen.

Branschriktlinjer som gäller fodernäringen i andra led än primärproduktionen är:

- VFK:s branschriktlinjer för foderråvaruproducenter,
- Branschriktlinjer för hantering av salmonella vid fodertillverkning, samt
- Branschriktlinjer för transport av foder innehållande fiskmjöl.

Notera ett kryss i den aktuella riktlinje som företaget hävdar att de följer på den aktuella anläggningen.

Anläggningar som följer godkända riktlinjer för god praxis kan erhålla erfarenhetsklass B, förutsatt att avvikelser inte förekommer vid kontroll.

6.6 Anläggningar som är tredjepartskontrollerade via ett certifieringsorgan

De företag som anger att deras verksamhet inom foderområdet omfattas av certifieringen ska visa upp dels ett intyg på att företaget är certifierat, dels ett protokoll från senaste revisionen (max ett år gammalt).

Certifieringen ska omfatta foderregelverken dvs. det är inte tillfyllest att t.ex. vara certifierad för tryckkärl, hissar eller närliggande områden t.ex. hantering av livsmedel, etc. Detta innebär att för att anse att certifieringen omfattar foderregelverken ska samtliga delar i checklistan omfattas. Anmärkningar kan förekomma, men hela delar får inte fattas t.ex. egenkontroll enligt HACCP, skadedjursbekämpningsprogram eller ett reklamationssystem.

Notera ett ja eller nej i rutan för om företaget är certifierat.

Det finns inga certifieringar som per automatik ger ändrad erfarenhetsklass. Det har förekommit exempel på allvarliga avvikelser även vid anläggningar som är certifierade, beroende på hur de tillämpas och vad revisorerna fokuserar på. Exempel på certifieringar som förutsatt att de implementeras på ett bra sätt skulle kunna vara till stöd för företaget i att uppfylla foderlagstiftningen är:

- GMP+
- VFK:s certifiering med SVA som certifieringsorgan

Anläggningar som både har en lämplig certifiering och följer godkända riktlinjer för god praxis kan förutsatt att avvikelser inte förekommer vid kontroll erhålla erfarenhetsklassen A.

Företagen kan flyttas upp ett steg i klassificeringen efter utförd kontroll om inga avvikelser förekommer.

6.7 Avvikelser från utförda kontroller

Normalt sker omklassificering efter det att offentlig kontroll har utförts med maximum en gång per år. I de fall nedklassning leder till att ett ökat antal kontroller ska göras under ett påbörjat kontrollår görs dessa som extra offentlig kontroll.

För att systemet ska bli stabilt och företagen inte varierar i erfarenhetsklassificering utan att reella orsaker föreligger har en tröghetsströskel byggts in i systemet där flera brister räknas samman.

Fastställande av erfarenhetsklassificeringen sker av kontrollenheten.

Systemet bygger på ett utbyte av förtroende där företagen i de högre klasserna själva säkerställer kontrollen. Missbrukas detta förtroende ska anläggningarna sänkas fortare från de högre erfarenhetsklasserna.

6.8 Slutlig bedömning av risk- och erfarenhetsklassificering

Efter kontrollen vägs alla faktorer för erfarenhetsklassificeringen samman, det vill säga om företaget följer riktlinjer för god praxis, är certifierade på ett sätt som påverkar klassningen samt hur många avvikelser som upptäcktes vid kontrollen.

Erfarenhetsklass fastställs av kontrollenheten.

Efter utförd kontroll kan inspektören vid behov bolla eventuellt förslag på ny riskklassificering till Djurhälsoenheten. Från och med 2019-01-30 är modellen för riskklassning och kontrollfrekvens utplockad ur föreskriften. I och med detta krävs inte längre ett formellt skriftligt beslut för justering av riskklass.

Observera att för företag som tillverkar foder och har ett godkännande för läkemedel ska kontrolleras minst 1 gång per år oavsett risk- och erfarenhetsklassificering.

6.9 Volymfaktorer

Volymfaktorerna fastställs i enlighet med i en särskild vägledning kring kontrollfrekvens vid foder och abp-anläggningar⁹. Foderleverantörerna lämnar in årlig rapportering om foderkvantiteter för sina registrerade foder via e-tjänst.

6.10 Bedömning av foderanläggningar som har ett godkännande

Kontrollanten ska göra en bedömning av om foderföretagaren och anläggningen uppfyller kraven i lagstiftningen avseende lokaler, utrustning, personal, produktion, kvalitetskontroll, lagring och dokumentation. För att en anläggning ska behålla ett godkännande ska samtliga krav i lagstiftningen vara uppfyllda.

För anläggningar som har ett godkännande ska särskilt de specifika krav som gäller för de olika godkännandetyperna vara uppfyllda:

⁹ Volymfaktor beskrevs i bilaga 4 i kontrollföreskriften SJVFS 2007:21. Genom SJVFS 2018:39 har modellen tagits ut ur den s.k. kontrollföreskriften för att under 2019 omvandlas till ett vägledande dokument.

- Vid inblandning av **vissa fodertillsatser** i foder ska det säkerställas att användningen av aktuell fodertillsats ska ske till rätt foder och i rätt mängd och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **läkemedel** i foder ska det säkerställas att läkemedel tillsätts till rätt foder och i rätt mängd, att läkemedlet är homogent inblandat i fodret och att kraven på spårbarhet och dokumentation uppfylls.
- Vid inblandning av **fiskmjöl** i foder ska det säkerställas fiskmjöl tillsätts till rätt foder och utan risk för kontaminering av tillverkningslinjer där idisslarfoder hanteras.
- Vid bearbetningsanläggningar ska kontroll av att företagets valideringsförfaranden göras.
- Den nya foderföreskriften SJVFS 2018:33 innehåller krav på godkännande för att släppa ut/hantera vissa **fettprodukter** samt vid **avgiftning** av foder som innehåller för höga halter av främmande ämnen.

På grund av vissa felaktigheter som funnits kring hantering av godkännanden i DjuHr har det vid flera tillfällen upptäckts att företagens godkännanden inte är i ordning i systemet (godkännandena kan t.ex. ligga på ett felaktigt ad.id. eller plats.id). Ett arbete har gjorts för att säkerställa att godkännandena i DjuHr är korrekta. För att inga felaktigheter kring företagens godkännanden ska finnas kvar i systemet är det angeläget att det kontrolleras om det i anläggningsformuläret i DjuHr finns ett alfatecken i anläggningens registrerings/godkännandenummer. Ett alfatecken betyder att anläggningen har ett foder-godkännande.¹⁰ Om så är fallet ska ett kryss finnas i någon av de rutor som finns för godkännande samt företaget ska kunna uppvisa ett eller flera giltiga godkännanden. Om ett kryss saknas i godkännanderuta, trots att företaget uppvisar ett giltigt godkännande eller trots att alfatecken finns i anläggningsformuläret i DjuHr, ska sakenheten omgående meddelas så att detta kan justeras.

7 Rapportering av kontroll – Betydande fara för fodersäkerheten eller skäl att dra ett godkännande eller en registrering?

7.1 Löpande rapportering av kontrollresultat

Om djurkontrollenheten upptäcker eller får kännedom om att en uppenbar och betydande fara för fodersäkerheten föreligger ska sakenheten omgående informeras. Om djurkontrollenheten upptäcker eller får kännedom om en uppenbar och betydande fara för fodersäkerheten ska de vidta nödvändiga åtgärder med stöd

¹⁰ Anläggningar som enbart godkänts enligt abp-lagstiftningen ges inget alfatecken.

av lagstiftningen samt kontrollera att företagen själva vidtar åtgärder som krävs. Rutin för kontrollåtgärder vid händelser med osäkert foder (med exempel) finns nu integrerat i denna vägledning för kontroll av foderleverantörer.

Avvikelse som påvisas hos en foderföretagare som innehar ett godkännande för sin verksamhet, ska i de fall denna avvikelse inte åtgärdas omgående eller enligt av kontrollenheten accepterad åtgärdsplan, rapporteras till sakenheten. Sakenheten gör då en bedömning om godkännandet bör dras tillbaka.

7.2 Återtagande av en registrering eller ett godkännande:

När en anläggning inte går att få kontakt med

Kan djurkontrollenheten trots upprepade försök på olika sätt (mail, telefon, brev) inte lyckats få kontakt med ett företag ska företaget uppmanas via så kallad särskild delgivning att återkomma inom en viss tid, och informeras om att om de inte gör det så kommer godkännandet eller registreringen återkallas. En registrering kan dock bara återkallas om det är helt klarlagt att den driftsansvarige helt upphört med den registreringspliktiga verksamheten och inte heller har för avsikt att återuppta den.

Om företaget är i konkurs bör kontakt tas med konkursförvaltaren för att höra om verksamheten upphört eller om den kommer fortsätta drivas. Meddelar konkursförvaltaren att verksamheten upphört kan avregistrering göras alternativt godkännandet återkallas. Driver konkursförvaltaren vidare verksamheten måste för abp-anläggningar byte av driftansvarig göras.

För att sakenheten ska kunna gå vidare med ett beslut om avregistrering krävs skriftlig dokumentation om kontaktförsöken med företaget eller kontakt med konkursförvaltare, skrivet på ett sådant sätt att det kan läggas i akten och lämnas ut vid en eventuell begäran om detta.

Om ett företag som gått i konkurs och konkursen avslutats kan det avregistreras. Detta gäller t.ex. om djurkontrollenheten meddelar sakenheten att ett företags konkurs är avslutad med ett visst angivet datum.

När företaget inte åtgärdar avvikelser trots åtgärder från kontrollenheten

Det kan även finnas skäl att återta en registrering om avvikelser inte åtgärdas trots åtgärder från kontrollenheten, t.ex. upprepad uppmaning till rättelse eller föreläggande med vite. I sådana fall ska ärendet överlämnas till sakenheten för bedömning. Ärendet ska återlämnas i sådant skicka att underlaget kan läggas in i ärendemappen, dvs. måste vara formulerat med ett språk som är lämpligt att använda i ett eventuellt beslut om avregistrering eller återkallande av godkännande. Det ska tydligt framgå av underlaget på vilka grunder avregistrering eller återkallande av godkännande bör ske.

7.3 Rapportering av brister som föranleder åtgärder från Jordbruksverkets sida

I de allra flesta fall löser djurkontrollenheten kontrolluppdragen utan att djurhälsoenheten behöver kontaktas. Men det kan uppstå situationer där erforderliga tillstånd eller registreringar saknas eller då de krav som ställs efter utförd kontroll inte följs. Djurkontrollenheten kan alltid rådfråga djurhälsoenheten, och i vissa fall kan djurhälsoenheten behöva gå vidare med att förbjuda en verksamhet eller återkalla ett godkännande. Här följer en kort beskrivning av några olika situationer som kan uppstå och vilka åtgärder som kan behöva vidtas.

Godkännande eller registrering saknas

Om djurkontrollenheten får kännedom om att en verksamhet saknar den registrering alternativt det godkännande som krävs för den aktuella verksamheten ska djurkontrollenheten se till att nödvändiga åtgärder vidtas med stöd av lagstiftningen. Verksamheten måste upphöra och får återupptas först då anläggningar har den registrering alternativt det godkännande som krävs. Produkter som redan tagits emot respektive bearbetats/tillverkats ska hanteras i enlighet med lagstiftningens krav och får inte släppas ut på marknaden. Produkter som redan är utsläppta på marknaden kan behöva återkallas. Verksamhetens ska kunna visa vilka åtgärder som vidtagits och kunna visa att material som eventuellt sänts i väg för destruktion är spårbart via handelsdokument och register.

Information om ändringar i verksamheten saknas

Den driftansvarige har enligt lagstiftningen en skyldighet att anmäla *större ändringar i verksamheten*, men det är inte alltid lätt för den enskilde att bedöma vad som omfattas av detta krav. Här måste en bedömning göras från fall till fall. Exempel på sådant som kan anses vara ”större förändringar” är flytt till nya lokaler, ombyggnation samt tillämpning av nya bearbetnings-/behandlingsmetoder. Vid minsta osäkerhet från företagets sida rekommenderar djurhälsoenheten den driftansvarige att skicka in blankett D117. ”Ändring av verksamhet” ska kryssas i och den driftansvarige ska beskriva de ändringar som gjorts. Djurhälsoenheten registrerar ändringarna, och i det fall det rör en godkänd anläggning, görs en bedömning om det krävs ett förnyat godkännande (och kanske även en ny inbesiktning). Djurhälsoenheten meddelar därefter företaget att man tagit emot anmälan och, om tillämpligt, vilka åtgärder som ytterligare kan krävas.

Allvarliga brister upptäckta vid kontrolltillfället

Om djurkontrollenheten upptäcker att fara för smittskyddet föreligger ska djurhälsoenheten omgående informeras och nödvändiga åtgärder vidtas med stöd av lagstiftningen. I första hand ska djurkontrollenheten förmå företaget att vidta de åtgärder som krävs.

Rör det avvikelser på en godkänd anläggning ska, i de fall avvikelserna inte åtgärdas omgående eller enligt av kontrollenheten accepterad åtgärdsplan, djurhälsoenheten informeras. Djurhälsoenheten gör då en bedömning om verksamheten tillfälligt eller varaktigt ska förbjudas. Är det en godkänd anläggning kan godkännandet återkallas. Avregistrering kan bara göras om det är helt klarlagt att den driftansvarige helt upphört med den registreringspliktiga verksamheten och inte heller har för avsikt att återuppta den.

Avvikelser åtgärdas inte trots uppmaning eller föreläggande

Det kan även finnas skäl att förbjuda en verksamhet om avvikelser inte åtgärdas trots åtgärder från kontrollenheten som upprepad uppmaning till rättelse eller föreläggande med vite. Ärendet överlämnas till djurhälsoenheten för bedömning. Den dokumentation som lämnas ska vara sådan att den kan läggas in i det ärende som öppnas på djurhälsoenheten och vara tillräcklig för att ligga till grund för eventuellt beslut om förbud mot verksamhet eller beslut om återkallande av godkännande.

Vilken åtgärd som är mest lämplig att vidta – förbud mot verksamhet eller föreläggande – måste avgöras efter en bedömning i varje enskilt fall. I de fall den driftsansvarige inte verkar ha för avsikt att vidta erforderliga åtgärder och ett föreläggande därför bedöms som meningslöst kan det vara motiverat att istället förbjuda verksamheten direkt.

Den driftsansvarige går inte att få kontakt med

Om djurkontrollenheten trots upprepade försök på olika sätt (mail, telefon, brev) inte lyckats få kontakt med ett företag ska den driftsansvarige uppmanas via så kallad *särskild delgivning* att återkomma inom en viss tid, och informeras om att om de inte gör det så kommer godkännandet återkallas. En registrering kan dock bara återkallas om det är helt klarlagt att den driftsansvarige helt upphört med den registreringspliktiga verksamheten och inte heller har för avsikt att återuppta den.

Om företaget är i konkurs bör kontakt tas med konkursförvaltaren för att höra om verksamheten upphört eller om den kommer fortsätta drivas. Meddelar konkursförvaltaren att verksamheten upphört kan avregistrering göras alternativt godkännandet återkallas. Driver konkursförvaltaren vidare verksamheten måste byte av driftansvarig göras.

För att Djurhälsoenheten ska kunna gå vidare med ärendet krävs skriftlig dokumentation om kontaktförsöken med företaget alternativt vad som framkommit vid kontakt med konkursförvaltare.

8 RASFF och AAC: system för informationsutbyte med andra EU-länder

EU har ett elektroniskt system för informationsutbyte mellan EU-länder som heter iRASFF. I iRASFF ingår undersystemen RASFF och AAC.

RASFF och AAC är två olika system där kontrollmyndigheter inom EU kan utbyta information om foder eller livsmedelsärenden. De berörda myndigheterna nås på ett snabbt och effektivt sätt genom att kommunikationen sker på webbplattformar som utvecklas och underhålls av EU-kommissionen. Alla medlemsländer måste vara anslutna och informera andra myndigheter när så krävs. Likaså måste alla medlemsländer reagera på den information som kommer till dem i de olika systemen.

Rapid Alert System for food and Feed (RASFF) är ett system för snabb varning om livsmedel eller foder som utgör eller kan antas utgöra en risk för människors hälsa.

Kontrollmyndigheterna måste använda sig av RASFF när de har kännedom om att ett foder är eller kan antas vara osäkert finns på marknaden och berör andra kontrollmyndigheter.

För att systemet ska fungera såsom det är tänkt är det viktigt att Sverige snabbt agerar på de RASFF-meddelanden som kommer och som rör Sverige, helst inom 24 timmar. Särskilt gäller detta i de fall ett RASFF-meddelande är klassat som "alert notification". Vid RASFF är det bättre att skicka flera svarsmeddelanden med lite information i varje än att invänta att komplett information finns innan ett mer fullständigt svar skickas.

Djurkontrollenheten informeras av Djurhälsoenheten när det kommer ett RASFF-meddelande som berör Sverige. Djurhälsoenheten skickar iväg svar i RASFF när djurkontrollenheten tillhandahållit dem. Den absoluta merparten av de meddelanden som skickas via RASFF gäller livsmedel och det är på foderområdet endast enstaka RASFF-notifieringar som Sverige behöver besvara.

De RASFF-meddelanden som skapas direkt vid gränskontrollen skapas i Traces och genererar förstärkt kontroll vid import.

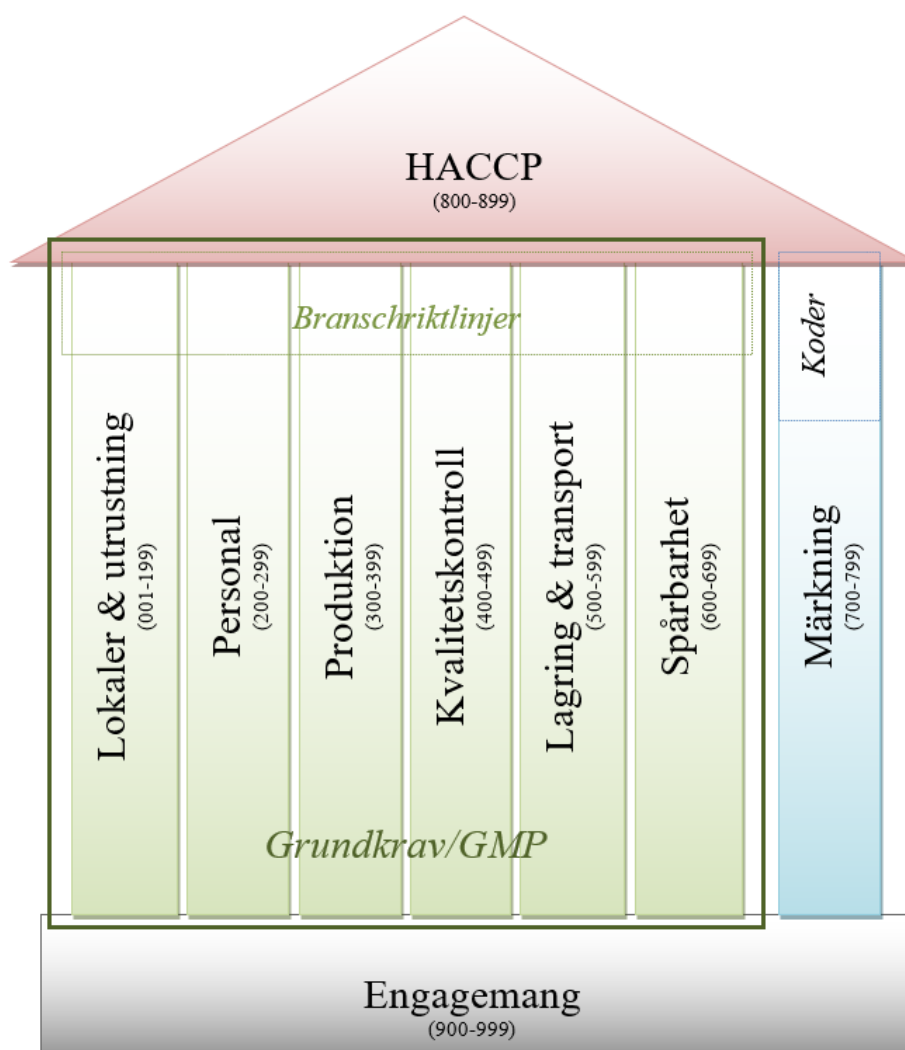
Administrative Assistance and Cooperation (AAC) är ett system som ska användas för förfrågningar och information till andra medlemsstater när det har konstaterats en avvikelse från gällande lagstiftning, men det bedöms att avvikelsen inte utgör en hälsorisk och därmed inte omfattas av RASFF. Djurkontrollenheten informeras av Djurhälsoenheten när det kommer ett AAC-meddelande som berör Sverige. Djurhälsoenheten skickar iväg svar i AAC när djurkontrollenheten tillhandahållit dem.

Djurkontrollenheten kan ta initiativ till att Sverige ska skicka ett AAC-meddelande med frågor till andra medlemsstater i de fall det rör sig om kontrollärenden som kräver samarbete över landsgränserna. I dessa fall informerar djurkontrollenheten djurhälsoenheten som i sin tur skickar meddelandet via systemet.

B. Kontrollfrågor

9 Inledning/struktur

Foderlagstiftningen är ett brett område som täcker många olika aspekter och många olika regelverk, ett försök till att illustrera såväl strukturen på regelverket som uppbyggnaden av checklistans struktur ges i figur 3 i form av ett tempel med en grund, pelare och ett tak (numreringen anger frågeintervallet). I kraven ingår under relevant pelare även specifika frågeställningar från andra regelverk avseende t.ex. GMO, animaliska biprodukter och användning av läkemedel i foder.

Figur 3: Illustration av strukturen på regelverket och uppbyggnaden av checklistans struktur

9.1 Grunden/engagemang

Frågeområde 900-999.

Grunden för en säker produktion är ett engagemang (eng. commitments) inom hela foderföretaget inkluderande tillräcklig kunskap inom området, tid och finansiella resurser för att fastlägga de system som krävs för en säker produktion oavsett om det rör grundkraven eller en formell HACCP. Det ska understrykas att dessa system inte i första hand är till för att visa inför myndigheterna att man uppfyller de olika kraven i regelverket utan för att säkerställa en säker produktion. Med andra ord räcker det t.ex. inte att kunna påvisa att man har ett system för att säkerställa fodersäkerheten (och i slutändan livsmedelssäkerheten och eventuella effekter på miljön) utan foderföretagaren måste visa att han förstår och accepterar de grundläggande elementen i kraven på en säker produktion och även kunna visa att systemet används och fungerar i praktiken.

9.2 Grundkrav

Sex av templets pelare avser de så kallade grundkraven eller GMP (Good Manufacturing Practice) och består i huvudsak av de krav som fastställs i foderhygienförordningen (bilaga II i förordning (EG) nr 183/2005) och handlar om lokaler och utrustning, personal, produktion, kvalitetskontroll, lagring och transport, journalföring samt hantering av reklamationer.

De enskilda frågorna i checklistan är utformade med bilaga II i förordning (EG) nr 183/2005 som grund, därefter har frågorna kompletteras med specifika eller kompletterande frågeställningar från övrig aktuell lagstiftning.

9.2.1 Lokaler och utrustning

Frågeområde 001-199.

Avser funktionaliteten av lokaler och utrustning, möjligheten till rengöring (utrymmen, utrustning och personlig hygien) och skadedjursbekämpning, etc.

Fokus läggs även på underhåll och kontroll av viss funktion av viss nyckelutrustning t.ex. mätutrustning och blandare.

9.2.2 Personal

Frågeområde 200-299.

Avser personalens kunskaper och kvalifikationer, organisationsplan, ansvarsfördelning och befogenheter.

9.2.3 Produktion

Frågeområde 300-399.

Berör krav på en utsedd produktionsansvarig, krav på skriftliga produktionsrutiner för att definiera, kontrollera och styra produktionen med extra fokus på kritiska moment. Åtgärder för att undvika korskontamination, kontroll av förbjudet foder

eller produkter som kan användas såväl som foder eller för andra ändamål, främmande ämnen och andra kontaminanter samt lämpliga kontrollstrategier. Hantering av avfall av råvaror som inte är lämplig som foder.

9.2.4 Kvalitetskontroll

Frågeområde 400-499.

Berör krav på en utsedd kvalitetsansvarig när så är lämpligt. Vidare krävs ett system för kvalitetskontroll med en skriftlig kvalitetskontrollplan och tillgång på laboratorier. I hygienförordningen berörs även kravet på spårbarhet, denna fråga hanteras dock under rubriken Spårbarhet (frågeområde 600-699).

9.2.5 Lagring och transport

Frågeområde 500-599.

Avser krav på lämpliga låsta lokaler, särhållning mellan bearbetat foder och foderråvaror och fodertillsatser för att undvika korskontamination, lämpliga förpackningsmaterial och transportbehållare samt lämpliga lagringsförhållande för att förhindra att fodret förstörs.

9.2.6 Spårbarhet

Frågeområde 600-699.

Förordning (EG) nr 178/2002 anger de grundläggande kraven på foderföretagaren att säkerställa spårbarheten. Ytterligare specifikationer återfinns i hygienförordningen bland annat kravet på journaler av vad han köper in för produkter (vad, när, kvantitet, etc.) samt vad han levererar ut från företaget. Grundprincipen är spårbarhet ett steg i vardera riktningen dvs. leverantör och kund. Frågan har uppkommit om Jordbruksverket kan ställa krav på företagen att ”föra bok” över vilka partier (partinumner) som gått till respektive kund. Regelverket är inte så tydligt att det klart anger att man måste föra ett register över vilka partier som går till vilken kund, däremot att det inte ovanligt bland större företag med datoriserade system att denna koppling görs då det vid ett eventuellt krav på återtag kan begränsa skadeverkningarna och därmed kostnaderna. Sammanfattningsvis, företaget ska säkerställa spårbarheten, men Jordbruksverket kan inte begära att det ska finnas en koppling parti – kund.

I detta avsnitt ingår inledningsvis även frågeställningar avseende registrering (anläggningar och foder). Avsnittet slutar med frågor angående reklamationer.

Observera att loggböcker, protokoll, etc. ska vara signerade alltså bekräftelse på att uppgiften är utförd, dokumentet är läst etc.

Med en fastlagd frekvens ska dokumentationen även vara kontrasignerad för att visa att kontroll/uppföljning av journaler/uppgifter görs. Annan kontrollerbar metod än kontrasignering kan accepteras.

9.3 Import

Frågeområde 1000-1099

Import har efter synpunkter från Santé F vid den fact finding mission som hölls i september 2017 brutits ut till ett separat avsnitt.

9.4 Branschriktlinjer

Till hjälp för företagen att uppfylla kraven i hygienförordningen har näringen arbetat fram ett antal s.k. riktlinjer för god praxis/branschriktlinjer. Det kan handla om såväl nationella branschriktlinjer som branschriktlinjer på EU-nivå. Tanken med dessa dokument är att näringen själva ska föreslå lösningar på olika problem. Innan publiceringen på myndigheternas webbplatser granskar myndigheterna branschriktlinjerna för att säkerställa att grundkraven är uppfyllda. Därmed kan man betrakta dessa som en överenskommelse om att så här kan vi lösa de enskilda problem/svårigheter som uppstår. Branschriktlinjer är dock inte bindande. Lagstiftningen är dock rättsligt bindande. Varken kontrollvägledning eller branschriktlinjer har samma ställning som lagstiftning.

9.5 Märkning

Den sista pelaren avser märkning och återfinns i förordning (EG) nr 767/2009. På motsvarande sätt som för foderhygienförordningen, där näringen kompletterar med branschriktlinjer, så kompletteras märkningsförordningen med två märkningskoder, för sällskapsdjur respektive för livsmedelsproducerande djur (inkl. pälsdjur).

9.6 Riskbaserad produktion/HACCP

Utöver engagemang och GMP krävs att företagen arbetar utifrån HACCP-principerna. Foderhygienförordningen anger att förutom inom primärproduktionen så ska företagen inrätta, genomföra och upprätta ett permanent skriftligt förfarande eller förfaranden som grundar sig på HACCP-principerna vilket symboliseras med taket i figur 3. Företagen ska kunna visa att man uppfyller kraven och att dokumentationen är aktuell.

Myndigheterna ska vidare ta hänsyn till foderföretagarens storlek och typ avseende i vilken mån och hur HACCP-principerna ska tillämpas.

Det ska dock understrykas att alla foder- och ABP-företag ska ha ett riskbaserat egenkontrollprogram, dvs. även om inte en formell HACCP krävs så ska principerna tillämpas.

Utöver den riskvärdering som företagen själva gör så finns viss kontroll, provtagning och analys reglerad, så kallad föreskriftsreglerad egenkontroll.

9.7 Certifiering (ISO, etc.)

Ett hjälpmedel som används av många företag är olika former av certifieringssystem för att säkerställa en produktion till en viss standard. Fördelen med dessa system är att de är tredjepartsgranskade dvs. någon utanför företaget kommer in och granskar att man verkligen gör det man har åtagit sig att göra.

Det finns dock även svagheter med certifieringssystemen. Bland annat att företagen själva sätter upp sina mål och omfattningen av certifieringssystemen, vilket inte alltid överensstämmer med kraven som specificerats ovan. Om systemet omfattar hela det legala kravpaketet så är det dock ett utmärkt verktyg för företagen att säkerställa sin produktion.

Kontrollrapporter m.m. från certifieringsorganet kan vara till stor hjälp vid kontrollen.

10 Frågor avseende lokaler & utrustning

10.1 Lokaler & utrustning

Fråga 010: Hålls anläggningen låst och är det tydligt skyltat på anläggningen att obehöriga personer och djur inte får ges tillträde till anläggningen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lagring och transport.

Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga IV, kap. I. Krav för bearbetningsanläggningar.

Kommentar

Observera att det även är lämpligt att bakdörrar som inte är under kontroll ska vara låsta dagtid.

För bearbetningsanläggningar (förordning (EU) nr 142/2011) och lager (förordning (EG) nr 183/2005) ska obehöriga hindras från tillträde.

En generell rekommendation är att inga obehöriga får ha tillträde till lokalen.

Endast de personer som fått foderföretagarens tillstånd ska få tillträde.

Förslag på påföljd

Ev. anmärkning på lager (förordning (EG) nr 183/2005) och bearbetningsanläggningar (förordning (EU) nr 142/2011), i övrigt kommentar.

Fråga 020: Är anläggningens närområde i god ordning?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning.

Kommentar

Grundkonceptet är rent samt ordning och reda. Marken ska vara dränerad, hårdgjord och fri från vilt växande vegetation, sopor och bråte.

Tillfälliga anhopningar kan accepteras vid ombyggnationer eller reparationer, men då bör containers användas.

Förslag på påföljd

Bedömningsfråga, ev. avvikelse.

Fråga 030: Är anläggningen konstruerad för att ge så goda hygieniska förhållanden som möjligt?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning

Även i abp-lagstiftningen finns krav på lämpliga hygieniska lokaler anpassade för ändamålet:

- Förordning (EG) nr 1069/2009 artikel. 25.1 (rörande anläggningar godkända enligt artikel 24.1 a och h, vilket är bearbetningsanläggningar och anläggningar för mellanhantering)
- Förordning (EU) nr 142/2011 artikel 8, 9, 19, 20 och 24.
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1. Bearbetningsanläggning.
 - bilaga IX, kap. I.a, Sällskapsdjursfoder
 - bilaga IX, kap. II, avsnitt 1. b och c, Lokaler och anordningar för mellanhantering och lagring av abp
 - bilaga IX, kap. IV.1 registrerade driftsansvariga
 - bilaga XIII, kap. I, Anläggningar för tillverkning av sällskapsdjursfoder och anläggningar som framställer gelatin för foder till icke livsmedelsproducerande djur (kap V A)

Kommentar

Utrymmena ska vara utformade så att foderrester, damm och eventuell kondensbildning ska kunna undvikas för att förhindra smittspridning.

OBS! Även Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2003:3) om arbete i explosionsfarlig miljö reglerar risken med damm i foderfabriker vilket ibland i praktiken är ett starkare argument än risken för en fodersmitta.

Det är önskvärt att det går att spola rent (ev. högtryck) men kan inte generellt betraktas som ett krav beroende på lokalens utformning.

När det gäller anläggningar där färsk animaliska biprodukter hanteras ställs högre krav på att det går att spola rent, dvs. ytorna ska tåla vatten och desinfektionsmedel.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse.

Fråga 035: Är utrymmena för mottagning och utlastning (intagsgrop/inlastning) täckta?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II: Lokaler och utrustning
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1.
 - bilaga IX, kap. II avsnitt 1.1, Lokaler och anordningar för mellanhantering
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 1, Lokaler och anordningar för lagring av framställda produkter.

Kommentar

För att undvika ”försämring av produkternas säkerhet och kvalitet” betraktar Jordbruksverket det som nödvändigt att intagsgropen/in- och utlastningsutrymmet ska ligga under tak även vid all hantering av foder och helst vara försett med dörrar för att minska ”föroreningstrycket” från bland annat fåglar.

Idag finns inget krav på att fordonen inte får köra över intagsgropen (möjligtvis kan vi se det som önskvärt ur förorenings- och smittskyddssynpunkt – bra fråga att diskutera).

Mottagning/lossning av ABP-produkter ska ske i ett täckt utrymme om dessa inte levereras i täckta behållare eller är förpackade.

Tillfällig lagring på platta innan torkning är en återkommande frågeställning nästan varje år. Vi bedömer detta som en hantering som är förenad med risker, men det är trots allt en regelbundet återkommande praxis. Foderföretagaren är ansvarig för att säkerställa att hanteringen sker på ett korrekt sätt och att råvarorna är lämpliga som foder.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse.

Fråga 040: Har anläggningen tillräckligt med hygienutrymmen och omklädningsrum för personalen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, P, Pb, Pk, Po, Pt, Rabp, S,

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 1069/2009, artikel 25.1.
- Kravet upprepas därefter för olika former av anläggningar i förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1.1, Bearbetningsanläggningar...
 - bilaga IX, kap. II, avsnitt 1.1, Lokaler och anordningar för mellanhantering...
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 1.2, ...framställda produkter...

Kommentar

Anläggningen ska ha lämpliga installationer däribland toaletter, omklädningsrum och tvättställ för personalen. Regelverket anger inte närmare om vad som avses eller antal, men för att kunna arbeta under tillräckligt bra hygieniska förhållanden speciellt med avseende på hygienzoner etc. så är det viktigt att dessa frågor har beaktats på ett bra sätt av företaget dvs. att dessa är placerade på strategiska platser. För att förhindra spridning mellan olika hygienzoner bör vara möjligt för personalen att byta om och tvätta sig för att eliminera risk för eventuell kontamination av foder. Förutom för bearbetningsanläggningar (mellan oren och ren sida) så finns inga krav på att byte av kläder måste göras.

Är anläggningen liten och möjlighet till tillgång på sanitetsutrymmen och ombyte finns i angränsande lokaler kan detta i många fall vara tillfyllest. En skyddsrock eller skyddsoverall samt skodon bör finnas vid ingången till anläggningen.

Frågeställningen kan i generella termer beaktas för alla former av anläggningar för att säkerställa den hygieniska säkerheten.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse på angivna anläggningar, annars avvikelse.

10.2 Rengöring

Fråga 060: Finns det skriftliga instruktioner om regelbunden inspektion, rengöring, rengöringsprocedurer, ev. desinficering av utrustning och fordon?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II
 - Lokaler och utrustning
 - Lagring och transport

Kommentar

Jordbruksverket bedömer att skriftliga instruktioner omfattande regelbunden inspektion, rengöring, rengöringsprocedurer, ev. desinficering av lokaler, behållare och utrustning för samtliga områden i anläggningen är nödvändigt för att säkerställa hygien.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse.

Fråga 080: Finns det en logg för rengöringen m.m.?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 bilaga II, Lokaler och transport

Kommentar

Jordbruksverkets bedömning är att även om företaget inte behöver en formell HACCP så omfattar den riskbaserade produktionen dokumentationskraven avseende uppföljning av utförda åtgärder.

Loggen ska omfatta rengöring, ev. desinfektioner av lokaler och utrustning.

Loggen ska vara skriftlig, signerad och kontrasignerad för att visa att uppföljning av rengöringsrutinerna görs.

Signering: signatur/bekräftelse på att uppgiften är utförd, dokumentet läst etc. dvs. en utförd åtgärd (t.ex. läst skadedjursrapporten).

Kontrasignering: företagets kontroll/uppföljning av utförda åtgärder.

Om man använder kontrasignering och man kan konstatera att brister i åtgärder förekommer, ifrågasätt vad/vilka åtgärder som arbetsledningen genomfört för att komma tillrätta med problemet. Andra lösningar kan förekomma.

Förekommer hantering av läkemedel finns särskilda krav, se fråga 370.

Förslag på påföljd

Ev. avsaknad av rengöringslogg – avvikelse. Avsaknad av signering/kontrasignering-notering vid första tillfället.

Fråga 090: Är anläggningen i god ordning och hygien på en godtagbar nivå vid kontrollen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

Bedömning av läget vid kontrolltillfället se hänvisningar i frågorna 001-0089.

Kommentar

Utrymmena ska bedömas fria från foderrester, damm och fukt (kondensbildning).

Mindre mängder foderrester, damm och fukt kan förekomma som bedöms vara normala i förhållande till fastställda städrutiner.

OBS! Även Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2003:3) om arbete i explosionsfarlig miljö.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse.

10.3 Underhåll & funktionskontroll

Fråga 100: Finns det en underhållsplan?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning

Kommentar

Uttrycket underhållsplan återfinns inte i regelverket utan texten talar om att lokaler och utrustning ska hållas i ”gott skick” eller ”regelbundet ska kontrolleras på lämpligt sätt”. I texten står det att detta ska göras i enlighet med en skriftlig planering vilket vi i denna vägledning har benämnt underhållsplan.

Diskutera normalt inte frekvenser etc. Det primära är att en planering finns och följs. Notera vad som sagts tidigare avseende signering och kontrasignering.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om skriftlig underhållsplan saknas helt, annars avvikelse.

Fråga 110: Genomförs regelbundna kontroller av utrustningens funktion (t.ex. homogenitet samt kalibrering av utrustning)?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning
- Förordning (EG) nr 1069/2009, artikel 25.1 avseende bearbetningsanläggning och anläggning för mellanhantering av abp
- Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga IV, kap. II, avsnitt 2.1 1 och bilaga XVI , kap. I
- Förordning (EU) 2019/4, artikel 6

Kommentar

Det finns inga typgodkännanden av fodertillverkningsutrustning. Det är varje foderföretagares ansvar att se till att utrustningen fungerar. Detta ska göras genom ett dokumenterat egenkontrollprogram. Egenkontroller avseende utrustningens funktion ska utföras i enlighet med företagets kvalitets- och riskbedömningar och dokumenteras på ett tydligt sätt. Företaget är skyldigt att kunna uppvisa vilka åtgärder som vidtagits för att garantera att utrustningen fungerar som avsett och ska även kunna visa resultatet från funktionstester. T.ex. kan man verifiera blandarens funktion genom regelbundna homogenitetstester och att halten av vissa tillsatser är korrekt inblandad. För enklare/mindre anläggningar och för foder till icke livsmedelsproducerande djur kan en enkel volymviktskontroll vara tillräcklig för att säkerställa blandningsutrustningens funktion.

Vid användning av läkemedel samt vid användning av koccidiostatika och histomonostatika så finns det krav på att inblandningen sker homogent för att garantera djurens hälsa. Därför krävs specifika homogenitetsstudier. Då olika substanser uppför sig väldigt olika bör kontrollen i princip göras på den aktuella substansen. Markörer kan accepteras men då ska data finnas som visar sambandet mellan markören och den aktuella substansen.

Metoden för homogenitetskontroll ska finnas dokumenterad och testresultat som inte är äldre än ett år bör kunna uppvisas. För att kunna bedöma effekten av blandningen (homogeniteten i fodret) ska flera delprov tas.

OBS! Överföring till följande satser foder kan bero på brister i utrustningens funktion men det finns även andra förbyggande åtgärder för att förhindra eller minimera otillåten och oavsiktlig överföring, vilka måste kontrolleras. Se fråga 355 (tillsatser inkl. koccidiostatika, samt läkemedel) och 370 (specialkrav för läkemedel) om rutiner för att förhindra överföring till följande satser.

Kontrollera bland annat

- Sker kalibrering av vågar, temperaturmätare, ev. syrepumpar m.m.?
- Sker homogenitetsstudier (särskilt vid användning av läkemedel eller koccidiostatika),
 - men även för andra tillsatser med en fastställd maxhalt)
- Är metoden som i egenkontrollen används för homogenitetskontroll och överföring tillfredsställande?
- Är resultaten från företagets egenkontroll av utrustningens (inkl homogenitetskontroll och överföring) funktion ok?
- Om misstanke finns om bristande funktion i utrustning: Gör vid behov provtagning av t.ex. homogenitet, felaktig tillsats eller oavsiktlig överföring i den offentliga kontrollen

Vid bearbetningsanläggningar ska kontrollerna av valideringsförfarandena upprepas när det anses nödvändigt och under alla omständigheter när väsentliga förändringar gjorts i processen, t.ex. avseende maskinell utrustning eller råvara.

Förslag på påföljd

Allvarlig avvikelse om inga homogenitetsstudier görs vid användning av läkemedel eller tillsatser med en fastlagd högsta halt gjorts, eller om homogenitetsstudierna är äldre än vad som sägs i företagets egenkontrollplan. Om åtgärder inte vidtas vid påvisad bristande homogenitet vid användning av läkemedel eller tillsatser med en fastlagd högsta halt. Avvikelse för enskilda detaljer.

Fråga 130: Finns det en skriftlig uppföljning (logg) för underhåll och funktionstester (kalibreringar etc.) av den tekniska utrustningen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler & utrustning
- Förordning (EG) nr 1069/2009, artikel 25.1 Bearbetningsanläggning och anläggning för mellanhantering av abp
- Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga IV, kap. II, avsnitt 2.1

Kommentar

Skriftlig dokumentation över vidtagna åtgärder bedöms som ett minimikrav även för företag som inte har en fullständig HACCP-plan.

Vågar och annan mätutrustning (t.ex. temperatur och tryckmätare) ska kontrolleras/kalibreras regelbundet. Detta gäller vid all blandning av foder men är speciellt viktigt vid användning av läkemedel och koccidiostatika, liksom för tillsatser med en fastställd högsta halt. Inget formellt krav föreligger för att vågar ska vara krönta. Det är dock rimligt att begära att kontrollen dokumenteras.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om skriftlig underhållsplan saknas helt, annars avvikelse.

10.4 Grundförutsättningar avseende ljus, vatten och avlopp

Fråga 160: Har lokalerna adekvata grundförutsättningar avseende ventilation, vatten och belysning?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning

Kommentar

Foderhygienförordningen pekar ut tre områden som man anser kritiska:

- **Adekvat belysning:** Kontrollera speciellt områden där extra ljus krävs t.ex. medicinförråd, lager- och uppvägningsutrymmen för fodertillsatser, kylrum.
- **Lämpligt vatten:** Normalt inget problem men kan beaktas vid användning av egen brunn eller risk för förorening av t.ex. havsvatten.

För vatten finns inga fastställda gränsvärden avseende kvalitet. Om egen brunn används så är det rimligt att vattenkvaliteten ingår som ett kontrollmoment och att man fastställer vad man menar med vattenkvalitet. Observera att det finns ett fastställt kvalitetsmått: Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2001:30) om dricksvatten.

Socialstyrelsen allmänna råd (SOSFS 2003:17) om dricksvatten som gällde för vatten från egen brunn har upphävts.

Kontrollera hur företaget hanterar vattenkvalitetsfrågan i företagets riskgenomgång, vilken värdering görs och hur följs vattenkvaliteten upp. Om anläggningen använder kommunalt vatten så är det rimligt att inga ytterligare kontroller eller åtgärder görs av företaget utöver att ta del av eventuella kommunala rapporter avseende vattenkvalitetsfrågor.

Frisk luft: Nationellt har vi av tradition koncentrerat oss på hur **luften strömmar** i lokalerna för att undvika kontamination eller återkontamination av t.ex. salmonella. För att undvika kontamination och att förorenad luft återcirkuleras i anläggningen bedömer Jordbruksverket det som ett rimligt minimikrav att till- och frånluftsdon är fysiskt separerade ifrån varandra t.ex. på olika sidor av byggnaden eller att åtgärder har vidtagits för att garantera en ren luft (t.ex. adekvata filter och underhållsplan).

Beakta även att vissa företag förser tilluftsdonen med filter, vilket i sin tur kräver skötsel.

Förslag på påföljd

Bristande belysning ev. kommentarer vid första tillfället, därefter avvikelser.

Om frågeställningen inte hanteras i företagets riskgenomgång är det en allvarlig avvikelse.

Ej åtskilda till- och frånluftsdon ev. allvarlig avvikelse. Bristande rutiner och skötsel av filter ev. allvarlig avvikelse.

Fråga 165: Har lokalerna adekvata grundförutsättningar avseende avlopp?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1 punkt 4 utifrån miljölagstiftningen för bearbetningsanläggningar
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 2 punkt 4.

Kommentar

Foderhygienförordningen pekar ut avloppen som speciellt kritiska. Notera problem vid översvämningar och ev. bräddavlopp för diesel- och/eller fettankar. Fokusera på risken för kontaminering av foder undviks.

Kontrollera att företaget inte släpper ut sina produkter direkt ut i avloppet. Finns det t.ex. en sil med rätt maskstorlek för att förhindra att produkter åker ner i avloppet? Om det är flytande produkter ska dessa samlas upp i t.ex. en behållare och behandlas innan de kan släppas ut i avloppet.

När det gäller avlopp ur ett abp-perspektiv så ställs kraven utifrån att abp inte ska komma ut i stora mängder i avloppet eller medvetet bortskaffas via avloppsnätet. För foderanläggningar gäller att det är förbjudet att bortskaffa abp (inkl. blod och mjölk) samt framställda produkter via avloppsvatten.

Förslag på påföljd

Fett- och dieseltankar, m.m. ev. avvikelser (t.ex. fettankar) eller allvarliga avvikelser (t.ex. dieseltankar) beroende på problemets art.

Om frågeställningen inte hanteras i företagets riskgenomgång är det en allvarlig avvikelse.

10.5 Skadedjurskontroll

Fråga 180: Har företaget en plan för skadedjursbekämpning?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005 artikel 6.2 och bilaga II
- Förordning (EG) nr 1069/2009
 - artikel 25.1. Bearbetningsanläggningar och anläggningar för mellanhantering.
 - artikel 29.2 (Ingår i HACCP för anläggningar där sådan krävs.)
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kapitel II, Bearbetningsanläggningar
 - bilaga IX kap II avsnitt 1 Anläggning för mellanhantering och lagring av abp
 - bilaga IX kap IV punkt 1 b Registrerade driftsansvariga som uppsamlingscentraler

Kommentar

Skriftlig dokumentation/planering och uppföljning över vidtagna åtgärder bedöms som ett minimikrav även för företag som inte har en fullständig HACCP-plan.

Det föreligger inget krav på att ett skadedjurbekämpningsföretag ska anlitas men det är det vanligaste förfarandet för att hantera skadedjur.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om en planering för hantering av skadedjur saknas, avvikelser för detaljbrister.

Fråga 185: Är fönster, dörrar och andra öppningar säkrade mot skadedjur?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning
- Förordning (EG) nr 1069/2009, artikel 25.1.
Bearbetningsanläggningar och anläggningar för mellanhantering.
- Förordning (EU) nr 142/2011,
 - bilaga IV, kapitel II Bearbetningsanläggning.
 - bilaga IX:
 - kapitel II avsnitt1, Lokaler och anordningar för mellanhantering
 - kapitel III, avsnitt 1, Lokaler och anordningar för lagring av framställda produkter
 - kapitel IV avsnitt1, Registrerade driftsansvariga som uppsamlingscentraler.

Kommentar

Dörrar och fönster ska i den utsträckning som är möjligt vara stängda för att stänga ute skadedjur.

Fynd av t.ex. muskadaver är inte en avvikelse i sig då en följd av bekämpningsprogrammen är att skadedjuren avlider. Antalet döda skadedjur kan däremot vara en indikator på att det förekommer problem som kräver att frågan granskas lite noggrannare.

Speciellt i anläggningar som tillverkar tuggartiklar (torkar) förekommer problem med angrar och liknande skadedjur eftersom dessa dras dit av lukten. De tar sig ofta in via ventilationen varför det är mycket viktigt att luftintagen är försedda med filter. Det är inte acceptabelt att denna typ av djur finns i lokalerna där foder hanteras eller lagras, inte heller i angränsande lokaler eftersom de sprider sig snabbt.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse för enstaka brister i skadedjursskyddet.

Fråga 190: Har företaget en skriftlig uppföljning av skadedjursbekämpningen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, Y, Ym

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005
 - bilaga II, Lokaler och utrustning
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. II, avsnitt 1, Bearbetningsanläggningar

Kommentar

Skriftlig dokumentation/planering och uppföljning över vidtagna åtgärder bedöms som ett minimikrav även för företag som inte har en fullständig HACCP-plan.

Om ett skadedjursbekämpningsföretag anlitas så är det rimligt att begära att det finns skriftliga rapporter på det arbete som utförs. Dessa rapporter har tidigare varit exempel på dokumentation som blivit ”hyllvärmare” på företaget, dvs. information har lämnats men inte beaktats. En lösning på denna typ av problem är att begära signering och kommentarer om eventuella vidtagna åtgärder så att det framgår att företaget läst rapporterna och reagerat.

Förslag på påföljd

Ev. notering vid brister i signering (första gången).

Vid påtaglig närvaro av skadedjur (möss, råttor, fåglar, ängrar etc.) så lämnas en avvikelse. Alternativt allvarlig avvikelse om problemen bedöms som stora.

11 Frågor avseende personal

Fråga 210: Har personalen relevant kompetens?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S, X, Y, Ym

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Personal

Kommentar

Personalen ska ha kunskaper och kvalifikationer dvs. relevant kompetens för de uppgifter de utför. Kompetensen bör vara dokumenterad och ska omfatta såväl genomförd utbildning som utbildningsbehov.

Det finns flera olika sätt att hantera frågeställningen avseende utbildning. T.ex. via interna lärlingssystem där dokumentationen sker relativt enkelt, se nedan.

Figur 4: Förslag på enkel dokumentationsmall

NN	Under utbildning	Kan utföra uppgiften under vägledning	Kan utföra uppgiften självständigt	Kan genomföra utbildning av uppgiften
Uppgift/process 1		X		
Uppgift/process 2			X	
Uppgift/process 3	X			
Uppgift/process 4	X			

Andra företag är mer avancerade i sina upplägg och analys av behovet av utbildning. I dessa fall kan man ha mer specifika ”personalkort” med personalens kompetensprofil och utbildningsbehov, när utbildning planeras, m.m.

Förutom rent tekniska och handhavandemässiga kunskaper är det av vikt att utbildningen omfattar grundläggande hygienkrav även för tillfällig personal eller hantverkare.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om ett system för utbildning och underhåll av personalens kunskaper saknas. Ev. notering första gången brister i dokumentationen noteras.

Fråga 230: Finns det en godtagbar organisationsplan?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Personal

Kommentar

Planen ska utöver en **översiktlig organisationskiss** omfatta en skriftlig beskrivning av organisationen inklusive den arbetsledande personalens kvalifikationer (utbildning, yrkeserfarenhet) och ansvar.

Det ska tydligt framgå vem som är **produktions-/driftansvarig** (hygienförordningen: produktionsansvarig, på engelska responsible for production) för anläggningen. Observera kravet på lämpliga kvalifikationer för uppgiften dvs. goda kunskaper avseende tillverkning av foder.

Jordbruksverkets bedömning är att en **kvalitetsansvarig** krävs vid hantering/tillverkning av foder innehållande:

- a. veterinärmedicinska läkemedel,
- b. koccidiostatika & histomonostatika,
- c. vitamin A & D (tillverkning av förblandningar),
- d. Cu & Se (tillverkning av förblandningar),

samt vid tillverkning av tillsatser och förblandningar, samt anläggningar som hanterar GM-foder och animaliska biprodukter.

Jordbruksverkets uppfattning (beroende på företagets storlek) är att det inte är lämpligt att produktions- och kvalitetsansvarig är samma fysiska person.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om produktions-, kvalitetsansvarig och organisationsplanen saknas. Vid brister i planen eller att vissa delar av planen saknas ev. avvikelse.

En kommentar om produktions- och kvalitetsansvarig är samma fysiska person (på större anläggningar).

Fråga 250: Har all personal skriftliga arbetsbeskrivningar, etc.

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Personal

Kommentar

Planen ska omfatta en skriftlig beskrivning av de anställdas arbetsuppgifter, ansvarsområden och befogenheter.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om skriftliga arbetsbeskrivningar saknas avseende på de områden som företaget bedömt vara kritiska, i övrigt ev. avvikelse.

12 Frågor avseende produktion

12.1 Produktions- och kvalitetsansvarig

Frågeställningen hanteras i avsnittet Personal (fråga 230).

12.2 Produktionsförfaranden

Fråga 300: Finns det tillverkningsbeskrivningar för hela tillverkningskedjan?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S,

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Produktion
- Förordning (EU) 2019/4, bilaga I, avsnitt 6 punkten 2

Kommentar

Skriftliga processbeskrivningar ska finnas för hela tillverkningskedjan.

- a) Minimikrav är att följande finns:
- b) Flödesdiagram. Det är ett specifikt krav för anläggningar där HACCP krävs men är en rimlig begäran även på övriga anläggningar.
- c) Foderrecept (innehållande typ och mängd av foderråvaror och fodertillsatser/förblandningar)
- d) Tillverkningsinstruktioner för inblandning av läkemedel och tillsatser.

I företagets riskhanteringssystem ska det framgå vilka problem som kan förekomma och företaget ska dokumentera på ett tydligt sätt vilka åtgärder som vidtas för att eliminera/minimera problemet så långt som möjligt t.ex. tillverkningsordningar, ”spolning” med råvaror samt rengöring (krav när det gäller läkemedel).

Riskhanteringen omfattar även effekter på personalen varför det måste uppmärksammas att flera fodertillsatser och läkemedel kan kräva skyddskläder. Jordbruksverket är inte kontrollmyndighet i denna fråga, men med tanke på allvarlighetsgraden är det värt att påpeka detta.

Observera att det inte är tillåtet att spä ut ett foder som överskrider gränsvärdena i direktivet om främmande ämnen¹¹. Om det är möjligt kan råvaror dock ”avgiftas” t.ex. reducera halten dioxin i oljor, eller bryta ner aflatoxin i spannmål genom en ammoniakbehandling. Detta ska dock göras på anläggningar som är godkända för

¹¹ [Direktiv 2002/32/EG](#)

ändamålet (för närvarande finns ingen anläggning godkänd för sådan verksamhet inom Sverige).

För koccidiostatika regleras halten i foder som produkten inte var avsedd för i främmande ämnesdirektivet, där bilagan är i form av en förordning.

GM

För produkter där det ingår råvaror som härrör från grödor som kan vara genetiskt modifierade, framför allt soja, majs och raps ska även företagens rutiner för att förhindra oavsiktlig eller oönskad inblandning om GM-råvaror kontrolleras:

- a) Leverantörens försäkran om GM-frihet?
- b) Om villkor ställs upp i kontraktet med leverantören?
- c) Om analysvillkor gällande GM-kontroll begärs från leverantören?
- d) Att företaget har ett eget kontrollprogram avseende GM-analyser?

Läkemedel

Företaget ansvarar för ”att det inte finns någon möjlighet till oönskade interaktioner mellan läkemedel, tillsatser och fodret”. Detta brukar företagen ha svårt att svara upp till. Har man inte kunskapen på företaget så ska man veta vart man kan vända sig för rådgivning, t.ex. SVA. Det inte är troligt att den enskilda veterinären har denna kunskap.

Ett problem kan t.ex. vara vid användning av probiotika (tillsats av levande mikroorganismer t.ex. bakterier och svampar) så kan effekten slås ut vid antibiotika behandling (å andra sidan kanske man vill ge probiotika för att djuren ska ”komma igång” snabbare när man upphör med antibiotikakuren).

Med utgångspunkt i att frågan är svårbesvarad så får vi vara försiktiga med avvikelser om inte uppenbara fel föreligger, t.ex. om man skulle blanda flera läkemedel i ett foder.

Vitaminer

För vissa tillsatser, t.ex. vitaminer, sjunker halten i ett foder med tiden varför företagen överdoserar för att säkerställa halten under hela hållbarhetstiden för det aktuella fodret. Kontrollera i recepten att halten inte överstiger fastlagda maxhalter t.ex. för A- och D-vitaminer.

Salmonella

Förutom den kontroll som görs för att identifiera förekomsten av salmonella i råvaror och i anläggningen ska företaget planera och vidta åtgärder för att undvika kontaminering och återkontaminering av salmonella. Särskilt ska företaget särskilt hålla råvaror och foderblandningar. Där särskilt hållandet på grund av byggnadernas utformning är omöjligt att undvika ska företaget visa sina åtgärder för att

säkerställa ett säkert foder t.ex. utökade städrutiner, utökad provtagning för att påvisa förekomst eller ej.

Förslag på påföljd

Det lär nog vara svårt att hitta en tillverkare utan foderrecept, men om så vore fallet är det en allvarlig avvikelse. Även en allvarlig avvikelse om specifika tillverkningsinstruktioner saknas för tillverkning av foder innehållande läkemedel eller koccidiostatika/histomonostatika.

Ev. kommentar första gången om ett flödesdiagram saknas på anläggningar där HACCP inte krävs. Enskilda brister ev. avvikelse.

Fråga 305: Finns ett system för att säkerställa en tillräcklig värme- eller syrabehandling?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler & utrustning
- Förordning (EU) nr 142/2011,
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1.1
 - bilaga IV, kap. II, avsnitt 2.1
 - bilaga XVI, kap I
- SJVFS 2018:33, 4 kapitlet 11 §

Kommentar

Vid olika former av behandling för att åtgärda eller säkerställa att foder inte är mikrobiellt kontaminerat ska det finnas skriftliga rutiner för att säkerställa produktionen omfattande:

- löpande kontroll (t.ex. kontroll av temperaturen eller syraåtgång),
- efterföljande kontroll (t.ex. mikrobiell provtagning) samt
- vilka åtgärder som ska vidtas om effekten inte uppnås eller befaras inte ha uppnåtts av behandlingen.

Vid värmebehandling, syrning och annan behandling av foder finns risk för återkontaminering av fodret. Det innebär en kontamineringsrisk om inte råvaror och obearbetat foder hålls helt åtskilt från bearbetade produkter. Observera att även tillverkning av t.ex. icke värmebehandlat mjölfoder till gris måste betraktas som en riskhantering i dessa anläggningar.

I och med att många anläggningar är av äldre konstruktion kan det ibland vara svårt att bygga bort problemet att olika typer av foder hålls separerade från varandra. I dessa fall är det av särskild vikt att företaget har rutiner och en uppföljande dokumentation som visar att man kan hantera denna risk (t.ex. via utökade städrutiner och utökad provtagning och kontroll).

Avseende provtagning så fokuserar regelverket på salmonella för att det är en bakterie som behöver kontrolleras då den kan ställa till stora problem för såväl personal, djur och konsument. Genom de åtgärder som vidtas för att bekämpa salmonella förhindras även förekomsten av många andra mikroorganismer. För tillverkning av foder innehållande animaliska biprodukter finns även ett krav på kontroll av förekomsten av Enterobacteriaceae.

Observera att många företag tidigare nöjde sig med den mikrobiella kontroll som föreskrevs i enlighet med foderföreskriften, idag är detta inte per automatik en acceptabel slutsats. Kontrollen av mikroorganismer ska av företaget göras utifrån genomförd riskbedömning och det aktuella behovet på den enskilda anläggningen.

Följande krav på bearbetning föreligger vid produktion av värmebehandlat foder:

- (L, Lm) vid produktion av fjäderfäfoder (min 75°C),¹²
- (Pk) konserverat sällskapsdjursfoder ska genomgå en värmebehandling till ett Fc-värde på min. 3,
- Bearbetat sällskapsdjursfoder ska, beroende på typ av material genomgå någon av de behandlingar som nämns i bil XIII kap II punkt 3
- (Pt) Vilka behandlingen är regleras inte av förordningen, men den ska vara tillräckligt effektiv för att förstöra patogena organismer.
För att avdöda salmonella krävs 70°C i fuktig värme i minst en timme vilket är ett rimligt minimikrav. Sedan kan nödvändig torkning göras vid lägre temperatur för att säkerställa produktens kvalitet.
Ett alternativ kan vara en något lägre temperatur inledningsvis och sedan en rejäl temperaturhöjning. I torr värme kan salmonella dock överleva i höga temperaturer.
Ett alternativ kan vara att tuggartiklarna doppas i kokande vatten innan de torkas i valfri temperatur.

Observera att det är företaget som ska visa att deras hantering/behandling ger ett säkert foder. T.ex. är det rimligt att man genomfört någon form av validering av den metod man använder för att hantera Salmonella och Enterobacteriaceae när det gäller bearbetning av animaliska biprodukter. Det finns för närvarande inget krav på godkännande av anläggningar för syrabehandling som sådan. Företaget ska dock vid en offentlig kontroll kunna visa att man har en metod som man har utvärderat. Observera att man i dessa anläggningar ska klara att genomföra syrabehandlingen året om varför kalibreringen bör beakta olika temperaturförhållanden.

Efter utförd provtagning och påvisande av positiva fynda av salmonella eller Enterobacteriaceae (i råvaror, på anläggningen eller hos kund) ska företaget vidta åtgärder för att t.ex.

- dekontaminering av fodret (via värmebehandling eller t.ex. genom syring),
- rengöring och desinfektion av anläggning/utrustning, och
- uppföljande provtagning för att klargöra att vidtagna åtgärder haft avsedd effekt.

¹² Vid värmebehandling av muslifoder kan varje råvara värmebehandlas för sig.

Metoden för behandling/dekontaminering av foder ska vara dokumenterad och validerad liksom metoden för uppföljning/provtagning samt rutiner för att "friförklara" produkten. Detta är inte specificerat som egen paragraf, utan är en logisk följd för att säkerställa att behandlingen har fungerat och fodret är säkert. Om det bearbetade fodret anses utgöra en oacceptabel risk för människors och djurs hälsa så klassas det inte längre som kategori 3 och kan därmed inte enligt abp-lagstiftningen tas in igen i en kategori 3-anläggning.

Normalt sett ändras dock inte kategorin på ett material bara för att materialet återkontaminerats eller inte genomgått tillräcklig bearbetning, utan det kan bearbetas på nytt i samma anläggning.

I bilaga VII anges även att en begränsad sanering ska utföras i de delar av anläggningen som varit i kontakt med salmonellakontaminerad råvara.

Innan foderföretagare släpper ut icke värmebehandlad spannmål till fjäderfäbesättningar på marknaden ska registrering göras hos Jordbruksverket (2 kap. 5 § SJVFS 2018:33).

Genom SJVFS 2018:33 vidgades undantaget från värmebehandlingskravet som gäller vissa typer av egentillverkat foder till egna fjäderfän.

Vid bearbetningsanläggningar ska kontrollerna av valideringsförfarandena upprepas när det anses nödvändigt och under alla omständigheter när väsentliga förändringar gjorts i processen, t.ex. avseende maskinell utrustning eller råvara.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte har ett system för uppföljande kontroll/provtagning eller om behandlingsmetoden inte är verifierad. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 320: Tillverkas bearbetat animaliskt protein enligt de specifika villkoren?

Anläggningar: B, Bb, Bp, Bä

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001, bilaga IV
 - fiskmjöl - bilaga IV, kap. II, b ii samt kap. IV, avsnitt A,
 - dikalcalciumfosfat och trikalcoumfosfat - bilaga IV, kap. II, b iii samt bilaga IV, kap. IV, avsnitt B.
 - blodprodukter - bilaga IV, kap. II, b iv samt bilaga IV, kap. IV, avsnitt C
 - bearbetat animaliskt protein avsett för vattenbruksdjur - bilaga IV, kap II, c samt bilaga IV, kap. IV, avsnitt D,
 - utfodring av fjäderfä med bearbetat animaliskt protein som härrör från:
 - svin – bilaga IV, kap III samt bilaga IV, kap IV, avsnitt G,
 - odlade insekter bilaga IV, kap III samt bilaga IV, kap IV, avsnitt F
 - utfodring av svin med bearbetat animaliskt protein som härrör från:
 - fjäderfä – bilaga IV, kap III samt bilaga IV, kap IV, avsnitt H
 - odlade insekter – bilaga IV, kap III samt bilaga IV, kap IV, avsnitt F.
- Förordning (EU) nr 142/2011, artikel 8, 9 och 21 samt bilagorna IV och X.

Kommentar

De anläggningar i Sverige som tillverkar bearbetat animaliskt protein för foderändamål är livsmedelsanläggningar och ligger under Livsmedelsverkets kontrollansvar avseende livsmedelslagstiftningens krav. De är dock parallellgodkända enligt förordning (EG) nr 1069/2009 och de krav som abplagstiftningen ställer ligger under Jordbruksverkets kontrollansvar. För denna kontroll hänvisas till den grundläggande informationen och den allmänna delen i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter – andra än foderanläggningar” samt till informationsbladet för bearbetningsanläggningar som ligger på webben och där en sammanställning av kraven gjorts och där även en del kommentarer lagts in.

12.3 Korskontamination

Fråga 350: Har företaget vidtagit åtgärder (tekniska eller organisatoriska) för att undvika eller minska risken för korskontamination eller sammanblandning under produktion, lagring och transport, gällande:

- abp/icke abp
- foder/tekniska produkter
- bearbetat/icke bearbetat
- GMO/icke GMO
- med mera?

Obs! Denna fråga gäller ej tillsatser (inklusive koccidiostatika) och läkemedel, vilka finns i separata frågor för att möjliggöra bättre uppföljning av kontrollresultat

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001
 - bilaga IV II.B.
 - bilaga IV, II.BA.
 - bilaga IV II.C.
 - bilaga IV II .D.
 - bilaga IV, III D
- Förordning (EG) nr 183/2005,
 - bilaga II Produktion
 - bilaga II Lagring och transport, inkl krav på fettprodukter
- Förordning (EG) nr 1069/2009, art. 25.3 Bearbetningsanläggning och anläggning för mellanhantering.
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. I Bearbetningsanläggning
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 1. 1.
 - bilaga IX, kap. IV.1 Registrerad driftsansvarig som t.ex. uppsamlingscentral
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 1, C. Lagring av bearbetat animaliskt protein
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 4 del I mjölk-anläggning
 - bilaga XIII, kap. II sällskapsdjursfoderanläggning
 - bilaga XIII, kap. V A. Anläggningar där livsmedelshudar hanteras

Kommentar

Rutiner ska finnas för att säkerställa att sammanblandning av foder inte sker på ett olämpligt sätt av

- ABP/icke ABP
- bearbetat/obearbetat
- foder/tekniska produkter
- GMO/icke GMO

Företagen ska i sina tillverkningsbeskrivningar beskriva hur man undviker oavsiktlig eller oönskad samman-/inblandning eller korskontaminering av foder.

I ändringen av hygienförordningen (225/2012) påpekas vikten av att hålla isär fettprodukter som är avsedda för foderproduktion från motsvarande produkter som går för annan användning. Motsvarande gäller även andra tekniska produkter t.ex.

- råvaror eller tillsatser som även kan användas för andra ändamål än foder, om dessa produkter inte är av foderkvalité så måste de på ett tydligt sätt hållas åtskilt från de produkter som ska användas som foder
- tillverkning av foder som kan vara specifika för speciella målgrupper t.ex. läkemedel/koccidiostatika eller tillsatser som kan vara känsliga för fel målgrupp t.ex. koccidiostatika eller koppar.

I anläggningar för mellanhantering av abp, i uppsamlingscentraler och i anläggningar som tillverkar obearbetat sällskapsdjursfoder finns inte problematiken med återkontaminering eftersom ingen bearbetning sker och utgående produkt därför, i bästa fall, har samma hygieniska status som inkommande produkt. Utgående produkt kan dock få lägre hygienisk status p.g.a. dålig hantering i anläggningen. I anläggningar med värmebehandling är det av stor vikt att säkerställa att inte obearbetat material direkt eller indirekt kommer i kontakt med bearbetat material.

För foder innehållande animaliska biprodukter måste råvarorna placeras helt avskilt från fodertillverkningen och vara väl uppmärkta. De olika kategorierna ska hålls helt skilda från varandra.

Vissa äldre anläggningar har öppna enheter där råvaror och t.ex. foderblandningar lagras i samma utrymmen, det förekommer till och med att silos står i förbindelse med varandra. I dessa fall kan det vara omotiverat eller t.o.m. omöjligt att bygga bort problemet utan företagen ska garantera att man har vidtagit åtgärder och fastlagt rutiner för att säkerställa att ingen oönskad korskontamination förekommer.

Observera att motsvarande krav avseende att undvika sammanblandning/korskontamination även gäller för transporter och bulkbehållare. Såväl fasta behållare som transportbehållare ska underhållas och rengöras efter fastlagda rutiner.

Det är av stor vikt att kontrollera transportlogistiken och att adekvata åtgärder vidtas för att undvika sammanblandning/korskontamination speciellt där det finns reglerade krav på rengöring. Det förekommer även att foderbilar används för andra transporter t.ex. råvaror som används för tekniska ändamål, gödsel eller andra produkter t.ex. bränsleflis som eventuellt kan utgöra en risk (t.ex. främmande ämnen, mikrobiologisk kontamination, mögel, etc.).

Det får inte finnas någon risk att sådana produkter som inte anses uppfylla de krav som ställs på råvara för de produkter företaget tillverkar kan komma att sammanblandas med råvaran avsedd för produktion. Inte heller får otjänlig råvara eller foder på annat sätt kunna äventyra hygien i produktions- eller lagerlokaler, hygien på foderråvaror eller färdigt foder.

Företaget måste ha system för hur man tar hand om kvalitetsfel (t.ex. fel pelletsstruktur, etc.), felblandningar etc. som cirkulerar in i systemet igen.

Observera risken för att t.ex. salmonellasmittat foder kontaminerar sådant material som ska gå med normal kommunal avfallshantering.

Jordbruksverket känner för närvarande inte till att genetiskt modifierade råvaror används inom landet varför kontrollen i dessa fall snarast är en trovärdighetsfråga (ekologiskt foder hör också till denna kategori men kontrollansvaret ligger i dessa fall inte på Jordbruksverket).

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om det är uppenbart att man inte lyckas hålla isär råvaror och foderblandningar eller olika foderpartier, om tekniska produkter eller avfall används som foder, eller animaliska produkter används i anläggningar där de inte får användas.

Fråga 355: Finns rutiner för att förhindra överföring av tillsatser (inkl. koccidiostatika) eller läkemedel till satsar där detta inte ska förekomma?

Anläggningar: Alla anläggningar som använder läkemedel eller tillsatser, främst anläggningar med koccidiostatika i foder:

A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005,
 - bilaga II Produktion
 - bilaga II Lagring och transport
- Förordning (EU) 2019/4, Bilaga 1 avsnitt 1

Kommentar

Företagen ska i sina tillverkningsbeskrivningar beskriva hur man undviker oavsiktlig eller oönskad samman-/inblandning eller korskontaminering av tillsatser eller läkemedel i foder. För kontroll av utrustningens funktion, t.ex. homogenitetsundersökning för kontroll av blandarens funktion, se fråga 110. För tillverkning av foder innehållande läkemedel, även fråga 370.

Att oavsiktlig överföring av koccidiostatika sker i viss mån till satsar tillverkade efter en sats där koccidiostatika tillsätts är väl känt inom foderindustrin. Industrin har dock inte sett situationen som allvarlig, utan ”naturlig”. Man menar att satserna blandas senare, så att utspädning sker. Jordbruksverket och SVA menar att överföringen är ett problem som måste tas på allvar, inte minst med tanke på att Livsmedelsverket vid upprepade tillfällen de senaste åren uppmärksammat förhöjda halter i ägg. Se mer information i dokumentet ”Riskbaserade fokusområden vid foderkontroll, ett stöd för 2019 års kontroll hos foderleverantörer”.

Elektroniska system som larmar eller automatiskt stoppar tillverkningen vid avvikelser från den körordning som gäller för av olika foder efter tillverkning av koccidiostatikafoder saknas enligt vår kännedom på företagen. Detta gör att det kan finnas en risk att körordningen frångås med konsekvensen att överföring sker till foder som inte ska innehålla koccidiostatika.

Santé F menar att gränsen för tillåten halt vid oavsiktlig överföring ska gälla vid provtagning direkt i blandaren, såväl som vid utlastning av ett parti som normalt består av flera blandningssatser.

Svenska företag har hävdad att fortsatt blandning sker mellan blandare och utlastning och att det är högre halt överförd coccidiostatika i första satsen efter blandning än i partiet som helhet. Att foderföretagaren anser att blandningen är fullständig först i ett senare led än i blandaren och att fodret som går till kund är tillfredsställande homogent måste då kunna styrkas genom undersökningar gjorda av företaget. Det ska av företagens HACCP tydligt framgå att blandningen är klar först i utlastningsbehållaren och vad som krävs för att blandning i stegen efter blandaren ska ske i tillräcklig utsträckning. Företag som hävdar att partiet är färdigblandat först vid utlastningen måste kunna visa dokumentation (homogenitetstester) som visar att sådan ytterligare blandning sker i tillräcklig utsträckning. (se även fråga 110)

Branschen har önskat klargörande kring hur Jordbruksverket tillämpar gränsvärdet för narasin. Gränsvärdet ska tillämpas vid representativ provtagning av ett parti. Ett parti utgörs i detta sammanhang inte nödvändigtvis av en blandarsats utan kan bestå av flera blandningsomgångar som slagits ihop till ett parti. Jordbruksverket menar att representativa prover i offentlig kontroll i första hand bör tas vid utlastningen, men provtagning kan även ske i blandaren. Liksom vid annan provtagning gäller att en mindre mängd foder kan väljas ut för provtagning och anses representera hela partiet. Detta förutsätter att detta är överenskommet mellan företag och provtagare samt att detta dokumenteras.

Åtgärder som kan vidtas av företagen för att minska överföringen av foder från föregående sats är t.ex.:

- Produktionsordning som avgör till vilket foder oundviklig överföring sker, samt larm om denna ordning bryts.
- Noggrann mekanisk rengöring av manuella påslag för tillsats/läkemedel i de fall samma påslag används även för råvaror eller tillsatser som går till foder där aktuella tillsatser/läkemedel inte ingår som tillsats.
- Noggrann mekanisk rengöring av blandaren. *Observera att rengöringskravet för blandaren, som uttryckligen finns vid foder med läkemedel inte återfinns uttryckligen i förordningen när det gäller koccidiostatika och histomonostatika då dessa fodertillsatser har gränsvärden för det foder där det normalt inte ska återfinnas.*
- S.k. flushing av blandaren och ev. andra delar av tillverkningslinjen, för mekanisk rengöring av linjen. Men flushing avses att foder körs igenom utrustningen en eller flera gånger och därefter inte tillförs nästkommande sats, vilken man vill förhindra överföring till. I stället kan det material som använts för flushing ingå i en kommande sats av det foder som ska innehålla aktuell tillsats/läkemedel. Om flushing krävs och om en eller flera omgångar av flushing krävs kan beräknas utifrån den överföring som normalt sker till efterkommande tillverkningssats samt verifieras genom provtagning.

- Lagring av foder med tillsatser/läkemedel i särskilda behållare. *Detta är önskvärt, men det finns inga absoluta krav på det.* Behållarna/silos bör kontrolleras att de är tömda innan de fylls på igen.

Kontrollera

- Har företagen en nedtecknad rutin för körordning efter foder innehållande tillsatser eller läkemedel?
- Följs körordningen?
- Finns och följs rutiner för rengöring av utrustning eller vid behov för flushing i syfte att förhindra överföring från tidigare satser?
- Kan företagens genom provtagning i egenkontroll verifiera att deras rutiner för att förhindra överföring fungerar?
- Finns rutiner för att förhindra att t.ex. foder med kvalitetsfel (fel pelletsstorlek eller dylikt) om det innehåller koccidiostatika eller läkemedel inte återcirkuleras på ett olämpligt sätt?
- Om misstanke finns om bristande rutiner för att förhindra oavsiktlig överföring till följande satser: Gör provtagning av oavsiktlig överföring i den offentliga kontrollen!
- Om för hög halt förekommit i foder på grund av oavsiktlig överföring eller felaktig tillsats – har företaget utrett orsaken samt vidtagit åtgärder och förändrat sina rutiner?

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse. Om koccidiostatika eller läkemedel tillsätts till fel foder. Om en särskild produktionsordning inte finns eller om den som finns inte följs. Om överföring sker på grund av bristande rutiner. Om företagen inte utreder och åtgärdar påvisad otillåten överföring fodret.

Fråga 360: Har rutiner fastställts för att undvika att smitta sprids inom anläggningen

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II
 - Produktion
 - Lokaler och utrustning
- Förordning (EG) nr 1069/2009 art. 25.2
- Förordning (EU) nr 142/2011,
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1. 1. Bearbetningsanläggning.
 - bilaga IX, kap. II, avsnitt 2 Anläggning för mellanhantering och lagring av abp
 - bilaga XIII, kap. V, A Anläggningar där livsmedelshudar hanteras

Kommentar

För att minimera att smittor t.ex. salmonella förs runt inom en anläggning är det vanligt att införa olika former av hygienzoner där speciella hygienkrav gäller t.ex. att man inte får gå till ren sektor från oren utan att ha bytt arbetskläder och bytt, alternativt desinficerat, skodon. Ofta har man en tydligt markerad gräns som man kliver över.

Fotbad rekommenderas inte eftersom det är visat att sådana fungerar dåligt om inte skodonen först rengjorts grundligt.

Det är även viktigt att notera att salmonella och andra smittämnen kan följa med damm eller annat material via kläder, skodon eller föremål (t.ex. verktyg) varför det inte är ovanligt med specifikt märkt utrustning som bara får användas inom ”sin hygienzon”.

För att upprätta dessa zoner måste det normala ”flödet” av personal styras upp och dokumenteras.

När det gäller bearbetningsanläggningar är det ett krav att man inte får gå till ren sektor från oren utan att ha bytt arbetskläder och bytt, alternativt desinficerat, skodon. Det ska vara en gräns som man kliver över.

Förslag på påföljd

Ev. Allvarlig avvikelse

Fråga 370: Tillverkas foder innehållande läkemedel enligt de specifika villkoren?

Anläggningar: Fm, Lm

Lagstöd

Förordning (EU) 2019/4, artikel 4 och bilaga 1

Kommentar

Kontrollera att

- a) Läkemedelsförrådet är låst?
- b) Det råder det en god ordning i förrådet?
- c) Finns en loggbok avseende läkemedel (behöver inte vara i förrådet)?
- d) Jmf. datum på det aktuella läkemedlet och datum på fodret.
- e) Finns det ett veterinärrecept på foder innehållande läkemedel som levererats ut?
- f) Gör regelbundna homogenitetstester?
- g) Rengörs blandaren efter tillblandning av foder innehållande läkemedel respektive bulkbehållare vid transport.

Krav finns på att läkemedlen ska vara inlåsta dvs. att ett förråd av något slag finns.

OBS! Att det inte föreligger något krav på att den färdiga foderblandningen innehållande läkemedel ska vara inlåst!

Vid inblandning av läkemedel i foder är det ett krav att blandaren rengörs efter att fodret tillverkat. Blandaren ska stannas, en fysisk bedömning göras och eventuellt åtgärder vidtas. Dokumentera ska göras av detta (signatur). Det kan vara en acceptabel bedömning att man går vidare utan rengöring om man t.ex. enbart använder torra ingredienser och resultat från tidigare utförda överföringstexter visat att detta under vissa förutsättningar kan vara ok. Det viktiga är att bedömningen finns där och att den ska göras efter varje inblandning av läkemedel.

Om våta ingredienser används i foderblandaren t.ex. melass, fett och oljor, etc. så bildas ofta en kraftig kaka i blandaren. Ev svårigheter med tömning/rengöring måste då beaktas.

Det är inte ett absolut krav att särskilda behållare ska användas för foder innehållande läkemedel. Detta är dock önskvärt med tanke på överföringsproblematiken. Åtminstone bör foder med läkemedel förvaras i behållare för foder till samma djurslag. Att fodret innehållande läkemedel blandas ihop med annat foder måste undvikas.

Det ska kontrolleras att behållarna/silos är tömda innan de fylls på igen. Detta ska dokumenteras.

Kvalitetsfel (t.ex. fel pelletsstruktur, etc.), felblandningar etc. som cirkulerar in i systemet igen. Observera t.ex. att inte foder innehållande läkemedel hamnar här.

Överföring mellan partier

Det är av största vikt att företaget kan redogöra för

- hur man går tillväga för att minimera risken för att efterföljande tillverkningspartier inte innehåller för höga halter av läkemedel, se fråga 355
- att efterföljande partier inte ges till ett djurslag som är känsligt för den eventuella förhöjda halten (OBS - under gällande gränsvärden!) av det aktuella läkemedlet
- att företagen kan verifiera dessa uppgifter från sin egenkontroll

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om läkemedelsförrådet saknas eller kraven inte uppfylls

Ev. allvarlig avvikelse om rutinen för rengöring efter tillverkning av foder innehållande läkemedel inte finns eller inte följs eller att problemen med överföringsproblematiken inte uppmärksammas.

12.4 Förbjudet foder, främmande ämnen, etc.

Fråga 380: Har företaget rutiner för att kontrollera att det foder som använts är lämpligt för det aktuella ändamålet?

Anläggningar: D, E, F, Fm, G, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001
 - Art. 7
 - Bilaga IV
- Förordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII, kap. V
- Förordning (EG) nr 1829/2003
 - Art. 15. 1
 - Art. 16. 2
- Förordning (EG) nr 1831/2003, art. 3.1
- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II Produktion
- Förordning (EG) nr 767/2009
 - Art. 1
 - Bilaga I
 - Bilaga III

Kommentar

Foder (inkl råvaror och tillsatser) ska komma från en godkänd/registrerad foderleverantör. Vid införsel från ett annat EU-land ska foderleverantören i detta land vara registrerad. Vid import av foder (inkl råvaror och tillsatser) från tredje land måste mottagaren försäkra sig om att detta lever upp till samtlig relevant EU-lagstiftning, se mer info i fråga 1010.

Råvaror/foder ska vara märkta som foder. Vid leverans av foder (inkl råvaror och tillsatser) ska företagen kontrollera deras kvalitet samt att dessa är av foderkvalitet. Det har förekommit fall med osäkert foder då biprodukter från livsmedelsindustri använts i foder trots att livsmedelsföretaget inte angett att biprodukterna (avfallet?!) varit av foderkvalitet. Att alla produkter som kommer från ett livsmedelsföretag är av foderkvalitet är ett missförstånd som kan förekomma.

FODERTILLSATSER

Godkända fodertillsatser återfinns i [kommissionens register](#). Observera att inte nog med att fodertillsatserna ska vara godkända, de ska vara godkända för det aktuella ändamålet, för det aktuella djurslaget eller djurkategorin.

OÖNSKADE ÄMNEN

Gränsvärden för oönskade ämnen återfinns i [Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/32/EG](#) senast ändrad genom förordning (EU) 2019/1869.

PROCESSHJÄLPMEDEL

Fr.o.m. den 1 september 2012 får inga kemiska orenheter från tillverkningsprocessen eller processhjälpmedel återfinnas i fodret om inte en maxnivå har angetts i kommissionens råvaruförteckning. Observera även att det är lämpligt att t.ex. använda livsmedelsgodkända smörjmedel etc. för att undvika problem.

ICKE TILLÅTET FODER

Under begreppet icke tillåtet foder finns flera olika aspekter att beakta:

- Förbjudna råvaror enligt bilaga III i förordning (EG) nr 767/2009.
- Råvaror som ska gå till avgiftning i enlighet med förordning (EG) nr 767/2009.
- Animaliska biprodukter som endast får användas i begränsad omfattning, se tabell i de olika märkningsexemplen, bilagorna 2-6.
- Förbud mot animaliskt protein i foder enligt TSE-lagstiftningen, för detaljer se fråga 451.
- Animaliska biprodukter kategori 1 och kategori 2 ska märkas med glyceroltriheptanoat (GTH). Märkningen används för närvarande inte i Sverige, eftersom det inte finns någon bearbetningsanläggning i drift som befattar sig med dessa typer av material. Uppmärkt material kan dock föras in från andra länder.
- Icke-ekologiskt foder i ekologiska foderblandningar.
- Observera användningen av råvaror och tillsatser som är avsedda för andra ändamål (teknisk användning), dessa ska hållas åtskilda från motsvarande produkter som används som foder.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte kontrollerar att fodret (t.ex. råvaror/tillsatser) får/kan användas eller om ett icke tillåtet foder används eller ett tillåtet foder används på fel sätt t.ex. fodertillsatser till fel djur.

Fråga 381: Har företaget rutiner för hantering av GMO med hänsyn till lämplig råvara, spårbarhet, korskontamination?

Anläggningar: D, E, F, Fm, G, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 1829/2003
 - Art. 15. 1

- Art. 16. 2
- Förordning (EG) nr 767/2009
 - Art. 1
 - Bilaga I
 - Bilaga III

Kommentar

Särskilda bestämmelser finns om spårbarhet av foder som innehåller, består av eller har framställts av godkända GMO. Spårbarheten är viktig om en produkt måste återkallas samt för att produkten ska kunna förses med en korrekt märkning. Ett foderföretag ska kunna uppvisa spårbarhet ett steg framåt och ett steg bakåt i produktions- och distributionskedjan enligt de generella kraven om spårbarhet. När det gäller genetiskt modifierat foder måste varje led se till att information om att fodret innehåller GM-produkter vidarebefordras till nästa led i kedjan.

Dokumentation om GMO ska sparas i 5 år.

ICKE TILLÅTET FODER

Under begreppet icke tillåtet foder finns flera olika aspekter att beakta:

- Icke tillåtna GMO-råvaror
- Tillåtna GMO-råvaror i foder utan att detta anges i märkningen.

Grunden är att nolltolerans gäller för förbjudna/icke godkända GMO, dvs de får inte påvisas alls.

Enligt kommissionens förordning (EU) nr 619/2011⁴³ får vissa GMO som uppfyller särskilda krav och ligger i godkännandeprocessen förekomma i låga halter i foder.

Endast i något enstaka fall förekommer att en GMO är godkänd för livsmedelsanvändning men inte för foderanvändning och i det fallet finns på livsmedelssidan inget gränsvärde förhålla sig till på foderområdet. Det finns ingen praxis för händelser med påvisade GMO i foder, där aktuell GMO är tillåten som livsmedel, men otillåten i foder. Vår utgångspunkt är att om GMO, som inte är tillåten i foder, påvisas i foder, ska detta betraktas som otillåtet oavsett om det är tillåtet i livsmedel eller inte.

Fråga 385: Följs kraven vid mottagning av animaliska biprodukter?

Anläggningar: A, C, D, P (alla), M, X, Y, Ym, R, V, C, B (alla)

Lagstöd

- Förordning 183/2005
 - Bilaga 2.6, avsnitt lagring och transport
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - Bilaga VIII kap 1
 - Bilaga IX kap II avsnitt 1

Kommentar

Det ska vara en täckt mottagning om inte varorna kommer slutet.

Obearbetat abp av kategori 3 som är avsett för produktion av foderråvara eller sällskapsdjursfoder ska lagras och transporteras kylt, djupfrost eller ensilerat om det inte inom 24 timmar efter insamlingen eller efter lagringen bearbetas i kyld eller frost form och därefter transporteras i transportmedel där lagringstemperaturen kan hållas konstant.

Företaget som tar emot slaktbiprodukter och liknande material bör göra temperaturmätningar stickprovvis på inkommande material. Det är viktigt att både yttemperatur och kärntemperatur mäts. Materialet kan ha blivit uppvärmt under transporten eller vara ofullständigt nedkyld innan transporten påbörjades. Vid för hög temperatur kan fodret i vissa fall bli direkt farligt genom toxinbildning.

Detta måste ligga med i faroidentifieringen/riskvärderingen.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse om företaget inte kontrollerar att förvaringen av de animaliska biprodukterna skett på ett korrekt sätt. Avvikelse om för hög temperaturer bedöms äventyra fodrets slutliga kvalitet.

12.5 Avfall och icke lämpligt foder

Fråga 390: Har företaget skriftliga rutiner för att hantera avfall och råvaror som inte är lämpliga som foder?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S, X, Y, Ym

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Produktion
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - Bilaga IV, kap. II, avsnitt 2.2 Bearbetningsanläggning
 - Bilaga IV, kap. IV, avsnitt 3 Bortskaffande och användning av framställda produkter
 - Bilaga IX, kap. I sällskapsdjursfoder
- SJVFS 2006:84, 2 kap. 30 § bortskaffande av förpackningar

Kommentar

Här är det viktigt att företaget planerar i förebyggande syfte för hantering av avfall, kvalitetsförsämringar, återtag etc.

Observera att dessa partier kan används som ”fodermjöl”. I dessa fall så ska:

- a) det finnas en riskbedömning,
- b) skriftliga instruktioner om var det får blandas in samt
- c) skriftliga instruktioner om inblandningsmängder.

När det gäller animaliska biprodukter finns det två typer av avfall.

- a) Sådant som består av obearbetad råvara eller otillräckligt bearbetat foder. Detta måste gå till en anläggning godkänd att ta emot animaliska biprodukter av aktuell kategori.
- b) Bearbetad råvara eller färdigt foder där animaliska biprodukter använts som råvara och där fodret är färdigt men av någon anledning måste kasseras (t.ex. golvspill) kan gå via kommunens avfallshantering. Detta gäller även färdigproducerat obearbetat sällskapsdjursfoder.

Förpackningar som har innehållit obearbetat kategori 2-material ska förbrännas enligt samma villkor som kategori 2-material. Förpackningar som har innehållit bearbetat kategori 2-material eller kategori 3-material får bortskaffas i enlighet med avfallsförordningen (2011:927), dvs. detta material kan gå med de vanliga soporna (lämpligen läggs emballagen i ett ytteremballage som försluts).

De skriftliga rutinerna ska även omfatta krav på åtskillnad av råvaror och tillsatser för tekniska ändamål från de produkter som används som foder, förutsatt att dessa tekniska produkter inte är av samma foderkvalitet.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om animaliska biprodukter lämnas till inte godkänd mottagare (speciellt om det rör sig om kategori 2-material). För bristande dokumentation ev. avvikelse.

12.6 Spårbarhet

Frågeställningen hanteras i avsnittet Dokumentation.

13 Frågor avseende kvalitetskontroll

13.1 Kvalitetsansvarig

Hanteras i fråga 230

13.2 Laboratorium

Fråga 405: Använder företaget ett laboratorium som lever upp till gällande krav?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Kvalitetskontroll
- Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga IV, kap. I, avsnitt 1.5. Bearbetningsanläggning
- SJVFS 2018:33 2 kap.10 §, 4 kap. 13 §

Kommentar

För fodertillverkning krävs inget eget laboratorium, men ett laboratorium som anlitas för företagets kontroll ska kunna anges, dvs. en planering ska finnas för hur företaget ska agera om behovet av provtagning uppstår.

Regelverket talar om olika nivåer av provtagning:

- Företagens egenkontroll: Dessa prover får analyseras på valfritt laboratorium, inklusive (om denna kompetens finns på företaget) i ett eget laboratorium.
- Föreskriftsreglerad egenkontroll avseende aflatoxin och salmonella:
 - Prover som vid införsel av foder från annat land, ska tas i enlighet med foderföreskriften dvs. 4 kap. 22-23 §§ SJVFS 2018:33 för aflatoxin- och salmonellakontroll ska analyseras på laboratorier som är ackrediterade för analysen i enlighet med förordning (EG) nr 765/2008 samt lagen (2011:791) om ackreditering och teknisk kontroll, se 4 kap. 13 § SJVFS 2018:33.
 - Prover som ska tas vid tillverkning av riskråvaror ska analyseras på SVA se 4 kap. 15 § samt 27 § SJVFS 2018:33.
 - Prover som foderleverantörer och legotillverkare ska ta enligt 4 kap. 28-30 §§ ska analyseras på SVA, se 4 kap. 15 § samt 27 § SJVFS 2018:33.
- Föreskriftsreglerad egenkontroll avseende dioxin: Dessa prover ska analyseras på ackrediterade laboratorier, se förordning (EU) nr 152/2009. Se även fråga 455 om kraven vid dioxinprovtagning.

Om salmonella påvisas i miljö- eller foderprov ska detta skickas till SVA för konfirmering och serotypning (4 kap. 16 § SJVFS 2018:33). Om provtagningen av salmonella sker i ett annat land och varan på grund av att den är salmonellakontaminerad inte tas in i Sverige, behöver inget prov skickas för konfirmering och serotypning.

Kontroll vid ärenden med osäkert foder, inklusive vid påvisad salmonella, behandlas i ett särskilt avsnitt i vägledningen, samt i bilagorna till denna vägledning.

Förslag på påföljd

Ev. kommentar om företaget inte tydligt kan redovisa vilket laboratorium som anlitas.

Allvarliga avvikelser om de prover som tagits enligt den föreskriftsreglerade egenkontrollen skickas till ett laboratorium som inte uppfyller ställda krav.

Allvarliga avvikelser om salmonellaprover inte skickats till SVA i enlighet med foderföreskriftens krav.

13.3 Kvalitetskontrollplan

13.3.1 Egenkontroll

Fråga 410: Har företaget upprättat en skriftlig kvalitetskontrollplan?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S, V och Q

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005 bilaga II Kvalitetskontroll
Genom uppdateringen av förordningen genom förordning (EU) nr 225/2012 klargjordes även behovet av att särskilja produkter (tillsatser/råvaror) avsedda för foder eller som är avsedda för andra ändamål. Hur detta säkerställs bör framgå av kvalitetskontrollplanen.
- Förordning (EG) nr 767/2009, art. 4

Kommentar

Ska finnas skriftligen omfattande

- a. Vilka är de kritiska momenten?
- b. Kontroll: var/när och varför? Är de råvaror/tillsatser som används avsedda för foder?
- c. Provtagning: hur och när?
- d. Vilka analysmetoder ska användas?
- e. Hur tolkas resultaten?
- f. Vilka åtgärder tas vid avvikelser? Notera specifikt utspädningsförbudet!

En av de viktigaste åtgärderna för ett företag är val av leverantör vilket ofta bygger på ett förtroende, skriftliga garantier och i vissa fall direkts kontroller på plats.

Avseende kontroll av främmande ämnen eller t.ex. mikrobiologiska föroreningar räcker det inte med garantier från leverantören utan en kontroll av att leverantören lever upp till garantierna är nödvändig. Kontrollen är ofta mer omfattande med en ny leverantör för att sjunka till en relativt låg nivå av fastställda parametrar allteftersom förtroendet för leverantören byggs upp.

Det är av vikt att företaget själva sätter upp vilka specifikationer som avses för en viss produkt som köps och att dessa specifikationer kontrolleras för att säkerställa att levererat foder motsvarar de krav som ställts och betalats för.

Företagen ska självklart ta hänsyn till de analysresultat som man erhåller och agera utifrån de uppgifter som erhålls, t.ex. analysvar avseende främmande ämnen eller mikrobiologiska kontamineringar.

Provtagning och analys för att verifiera kvaliteten i foder görs normalt på en mindre andel av tillverkade partier, vilket kan kallas lågfrekvent provtagning. Vid lågfrekvent provtagning är det mer sannolikt att man missar enstaka partier/eller den del av ett parti som har högst halt av ett ämne, än att man hittar dem. Detta gäller särskilt om förekomsten av det aktuella ämnet är ojämnt fördelad eller om halterna varierar mycket. Dessutom gäller att även om gränsvärdet i en foderblandning inte överskrids kan något förhöjda värden i en foderblandning indikera att gränsvärdet överskridits i någon av ingredienserna. Med bakgrund av ovanstående bör foderleverantörer med lågfrekvent provtagning i sitt egenkontrollprogram ha fastställt relevanta åtgärdsgränser. Vid lågfrekvent provtagning ska dessa åtgärdsgränser vara lägre än det lagstadgade gränsvärdet. Uppföljningen vid överskriden åtgärdsgräns bör omfatta en periods tätare provtagning. Vilka åtgärdsgränserna ska vara är upp till företagen att ta ställning till.

Förslag på påföljd

Allvarliga avvikelser om kvalitetskontrollplanen helt saknas, anmärkning om inte i skriftlig form (första gången) eller vid detaljanmärkningar.

13.3.2 Föreskriftsreglerad egenkontroll

Fråga 420: Utför företaget den föreskriftsreglerade egenkontrollen avseende aflatoxin?

Anläggningar: J, L, Lm, R, V

Lagstöd

SJVFS 2018:33 4 kap. 21-22 §§

Kommentar

Utöver den kontroll av aflatoxin som företagen kan förväntas göra utifrån sin riskbedömning regleras kontroll av aflatoxin i foderföreskriften.

Benämningen föreskriftsreglerad egenkontroll syftar till att regelverket för dessa punkter går utöver de generella kraven på att företagen ska göra en riskbedömning och anpassa sin kontroll och provtagning utifrån denna riskanalys. I dessa fall klargör regelverket mer eller mindre specifikt vilken provtagning som företagen ska genomföra och i vilken omfattning samt hur detta ska redovisas.

Foderföreskriften reglerar en systematisk kontroll av aflatoxin vid införsel av vissa angivna riskråvaror (bilaga 4) samt vid införsel av foderblandningar till mjölkkor. Observera att bilaga 4 på vissa punkter uppdaterades i och med SJVFS 2018:33, som börjar gälla den 1 januari 2019. Bilaga 4 omfattar numera även råvaror till icke livsmedelsproducerande djur.

Vid den offentliga kontrollen ska företagen kunna visa:

- att provtagningen har skett på ett korrekt sätt,
- att korrekt antal prover har tagits ut,
- att analysen har genomförts med korrekt metod och på ett laboratorium som uppfyller ställda krav, se fråga 405,
- att provsvaren har analyserats av företaget och korrekta åtgärder vidtagits, dels
 - internt på företaget, dels
 - att Jordbruksverket när så krävts informerats via blankett D51

OBS! Vid provtagning och kontroll utomlands, granska att detta skett och dokumenterats.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte fullföljer föreskriftens krav på egenkontroll avseende aflatoxin. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 430: Utför företaget den föreskriftsreglerade egenkontrollen avseende salmonella?

Anläggningar: J, L, Lm, R, V

Lagstöd

SJVFS 2018:33, 4 kap. 23-31 §§

Kommentar

Utöver den kontroll av salmonella som företagen kan förväntas göra utifrån sin riskbedömning regleras kontroll av salmonella i regelverken för foder och animaliska biprodukter.

Benämningen föreskriftsreglerad egenkontroll syftar till att regelverket för dessa punkter går utöver de generella kraven på att företagen ska göra en riskbedömning och anpassa sin kontroll och provtagning utifrån denna riskanalys. I dessa fall klargör regelverket mer eller mindre specifikt vilken provtagning som företagen ska genomföra och i vilken omfattning samt hur detta ska redovisas.

Foderföreskriften reglerar en systematisk kontroll av salmonella:

- vid införsel av vissa angivna riskråvaror (bilaga 4) och foderblandningar till nöt, ren, svin och fjäderfä,
- tillverkning av foderråvaror (bilaga 4) samt
- i form av miljöprovtagning i anläggningar som tillverkar foder till livsmedelsproducerande djur:
 - Färdigbehållare
 - Lokaldamm från pelletsfyl
 - Pelletsfyl (topp)
 - Centalaspilation (avsug från). Finns endast delad aspiration provtas aspirationen i anläggningens råvarudel.
 - Råvaruintag (elevatortot)

Observera att i anläggningar där fjäderfäfoder tillverkas ska minst fem miljöprover (a-e) analyseras per vecka, övriga anläggningar minst två miljöprover (a & e) per vecka.

Vid den offentliga kontrollen ska företagen kunna visa:

- att provtagningen i foder har skett på ett korrekt sätt,
- att miljöprovtagningen skett på föreskrivna punkter i anläggningen, eller enligt salmonellabranschriktlinjen om man följer denna
- att korrekt antal prover har tagits ut,
- att analysen har genomförts med korrekt metod och på ett laboratorium som uppfyller ställda krav, se fråga 405,

- att positiva prover har skickats till SVA för konfirmering och typning (åtföljda av SVA:s remiss SVA8044. Serotypningen bekostas då av staten),
- att provsvaren har beaktats/analyserats av företaget och korrekta åtgärder vidtagits, dels
 - internt på företaget, dels
 - att Jordbruksverket eventuellt informerats (2 Kap. 11§ och 20 §, 4 kap. 17 § SJVFS 2018:33) via blankett D51,
- att salmonellakontrollen dokumenteras på ett tydligt sätt d.v.s.
 - vilka fynd har gjorts
 - vilka åtgärder har vidtagits
 - inom anläggningen (kontrollfrekvenser, sanering, etc.)
 - mot kunder (återtag, sanering, etc.)
 - för att förhindra att problemet uppstår igen dvs. vilken lärdom har man dragit av det inträffade och vilka åtgärder har vidtagits
 - vilka rapporter som har gjorts till kunder, myndigheter, etc.

Observera att bilaga 4 på vissa punkter uppdaterats i och med SJVFS 2018:33 som började gälla den 1 januari 2019. Bilaga 4 omfattar numera även råvaror till icke livsmedelsproducerande djur.

Foderföretagare som tillverkar enkla foderblandningar, bestående av högst fem foderråvaror och eventuellt ett kompletteringsfoder, till andra djurslag än fjäderfä omfattas (enligt 4 kap. 31 § SJVFS 2018:33) inte av den reglerade egenkontrollen av salmonella (enligt 27 § i samma kapitel). Sådana anläggningar kan även använda värmebehandlade råvaror upptagna i bilaga 4 till dessa föreskrifter utan att omfattas av den reglerade egenkontrollen. Med värmebehandling avses en kompletterande värmebehandling utöver produktionsprocessen för den aktuella råvaran.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte fullföljer regelverkens krav på egenkontroll avseende salmonella. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 431: Utför företaget en egenkontroll avseende salmonella och gör man det enligt branschriktlinjer om man säger sig följa dessa?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V

Lagstöd

- SJVFS 2018:33, 4 kap.
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IV, kap. III G Bearbetningsanläggning
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 2 Nationell hantering av mjölk som lagras
 - bilaga X, kap. I Foderråvaror till produktionsdjur
 - bilaga XIII, kap. II Sällskapsdjursfoder

Kommentar

Kontrollen av salmonella är ett grundläggande krav inom foderproduktionen. Utöver den reglerade kontrollen ska företagen ha en salmonellakontroll som bygger på företagets riskanalys och HACCP-plan. Det är inte acceptabelt (undantag kan finnas för udda produkter som t.ex. vissa syror eller liknande) att inte ha någon kontroll av salmonella och en fingervisning om nivåerna på kontrollen ges t.ex. i [näringens nationella branschriktlinjer avseende salmonella](#).

Vår erfarenhet är att många företag slarvat med veckoprovtagning och inte tagit prover varje vecka. Detta är därför inte tillräckligt att i de fall veckoprover ska tas endast fråga efter ett analysresultat. Fråga efter samtliga provresultat under en längre period, t.ex. ett kvartals tid! Med den nya foderföreskriften SJVFS 2018:33 har kraven på foderföretagares åtgärder vid påvisad salmonella skärpts för de som inte följer branschriktlinjerna, se mer information i ett särskilt avsnitt i denna vägledning, samt i bilagorna till denna vägledning.

Observera att enligt foderföreskrifterna som gäller från och med januari 2019 måste foderföretagare som inte följer branschriktlinjen för salmonella stoppa utlastningen, utreda smittans omfattning m.m. vid varje fall med påvisad salmonella i miljö- eller foderprov. Detta gäller alltså även om smittan är före värmebehandlingssteget¹³.

Detta framgår även av bilaga 2 till denna kontrollvägledning.

För att få lättnader från dessa skärpta krav räcker det inte att företagen, när smittan redan påvisats, säger att de följer branschriktlinjerna. Företagen måste redan innan

¹³ 4 kap. 17 § SJVFS 2018:33

smittan påvisas ha inarbetat branschriktlinjernas krav på provtagningsprogram och åtgärder i sitt egenkontrollprogram.

För att företagen ska kunna tillgodoräkna sig användningen av de nationella branschriktlinjerna (se <https://jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/foder/tillverka-foder>) i erfarenhetsklassificeringen ska det tydligt framgå av näringens dokumentation (policydokument/HACCP) att man arbetar i enlighet med aktuella branschriktlinjer. Branschriktlinjerna uppdaterades parallellt med att SJVFS 2018:33 trädde i kraft den 1 januari 2019. Riktlinjerna uppdaterades på nytt i oktober 2021¹⁴. I de nationella branschriktlinjerna för hantering av salmonella vid fodertillverkning finns rutiner för såväl veckoprovtagning som årliga prover för kontroll av smittryck, samt åtgärder vid påvisad salmonella. Observera att de nationella branschriktlinjerna har mer detaljerade krav för vilka prover som ska tas än föreskriften och att riktlinjerna även anger hur provtagning ska gå till. Dokumentation av eventuella salmonellafynd och därpå följande hantering/sanering ska också tydligt visa att man följer de nationella branschriktlinjerna för hantering av salmonella vid fodertillverkning.

Foderleverantörerna är ansvariga för att inte salmonella och för animaliskt foder även för höga halter av Enterobacteriaceae, förekommer i det foder de släpper ut på marknaden. De ska efter en riskbedömning göra de kontroller som krävs för att säkerställa detta. Eftersom vår erfarenhet är att salmonella vid ett antal upprepade tillfällen förekommit i tuggartiklar tillverkade utomlands (främst från EU-länder) är det rimligt att regelbunden provtagning i företagets egenkontroll sker avseende salmonella i tuggartiklar som förs in från annat land, liksom vid alla leveranser av tuggartiklar från nya leverantörer. Provtagning av tuggartiklar från tredje land sker i gränskontrollen (5 % av sändningarna provtas för salmonella och 10% provtas för enterobacteriaceae) och produkter av en viss sändning behöver inte provtas om de redan provtagits i gränskontrollen

Enligt förordning (EU) nr 142/2011 (bilaga XIII, kap. II) ska stickprover tas hos sällskapsdjursfodertillverkare slumpvis vid produktion eller lagring. På bearbetningsanläggning ska prov tas på färdig produkt under lagring eller då lagringen avbryts. Provtagning är inte nödvändig på konserverat sällskapsdjursfoder som producerats enligt gällande krav.

Salmonellaprover tagna enligt biproduktförordningen kan poolas så att de utgör ett prov till laboratoriet.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företagets riskanalys och HACCP-plan inte omfattar kontrollen av salmonella.

¹⁴ Branschriktlinjerna i version 3 (daterade 2021-09-14) har Jordbruksverkets diarienummer 5.4.18-17711/2020,

Om företagen anger att man följer de nationella branschriktlinjerna för salmonella och detta inte framgår i praktiken genererar detta också en allvarlig anmärkning.

Om foderföretagare som inte följer branschriktlinjen för salmonella inte stoppat utlastningen, utrett smittans omfattning m.m. vid varje fall med påvisad salmonella i miljö- eller foderprov är det en allvarlig avvikelse. Detta gäller även om smittan är före värmebehandlingssteget¹⁵.

Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

¹⁵ 4 kap. 17 § SJVFS 2018:33

Fråga 440: Utför företaget provtagning avseende Enterobacteriaceae?

Anläggningar: B, Bb, Bp, Bä, D, P, Pb, Pk, Po, Pt

Lagstöd

Förordning (EU) nr 142/2011

- bilaga IV, kap. III G Bearbetningsanläggning
- bilaga IX, kap. III, avsnitt 2 Nationell hantering av mjölk
- bilaga X, kap. I Foderråvaror till produktionsdjur
- bilaga XIII, kap. II Sällskapsdjursfoder

Kommentar

Enligt abp-lagstiftningen ska stickprover tas av sällskapsdjursfodertillverkare vid produktion eller lagring (före avsändandet). På bearbetningsanläggning ska prov tas på färdig produkt under lagring eller då lagringen avbryts. Provtagning är inte nödvändig på konserverat sällskapsdjursfoder som producerats enligt gällande krav.

Det är inte möjligt att poola proverna utan fem individuella prov ska analyseras.

För färskt sällskapsdjursfoder har man tagit fram särskilda krav där man lagt in processhygienkriterium där ett högt enterobacteriaceae kan tillåtas. Ett högt enterobacteriaceae kan bero på att en stor mängd oskållad våm ingår, men det kan också bero på en dålig hantering av inkommande råvaror eller slutlig produkt. Driftansvariga ska inom sin HACCP uppfylla säkerhetsnormer och processhygienkriteriet. Om det inte uppfylls måste åtgärder vidtas och Jordbruksverket ska underrättas om åtgärderna.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte fullföljer regelverkens krav på egenkontroll avseende Enterobacteriaceae. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 450: Utför företaget provtagning avseende otillåten förekomst av animaliskt protein?

Anläggningar: B, Bb, Bp, D, L, J

Lagstöd

Förordning (EG) nr 999/2001

- Artikel 7
- Bilaga IV, kap 3, avsnitt B, punkt 1-2
- Bilaga IV, kap. 3, avsnitt B punkt 2. C,
- Bilaga IV, kap 3, avsnitt B, punkt 3
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt C punkt a. iii
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt C. punkt c. iv
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt D. punkt a. punkt 4
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt D. punkt c. iv
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt D. punkt d. i, sista strecksatsen
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt E. punkt d. iv
- Bilaga IV, kap. 4, avsnitt F. punkt a. ii, sista strecksatsen
- Bilaga IV, kap 4, avsnitt F. punkt b. ii, sista strecksatsen
- Bilaga IV, kap 4, avsnitt G. punkt a, punkt 4
- Bilaga IV, kap 4, avsnitt G. punkt c, punkt 4
- Bilaga IV, kap 4, avsnitt G. punkt d, sista strecksatsen
- Artikel 11 punkt 1 d i förordning (EG) nr 1069/2009

Kommentar

Abp-lagstiftningen reglerar bearbetningen av proteiner som foder, men det är TSE-lagstiftningen som reglerar vilka proteiner som är förbjudna i foder till olika djurslag och vilka krav som ställs på hanteringen för att vissa typer av bearbetade proteiner ska få användas. Idisslarfoder får till exempel inte innehålla bearbetat animaliskt protein från något djurslag, grisfoder får inte innehålla bearbetat animaliskt protein från gris och fjäderfäfoder får inte innehålla bearbetat animaliskt protein från fjäderfä. Det krävs djurslagsseparering genom hela kedjan alltifrån slakten fram till djuren som ska utfodras.

Vid inblandning av bearbetat animaliskt protein i fiskfoder ska det säkerställas att det inte är från idisslare. Om det är foder till odlad fisk får det heller inte innehålla protein från odlad fisk av samma fiskart.

Analysen för kött- och benmjöl sker i två steg:

Mikroskopi för identifiering av kött- och benmjölsfragment med uppdelning mellan ursprung från fisk eller landdjur
PCR för att avgöra om kött- och benmjölsfragment från däggdjur är från idisslare eller ej.

Sammanfattningsvis finns ingen frekvens fastställd för provtagningen. Frekvensen ska grundas på HACCP-principer. Provtagning ska ske regelbundet. Eftersom provtagningen ska vara kopplad till HACCP behöver frekvensen inte nödvändigtvis vara densamma på alla anläggningar.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte fullföljer regelverkens krav på egenkontroll avseende animaliska proteiner. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 451: Är fodret tillåtet enligt utfodringsförbudet i TSE-lagstiftningen

Anläggningar: L, J, och Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 999/2001, art. 7 och bilaga IV

Kommentar

Förbud mot vissa proteiner i foder

Med anledning av risken för att foder ska leda till TSE-sjukdom på djur som till exempel BSE ("galna kosjukan") eller scrapie är det generellt sett förbjudet att utfodra idisslare och andra djur utom pälsdjur och sällskapsdjur med foder som helt eller delvis består av protein från djur.

Förbudet finns i artikel 7 i TSE-förordningen nr 999/2001. Undantag från förbudet finns i bilaga IV i samma förordning. Där hittar du också regler för hur undantagen ska tillämpas, till exempel krav på råvara, tillverkning, transport och lagring.

Grundläggande är att varken idisslare eller djur som är produktionsdjur (andra än pälsdjur) får utfodras med proteiner från idisslare. Idisslare får heller inte utfodras med fiskprotein. Av produktionsdjuren är det bara fisk som får utfodras med protein från fisk, gris, fjäderfä och insekter. Det är dock inte tillåtet att utfodra med fiskmjöl som innehåller proteiner från odlad fisk av samma art. Gris och fjäderfä får utfodras med fiskprotein och insektsprotein. Gris får dessutom utfodras med protein från fjäderfä, och fjäderfä får utfodras med protein från gris. Protein från mjölk och ägg får ges till alla djurslag. Den fullständiga listan finns i kapitel I och II i bilaga IV i TSE-förordningen. Definitionen på de produkter som nämns där finns i bilaga I i förordning (EG) nr 142/2011.

Förbudet påverkar även hur du som tillverkar, lagrar, transporterar och använder foder måste säkerställa att fodret inte kan förorenas av otillåtet protein.

Vi har fått höra att franska myndigheter haft misstanke om att hydrolyserat protein varit otillräckligt hydrolyserat och därmed istället skulle definieras som bearbetat animaliskt protein. Jordbruksverket anser därför att de som använder hydrolyserat protein bör försäkra sig om att verkligen är fullständigt hydrolyserat och att inget bearbetat animaliskt protein ingår. Egenkontroll är därför viktig i de fall hydrolyserat protein används.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget använder förbjudna råvaror eller råvaror på ett felaktigt sätt. Allvarlig avvikelse om foderleverantören efter införsel släpper ut foder på marknaden som innehåller råvaror som inte är tillåtna i foder till de djur som fodret är avsett för. Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 455: Utför företaget den förordningsreglerade egenkontrollen avseende dioxin?

Anläggningar: B, L, Lm, R, V

Lagstöd

- Förordning (EU) nr 225/2012
- Förordning (EG) nr 183/2005
- SJVFS 2018:33, 2 kap. 10 §

Kommentar

Dioxinprovtagning ska ske av oljor, fetter och produkter som framställts därav med en frekvens som regleras i förordning (EU) nr 225/2012.

Skyldigheten för provtagning avser icke t.ex. pressning på gård men däremot

- a. de som bearbetar vegetabilisk råolja,
- b. producenter av animaliskt fett,
- c. tillverkare av fiskolja,
- d. oleokemisk industri och biodiselindustrin,
- e. anläggningar för blandning av fetter inkl. animaliskt fett som animaliskt fett och
- f. fiskolja (som inte omfattas av b & c) samt
- g. producentar av foderblandningar till livsmedelsproducerande djur.

OBS! Att skyldighet för provtagning inte föreligger om foderföretagaren kan visa/intyga att detta har gjorts i ett tidigare steg. Det normala är att t.ex. tillverkare av foderblandningar har ett intyg som anger att dioxinkontroll har genomförts och att värdena är under gällande gränsvärden.

För oleokemisk industri och biodiselindustrin, ska bland annat produkter framställda av vegetabiliska oljor provtas, undantaget glycerol, lecitin och gummisorter. Observera att produkten ricinolja är inte undantagen från provtagningskravet.

Enligt bilaga II, avsnitt ”Dioxinövervakning av oljor, fetter och produkter därav”, punkt 7 i förordning (EG) nr 183/2005 ska en foderföretagare som släpper ut fetter, oljor och produkter framställda därav avsedda för användning i foder (inklusive foderblandningar) på marknaden, när han eller hon ger ett ackrediterat laboratorium i uppdrag att utföra en analys med avseende på summan av dioxiner och dioxinlika PCB i enlighet med förordning (EG) nr 152/2009, instruera laboratoriet att meddela analysresultaten till Jordbruksverket om dioxinvärdet överskrider de gränsvärden som anges i avsnitt V punkterna 1 och 2 i bilaga I till direktiv 2002/32/EG.

Se fråga 405 om kravet på laboratorier för analysen.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte fullföljer regelverkens krav på kontroll eller att kontrollen inte utförs och dokumentation saknas som visar att kontroll av dioxin inte är nödvändig (dvs. utförd i ett tidigare led). Ev. avvikelse vid brister i dokumentationen.

Fråga 456: I de fall foder hanteras som omfattas av särskilda skyddsåtgärder i samband med import, t.ex krav på kontroll vid gränsen:

- 1. Är de riskerna med fodret som skyddsbeslutet/förordning om särskilda skyddsåtgärder vid införsel av detta foder från detta land med i riskvärderingen i HACCPn?**
- 2. Har importen skett enligt kraven i dessa skyddsbeslut/förordningar?**

Anläggningar: V, F, Fm, N, Q, L, Lm, J, D, P (Po, Pb, Pt, Pk), M, Z

Lagstöd: Se nedan

Kommentar

I de fall en foderleverantör hanterat importerat foder som omfattas av krav på särskilda skyddsåtgärder i samband med import ska kontroll göras av:

- att foderleverantören säkerställt att införsel till EU/Sverige skett genom en godkänd kontrollpunkt enligt den aktuella förordningen samt
- att kontroll enligt skyddsbeslut/förordning genomförts samt att riskerna med produkten finns med i foderleverantörens HACCP.

Det finns ett antal s.k. skyddsbeslut med särskilda krav vid import av vissa foder, se <http://offvet.sjv.se/import/skyddsbeslutforimport.html>

Aktuell lagstiftning som rör importkrav för foder finns bland EU:s foderbestämmelser på <https://jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/foder/sveriges-och-eus-forfattningar-om-foder> .

I anslutning till att den nya kontrollförordningen började tillämpas gjordes en förenkling genom att fem förordningar, varav tre gäller foder, ersätts av en ny: förordning (EU) 2019/1793¹⁶.

De förordningar som rör foder och som ersätts enligt ovan gäller särskild kontroll av pentaklorfenol och dioxin i guarkärnmjöl från Indien, respektive aftatoxin i jordnötter eller jordnötsprodukter från vissa länder. Reglerna finns kvar men har alltså flyttats till den nya förordningen (EU) 2019/1793. Uppdatering av förordningen ska göras två gånger om året. Efter en uppdatering genom förordning

¹⁶ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/1793 av den 22 oktober 2019 om tillfällig ökning av offentlig kontroll av och nödgärder avseende införsel till unionen av vissa varor från vissa tredjeländer, om genomförande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/625 och (EG) nr 178/2002 och om upphävande av kommissionens förordning (EG) nr 669/2009 och genomförandeförordningar (EU) nr 884/2014, (EU) 2015/175, (EU) 2017/186 och (EU) 2018/1660.

(EU) 2021/1900¹⁷ finns även krav vid import av sesam från Indien vad gäller salmonella och bekämpningsmedel. För jordnötter från Brasilien finns utöver krav på kontroll av aflatoxin även krav på kontroll av bekämpningsmedelsrester.

Förordning (EU) 2019/1793 ersätter merparten av de skyddsåtgärder på vegetabiliesidan som utfärdats enl artikel 53 i förordning (EG) nr 178/2002. I förordningen listas i bilaga I de varor som tidigare listats i bilaga I i förordning (EU) nr 669/2009. I bilaga II i den nya förordningen listas de varor som tidigare ingått i andra skyddsåtgärder. Bilagorna kommer att ses över varje halvår.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företagets riskanalys och HACCP-plan inte omfattar riskerna som skyddsbesluten eller förordningar om särskilda skyddsåtgärder omfattar, eller om import skett utan att kraven i dessa följts.

¹⁷ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1900 av den 27 oktober 2021 om ändring av genomförandeförordning (EU) 2019/1793 om tillfällig ökning av offentlig kontroll av och nödatgärder avseende införsel till unionen av vissa varor från vissa tredjeländer och genomförande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/625 och (EG) nr 178/2002

13.4 Referensprover

Fråga 460: Tas referensprover från ingredienser och från varje parti/sats (alt. definierad del av produktionen)?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R S, V,

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, *bilaga II. Kvalitetskontroll, punkt 4*

Kommentar

För att säkerställa spårbarheten ska fodertillverkare dokumentera de råvaror som använts i slutprodukten. Dokumentationen ska finnas tillgänglig för de behöriga myndigheterna under en lämplig tidsperiod beroende på den användning för vilken produkterna släpps ut på marknaden.

Foder till livsmedelsproducerande djur

Från ingredienserna och från varje parti av produkter som tillverkas och släpps ut på marknaden eller (vid kontinuerlig produktion) från varje definierad del av produktionen ska prover tas i tillräcklig mängd, enligt ett förfarande som tillverkaren angivit på förhand, och bevaras för att säkerställa spårning (regelbundet om det gäller tillverkning uteslutande för tillverkarens egna behov).

Foder till icke livsmedelsproducerande djur

För icke livsmedelsproducerande djur räcker det med provtagning enbart på slutprodukten.

Proverna ska förseglas och märkas så att de lätt kan identifieras. De ska bevaras under sådana lagringsförhållanden att onormala förändringar av provets sammansättning eller försämring förhindras. Proverna ska finnas tillgängliga för de behöriga myndigheterna så länge som anses lämpligt beroende på den användning för vilken fodret släpps ut på marknaden.

OBS! Att provtagning även ska ske på säckad vara.

Att provtagning måste ske betyder inte att proverna måste analyseras. Proverna ska finnas till hand så att de kan analyseras när särskilda skäl finns.

Förslag på påföljd

Allvarliga avvikelser om provtagning av referensprover inte sker.

Ev. avvikelse vid enskilda felaktigheter i provtagningen i förhållande till provtagningsplan.

Fråga 470: Lagras proverna under betryggande lagringsförhållanden?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S, V

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Avsnitt Kvalitetskontroll, punkt 4.

Kommentar

Foderproverna ska förvaras

- a) Förseglade och märkta
- b) I lämpligt utrymme för det aktuella fodret
- c) Minst t.o.m. hållbarhetsdatum

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse vid otydlig märkning och allvarlig anmärkning om proverna förfarits på grund av olämplig förvaring.

Fråga 490: Har företaget skriftliga rutiner för rapportering till Jordbruksverket avseende osäkert foder?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, Art. 20
- SJVFS 2018:33, 2 kap. 11 §

Kommentar

Företagen är enligt foderföreskriften ålagda att informera Jordbruksverket via blankett D51 (finns tillgänglig på hemsidan) om fodret

- a. överskrider fastställda maximihalter enligt förordning (EU) nr 574/2011,
- b. är skadligt eller annars otjänligt för djuret,
- c. vid hantering medför hälsorisker för människor,
- d. har skadlig inverkan på miljön eller
- e. strider mot övriga bestämmelser i foderföreskriften.

Blanketten och eventuell kompletterande information kan skickas via post eller fax till Jordbruksverket.

D51 ska användas även i de fall det osäkra fodret inte släppts ut på marknaden. Detta måste göras för att ska kunna ta ställning till om det inträffade är så allvarligt att extra offentlig kontroll krävs (administrativ eller på plats), t.ex. om man vill försäkra sig om att företaget vidtagit åtgärder som krävs för att förebygga återkommande problem samt om man kartlagt hur utbrett problemet är.

För särskilda krav om rapportering vid dioxinanalyser, se fråga 455.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om inte fastställda rutiner finns på företaget för rapportering till Jordbruksverket.

Avvikelse eller allvarliga avvikelser pga. på frågeställningen om företaget dröjt med anmälan.

14 Frågor avseende lagring och transport

14.1 Lämpliga lokaler och behållare, inklusive förpackningar

Fråga 530: Lagras foder i lämpliga lokaler och under lämpliga förhållanden?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II Lagring och transport
- Förordning (EG) nr 999/2001,
 - bilaga IV, III.A.
- Förordning (EG) nr 767/2009, art. 23
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 1
 - bilaga IX, kap. III, avsnitt 2 Nationella krav för lagring av mjölk
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 1, C. Lagring av bearbetat animaliskt protein
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 3, C. Utsmält fett, fiskolja, fettderivat
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 8, C. Kollagen
 - bilaga XIII kap I. Allmänna krav sällskapsdjursfoder
 - bilaga XIII, kap. IV livsmedelshudar
- SJVFS 2018:33, 3 kap. 7 samt 10 §§ om läkemedel

Kommentar

Det är viktigt att foder lagras i lämpliga lokaler och under lämpliga förhållanden, så att återkontaminering, förstöring eller förorening förhindras.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om fodret bedöms riskera att bli osäkert p.g.a. hanteringen

Fråga 535: Transporteras foder i lämpliga behållare och under lämpliga förhållanden?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001,
 - bilaga IV, III.A.
- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II Lagring och transport, punkt 6
- Förordning (EG) nr 767/2009, art. 23
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga VIII, kap. I, avsnitt 1 och 2
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 3, C. Transport av fetter och fettsyror
 - bilaga X, kap. II, avsnitt 8, C. Kollagen
 - bilaga XIII, kap. II 1. Färskt sällskapsdjursfoder
 - bilaga XIII, kap. II 3 Bearbetat sällskapsdjursfoder
 - bilaga XIII, kap. III Särskilda krav för aromatiska inälvsvärk för tillverkning av sällskapsdjursfoder
- SJVFS 2018:33, 3 kap. 10 §

Kommentar

När det gäller transport av foder som ligger under abp-lagstiftningen:

Mottagaren av råvaran måste ställa krav på sin leverantör. Det finns uppenbara risker för kontamination om inte varan är tillräckligt täckt. Om i- och urlastningen görs täckt, kan det accepteras att varan körs otäckt (i behållare eller i form av frysta block på pall) i täckt bil under förutsättning att bilen är ren inuti.

För anläggningar för mellanhantering som fryser block och lägger på pall är det lämpligt att använda ett mellanskikt mellan pall och foderråvara. Ofta anges glidningsrisk som skäl för varför fodret läggs direkt på "europapall". Men det finns plastskikt av "skummaterial" (några mm tjockt) som är tätt och som fungerar utmärkt. Papper är bättre än inget under förutsättning att papperskvaliteten är acceptabel i fodersammanhang.

Fodertillverkare som tar emot frysta block på pall bör inte acceptera att dessa ligger direkt mot pall om det inte kan säkerställas att pallen är helt ren.

Kontrollansvaret över transport av animaliska biprodukter och därav framställda produkter som ska användas som foder ligger på Jordbruksverket utifrån ett fodersäkerhetsperspektiv, men kontrollansvaret ligger även på länsstyrelsen som har kontrollansvar över transport av alla typer av animaliska biprodukter och därav framställda produkter.

Förslag på påföljd
Ev. allvarlig avvikelse

14.2 ID, korskontamination

Fråga 540: Går det att kontrollera vad som har lagrats och vart det har transporterats?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, art. 18.1
- Förordning (EG) nr 1069/2009 art. 21 och 22
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - art. 17
 - bilaga VIII, kap. II och IV.

Kommentar

Förordningarna (EG) nr 1069/2009 och (EU) nr 142/2011 om animaliska biprodukter och därav framställda produkter kräver ett register över transporter, mottagande och avsändande, samt handelsdokument vid transport av animaliska biprodukter. Läs mer om detta i del 1 i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

För foder med läkemedel finns krav på total spårbarhet, se Fråga 650. För övrig foderverksamhet finns krav på spårbarhet i alla stadier av produktions- och distributionskedjan, men utan motsvarande krav på register.

Spårbarhetskravet gäller även vid transport och dokumentation om vad som transporteras är ofta ett viktigt underlag vid spårning av smittor eller eventuella felaktiga leveranser, m.m. (vad, från, till, vilken behållare/kula, när, etc.).

Observera att om hantering sker av produkter (råvaror/tillsatser) som används för såväl foder som tekniska ändamål så ska detta tydligt framgå av dokumentationen.

Spårbarhetskontroll omfattar även att märkningen/marknadsföringen av produkten stämmer med ursprung t.ex. att det som utges för att vara svenska grisöron inte är tillverkat i Polen.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om spårbarheten inte kan garanteras

OBS! Att det här finns många olika lösningar, ofta manuella Kommentarer i följesedlar/lastloggar, etc.

Fråga 570: Finns lämpliga utrymmen och utrustning för rengöring och desinfektion av transportbehållare eller transportkärl?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II, Lokaler och utrustning
- Förordning (EG) nr 1069/2009, artikel 25 Bearbetningsanläggning och anläggning för mellanhantering
- Kravet finns även för olika former av anläggningar inkl. transportmedel i förordning (EU) nr 142/2011:
 - bilaga IV, kap. I, avsnitt 1.2, Bearbetningsanläggning

Kommentar

Allt transportmaterial som animaliskt foder kommer i kontakt med måste vara av engångstyp eller rengörbart och desinficerbart. Utrustningen måste vara demonterbar så att den går att rengöra och desinficera.

Jordbruksverkets bedömning är att förvaring av rengjorda behållare ute på gårdsplanen endast kan accepteras om det är under en kortare tid och dessa står upp och ner på ren yta.

Vilka rengörings- och desinfektionsmedel används och hur används dessa? Är de godkända att användas i verksamhet med livsmedel?

Finns det misstanke om att företaget inte använder medel i den omfattning som kan förväntas kan man kräva att få se hur mycket företaget köpt in under senare tid.

Desinfektion av fordonshjul är sällan nödvändigt, eftersom fordonen ofta lastas ut utanför byggnaderna och utanför byggnaderna får ju ABP inte hanteras, varför hjulen inte ska kunna bli kladdiga.

Det är dock inte ovanligt att man har en truck som åker in och ut ur anläggningen. Detta är ett klart riskbeteende då hjulen kan köra ibland annat fågelspillning ute på gårdsplanen och dra med ev. smitta in. Hjulen kan också dra med sig ABP-rester ut på gårdsplanen som sedan drar till sig skadedjur. Skriftliga rutiner och ev. utrustning bör finnas som eliminerar dessa risker.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse.

14.3 Lämpliga transport- och lagringsförhållanden

Fråga 590: Finns skriftliga instruktioner för transport av foder

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, E, F, Fm, G, J, L, Lm, M, N, P,R, S, V, Y

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005

- art. 4.a
- art. 5.2
- art. 6.1-6.5
- bilaga II

Kommentar

Transport ska ske enligt lagstiftningens krav. För att detta ska vara möjligt måste den som tillverkat fodret ange för transportören om fodret är sådant att det kräver särskild hantering, t.ex. när så förekommer informera om:

- att fodret innehåller koccidiostatika
- att krav på kylförvaring eller begränsad tid vid transport finns
- att fryst foder ej ska lämnas utan att någon tar emot det

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse eller allvarlig avvikelse om sådan information som är avgörande för fodrets hygieniska kvalitet inte ges.

15 Frågor avseende spårbarhet

15.1 Registrering och godkännanden

Fråga 615: Är företaget om nödvändigt godkänt för rätt verksamhet?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001,
 - bilaga IV Kap III.avsnitt B.
- Förordning (EG) nr 183/2005
 - art. 10
 - art. 11
- Förordning (EG) nr 1069/2009, art. 24 (godkännande) och art. 23 (registrering)
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga VI, kap. II, avsnitt 1.2 (uppsamlingscentral)
- SJVFS 2018:33, 2 kap. 7-8 §§

Kommentar

Företagen ska anmäla sin verksamhet via blanketterna:

- D5 & D192: Primärproduktion (kontrolleras av länsstyrelserna)
- D187: Transport, blandartjänst, butik och lager
- D7: Foderleverantörer och legotillverkare (inkl. ”abp-anläggningar” som hanterar foder)

På grund av fallgropar som funnits kring hantering av godkännanden i DjuHr har det vid flera tillfällen upptäckts att företagens godkännanden inte är i ordning i systemet. (Godkännandena kan ligga på ett felaktigt ad.id. eller plats.id). Under 2018 och 2019 har det gjorts ett flertal korrigeringar kring sådana godkännanden i systemet. Under 2019 har godkännandenumren för företag med godkännande enligt foderlagstiftningen ersatts av automatgenererade nummer. Dessa nya nummer har kommunicerats ut till samtliga företag vars godkännandenummer ändrats. Det gamla numret får dock användas under en övergångsperiod som tar slut den 31 december 2022. Både de nya och de gamla godkännandenumren för foder finns nu på den publika webbsidan [sök foderföretagare](#). Godkännandena enligt abp-lagstiftningen har inte fått nya nummer.

För att inga felaktigheter kring företagens godkännanden ska finnas kvar i systemet är det angeläget att det kontrolleras om i anläggningsformuläret i DjuHr ett alfatecken finns i anläggningens foderregistrerings-/godkännandenummer. (Ett

alfatecken betyder att anläggningen har ett godkännande enligt foderlagstiftningen. Alfatecken används inte för godkännanden enligt abp-lagstiftningen.) Om så är fallet ska ett kryss finnas i någon av de rutor som finns för godkännande samt företaget ska kunna uppvisa ett eller flera giltiga godkännanden. Om ett kryss saknas i godkännanderuta trots att företaget uppvisar ett giltigt godkännande eller trots att alfatecken finns i anläggningsformuläret i DjuHr ska sakenheten omgående meddelas så att detta kan justeras.

OBS! Anmälan (inkl. ändringar och nedläggning) ska vara Jordbruksverket tillhanda 15 dagar innan verksamheten påbörjas eller förändras. Företagen ansöker inte om godkännande utan besvarar ett antal frågor i blanketterna, vilket leder till att Jordbruksverket kan ta ställning till om ett godkännande behövs eller inte. Om ett godkännande behövs kontakter Jordbruksverket företaget. **OBS!** Företagen är ansvariga för att ta reda på om ett godkännande krävs. Detta ansvar ligger inte på Jordbruksverket.

Genom SJVFS 2018:33 finns krav på godkännande från och med den 1 januari 2019 även för att släppa ut/hantera vissa fettprodukter samt vid avgiftning av foder som innehåller för höga halter av främmande ämnen.

När det gäller ”abp-anläggningar” anges det särskilt i abp-lagstiftningen (art. 24) vilka anläggningar som kräver godkännande. Lager av framställda produkter behöver inte godkännas om de är registrerade enligt foderlagstiftningen som foderanläggning. Men alla som är driftansvariga med produkter som omfattas av abp-lagstiftningen ska oavsett detta vara registrerade enligt artikel 23 i abp-lagstiftningen. Hanterar de foder ligger de redan i DjuHr som foderanläggning så vi har inte ansett att de ska registreras formellt ytterligare, men vi lägger in en bock i rutan för ABP/FP. En bock i den rutan innebär att anläggningen tar emot animaliska produkter och att den hanteringen ska kontrolleras.

Förslag på påföljd

Allvarlig avvikelse om företaget bedriver verksamhet utan godkännande där detta krävs. För icke registrerade verksamheter finns sanktionsavgifter.

Fråga 620: Är företagets alla foder registrerade hos Jordbruksverket?

Anläggningar: B, Bb, Bp, Bä, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, V, Z

Obs! Frågan är inte längre relevant vid uppdatering av foderföreskrifterna som planeras beslutas under december 2020.

15.2 Journaler

15.2.1 Register

Fråga 630: Har företaget uppgifter om leverantören av foder?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, art. 11
- Förordning (EG) nr 183/2005
 - art. 5.6
 - art. 23-25
 - bilaga II
- Förordning (EG) nr 1069/2009
 - art. 21.3
 - art. 22
 - art. 31.1
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - art. 17
 - bilaga IX, kap. IV
- SJVFS 2018:33, 5 kap., allmänna råd till 1 §

Kommentar

Foderföretagaren ska kunna redovisa varifrån (namn och adressuppgifter) han införskaffat sitt foder.

Foderföretagaren ska inför införskaffandet av fodret ha kontrollerat att leverantörens [anläggning är registrerad eller godkänd om detta krävs](#). **OBS!** Att foder endast får införskaffas från registrerade eller godkända foder- eller livsmedelsföretag.

Livsmedel som av olika skäl inte längre ska användas som livsmedel har traditionellt klassats som antingen foder eller avfall. Detta har inneburit att de butiker som levererat ut foder varit skyldiga att registrera sig som foderföretagare. Under de senare åren har dock olika åtgärder föreslagits för att minska matsvinnet. Kommissionen publicerade under våren ett [dokument](#) för hur livsmedel på ett smidigt sätt ska kunna användas som foder, med bibehållen fodersäkerhet. I dokumentet inför man ett nytt begrepp: ”Livsmedel som inte längre ska användas som livsmedel”. Det är livsmedel som butiker av olika anledningar bedömer inte

längre är kommersiellt gångbara. Butiken kan då leverera ut livsmedel under denna benämning till fodernäringen. Detta gäller enbart foder utan animaliskt innehåll. Livsmedlet ska leva upp till kraven i livsmedelslagstiftningen.

Det faktum att livsmedelsanläggningar får leverera livsmedel till foderanläggningar gör att många spannmålsanläggningar inte behöver separata foderregistreringar.

Observera att bulkprodukter där huvudandvändningen är foder t.ex. drav och drank är att betrakta som foder och dessa anläggningar t.ex. bryggerier ska vara registrerade som foderanläggningar.

Livsmedelsanläggningar som lämnar ut animaliska produkter (d.v.s. abp) ska vara registrerade foderanläggningar och lämna med handelsdokument.

Vissa livsmedelsanläggningar har möjlighet att lämna ut framställda produkter för foderändamål som t.ex. utsmält fett, gelatin och äggprodukter om bearbetningen vid den specifika anläggningen uppfyller de krav som abp-lagstiftningen ställer. Anläggningen ska vara registrerad enligt artikel 23 i förordning (EG) nr 1069/2009 och också som foderanläggning. Även dessa ska lämna med handelsdokument.

⋮

För animaliska biprodukter och därav framställda produkter ska transportföretaget även vara registrerat enligt abp-lagstiftningen och ansvara för att handelsdokumentet åtföljer sändningen fram till mottagaren.

Handelsdokumentet i original ska sparas av mottagaren i minst två år och register ska föras som även det ska sparas i minst två år. På mindre anläggningar kan registerkraven uppfyllas genom att handelsdokumenten/följesedlar, etc. arkiveras. Det viktiga är att samtliga uppgifter finns om spårning skulle bli nödvändig. På större företag måste kravet på separat register uppfyllas för att spårning snabbt ska kunna göras.

Kommissionen rekommenderar att dokumentation sparas i minst fem år. I foderföreskriften finns det allmänna rådet att dokumentation ska sparas i minst 5 år.

Förslag på påföljd

Kravet på en spårbarhet får betraktas som viktig grundprincip i foderhygienförordningen och brister i detta avseende är att betrakta som allvarliga avvikelser.

Fråga 632: Har företaget uppgifter om mottagaren av foder?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, art. 11
- Förordning (EG) nr 183/2005
 - art. 5.6
 - art 23-25
 - bilaga II
- Förordning (EG) nr 1069/2009,
 - art. 21.3
 - art.22
 - art. 31.1
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - art. 17
 - bilaga VIII
 - bilaga IX, kap. IV
- SJVFS 2018:33, 5 kap., allmänna råd till 1 §

Kommentar

Foderföretagaren ska kunna redovisa (namn och adressuppgifter) vart fodret är levererat samt relevanta uppgifter om det aktuella fodret.

Foderföretagaren bör kontrollera att han enbart levererar foder till [anläggning som är registrerad eller om det krävs är godkänd](#).

Mellanhanteringsanläggningar (A) och uppsamlingscentraler (C) får endast leverera till andra anläggningar som är godkända i enlighet med abp-lagstiftningen och till sådana mottagare som fått särskilt tillstånd från Jordbruksverket att ta emot denna typ av material. Detta gäller även foderblandning till pälsdjur från uppsamlingscentral eftersom detta är obearbetat. Företaget bör ha rutiner som innebär att man vid varje leverans av abp kontrollerar att mottagaren innehar giltigt godkännande. Handelsdokumentet måste fyllas i korrekt, och där krävs det att mottagarens godkännande-/registreringsnummer fylls i.

Lista över godkända anläggningar och de flesta andra som är registrerade för eller har särskilt tillstånd att ta emot ABP finns på [Jordbruksverkets websida](#)

För animaliska biprodukter och därav framställda produkter ska transportföretaget även vara registrerat enligt abp-lagstiftningen och ansvara för att handelsdokumentet åtföljer sändningen fram till mottagaren.

Handelsdokumentet i kopia ska sparas av avsändaren i minst två år och register ska föras som även det ska sparas i minst två år.

På mindre anläggningar kan registerkraven uppfyllas genom att handelsdokumenten/följsedlar, etc. arkiveras i god ordning. Det viktiga är att samtliga uppgifter finns om spårning skulle bli nödvändig. På större företag måste kravet på separat register uppfyllas för att spårning snabbt ska kunna göras.

Abp-lagstiftningen kräver att handelsdokument och register sparas i två år. Men kommissionen rekommenderar att dokumentation avseende foder sparas i minst fem år. I foderföreskriften finns det allmänna rådet att dokumentation ska sparas i minst 5 år.

Läs mer om de krav abp-lagstiftningen ställer på handelsdokument och register i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

Förslag på påföljd

Kravet på en spårbarhet får betraktas som viktig grundprincip i foderhygienförordningen och i abp-lagstiftningen, och brister i detta avseende är att betrakta som allvarliga avvikelser.

Fråga 635: Har företaget ett system som säkerställer god spårbarhet av foder?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II Journaler
- Förordning (EG) nr 1830/2003
 - art. 4.A
 - art. 4.C
 - art. 5
 - art. 6
- Förordning (EG) nr 1069/2009
 - art. 21.3,
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - art. 22
 - art 17
 - bilaga VIII, kap. III och IV
- SJVFS 2018:33, 5 kap. 1 § inklusive allmänna råd till 1 §

Kommentar

Foderföretagaren är skyldig att säkerställa uppgifter om varifrån fodret har införskaffats och vart det har levererats (ett steg i vardera riktningen).

Foderföretagaren är även skyldig att säkerställa vissa relevanta foderuppgifter för att en spårning av fodret ska kunna vara möjligt:

- typ och mängd av mottagna foder (dvs. råvaror, tillsatser, läkemedel, förblandningar, foderblandningar)
- tillverkningsdatum,
- datum för mottagandet,
- partinummer (batch- eller satsnummer),
- när det gäller animaliska biprodukter (genom handelsdokument och register) även:
 - materialets kategori eller den kategori från vilket materialet är framställt
 - djurarten från vilken materialet är framställt
 - materialets ursprungsort

Avseende partinummer är regelverket inte så tydligt att det klart anger att man måste föra ett register omfattande vilka partier som går till vilken kund, däremot är

det inte ovanligt att det bland större företag med datoriserade system att denna koppling görs då det vid ett eventuellt krav på återtag kan begränsa skadeverkningarna och därmed kostnaderna. Sammanfattningsvis, ska företaget säkerställa spårbarheten men Jordbruksverket kan inte begära att det ska finnas en koppling parti – kund.

På mindre anläggningar kan registerkraven avseende abp eller därav framställda produkter uppfyllas genom att handelsdokumenten/följesedlar, etc. arkiveras. Det viktiga är att samtliga uppgifter finns om spårning skulle bli nödvändig. På större företag måste kravet på separat register uppfyllas för att spårning snabbt ska kunna göras. Läs mer om handelsdokument och register i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

Observera att genom hygienförordningen begränsas användningen av råvaror som foder, enbart foderråvaror, eller livsmedel/abp får användas vid tillverkning av foderblandningar. Ändringsförordningen klargör att ”Märkningen av produkterna ska tydligt ange om de är avsedda för foder eller för andra ändamål. Om producenten uppger att ett visst parti av en produkt inte är avsett för användning i foder ska detta uttalande inte ändras av en aktör i ett senare led i kedjan”. T.ex. så ska fett och oljor vara tydligt märkta med att de är avsedda för foderändamål. Om de är märkta för andra ändamål t.ex. tekniskt fett så får detta inte ändras och produkten kan inte användas som foder.

Dokumentation som styrker spårbarheten bör sparas och ska kunna visas upp för kontrollmyndigheten i fem år. ABP-lagstiftningen kräver 2 år, medan kommissionen rekommenderar fem år för foder. I foderföreskriften finns det allmänna rådet att dokumentation ska sparas i minst 5 år.

Kravet på dokumentation av spårbarhet rörande foder som innehåller GM-produkter gäller inte för ledet mellan ett företag och en slutkonsument.

Förslag på påföljd

Kravet på en spårbarhet får betraktas som viktig grundprincip i foderhygienförordningen. Saknas enstaka uppgifter (datum, partinummer) ska det vara en avvikelser, i övrigt allvarliga avvikelser.

15.3 Dokumentationssystem

Fråga 640: Arkiveras företagens dokumentation avseende tillverkning, kontroll och spårbarhet så länge som det krävs enligt lagstiftningen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 999/2001
 - Bilaga IV, kap. III., avsnitt B, punkt 2 c, d,
 - Bilaga IV, kap. IV, avsnitt C, punkt b samt c.iv
 - Bilaga IV, kap. IV, avsnitt D, punkt b samt c.iv samt d.i.
 - Bilaga IV, kap. IV, avsnitt E, punkt c.iv samt f.
- Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II Journaler
- Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga VIII Kap III punkt 5
- SJVFS 2018:33, 5 kap., allmänna råd till 1 §

Kommentar

I regelverken finns/fanns flera olika tidsgränser föreslagna (mellan 2 – 5 år, LM 3 år, ABP 2 år, GMO 5 år). EU-kommissionen anger i sin vägledning till förordning (EG) nr 178/2002 en rekommendation att dokumentationen ska spara i 5 år. I foderföreskriften finns det allmänna rådet att dokumentation ska sparas i minst 5 år. Abp-lagstiftningen kräver att handelsdokument (original resp. kopior) samt register sparas i minst 2 år.

Förslag på påföljd

Ev. kommentar första gången om dokumentationen sparats mellan 2-5 år, därefter anmärkning. Om ingen sparad dokumentation förekommer - allvarlig anmärkning.

Fråga 650: Förs det en dokumentation över läkemedelshanteringen?

Anläggningar: Fm, Lm, Ym

Lagstöd

Förordning (EU) 2019/4, bilaga I avsnitt 6

Kommentar

För läkemedel finns det ett krav på total spårbarhet varför en tydlig dokumentation måste finnas för varje inblandningstillfälle/uppvägning. I förordning (EU) 2019/4 specificeras vilka uppgifter som ska finnas i ett register som är kopplade till spårbarheten av läkemedel i foder. Vi har i den planerade föreskriftsändringen tagit bort hänvisningen till exemplet på loggbok.

En diskussion som ofta dyker upp är vad företagen gör med restmängder av läkemedel och/eller foder innehållande läkemedel då de som företag inte kan kräva att Apoteket tar emot dessa produkter. Vi har ingen lösning på detta utan det är viktigt att företagen har funderat över problematiken i förväg (vissa bränner produkterna i värmeverken eller egen panna, andra deponerar, m.m.).

På ett lager där bara färdigt foder kommer in och sedermera levereras ut föreligger inte motsvarande krav på en loggbok men en tydlig dokumentation ska finnas avseende inkommande och utlevererat foder.

OBS att för foder innehållande receptbelagda läkemedel så får anläggningarna som har godkännande för tillverkning eller lagring av foder tillverka fodret respektive lagra det, men det får inte gå ut till kund utan ett veterinärrecept för foder innehållande läkemedel i botten. Företaget ska kunna visa att man har rutiner för att säkerställa att foder innehållande läkemedel inte levereras ut felaktigt.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om loggboken saknas, avvikelse om delar av informationen saknas.

15.4 Handelsdokument och intyg

Fråga 660: Åtföljs inkommande animaliska råvaror liksom leveranser ut av animaliska råvaror och foder, där obearbetade animaliska råvaror använts i tillverkningen, av handelsdokument eller hälsointyg som är korrekt ifyllda?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, P, Pb, Pk, Po, Pt, S, V, X, Y

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 1069/2009, art. 21
- Förordning (EU) nr 142/2011,
 - art. 17
 - bilaga VIII, kap. III
 - artikel 31
 - bilaga XV
- Förordning (EU) 2017/625 (kontrollförordningen), artikel 50 samt 56

Kommentar

Under transport ska ett handelsdokument, eller, när det krävs enligt abp-lagstiftningen, ett hälsointyg åtfölja animaliska biprodukter och därav framställda produkter, förutom när det gäller bearbetade produkter av kategori 3-material som återförsäljare säljer inom samma medlemsstat till andra slutanvändare än företag.

Till ”bearbetat” räknas även ”färskt sällskapsdjursfoder” eftersom detta per definition är en ”framställd produkt”.

Foder (inklusive färskt sällskapsdjursfoder) som uppfyller foderlagstiftningens definition av foderblandning och krav på märkning behöver inte åtföljas av handelsdokument.

Även spill från foderproduktionen som innehåller otillräckligt bearbetat abp ska åtföljas av handelsdokument till slutmottagaren.

Handelsdokumenten lämnar viktig information till mottagaren av en vara. De uppgifter som anges måste överensstämma med vad som får användas som foderråvara vid den aktuella anläggningen. Det är t.ex. bara tillåtet att tillverka sällskapsdjursfoder med obearbetat kategori 3-material som omfattas av artikel 10 a eller b i och ii. i förordning (EG) nr 1069/2009. Foderföretag som tillverkar foder till livsmedelsproducerande djur får bara ta emot bearbetat animaliskt protein och andra animaliska råvaror om det överensstämmer med de strikta krav på ursprung, transport, hantering och användning som framgår av TSE-lagstiftningen.

Mottagaren av produkter som ska åtföljas av handelsdokument ska kontrollera att uppgifterna på handelsdokumentet överensstämmer med vad anläggningen får ta

emot. Detta bör göras redan i samband med själva mottagandet, d.v.s. innan varan tas in på anläggningen.

I kontrollsammanhang är handelsdokumentet ett bevismaterial på vad företaget använt för råvara.

Läs mer om de krav abp-lagstiftningen ställer på handelsdokument och register i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

Foder med animaliska beståndsdelar som importeras till EU ska istället för handelsdokument åtföljas av det intyg som anges i förordning (EU) nr 142/2011 för respektive typ av produkt. Originalen av intyget stannar vid gränskontrollen där varan också kontrollerats. Vidimerad kopia åtföljer varan. Dessutom ska originalet av ett s.k. CHED-dokument (Gemensamt hälsodokument vid införsel) medfölja varan till den första bestämmelseanläggningen inom landet. Lagstiftningen rörande detta dokument återfinns i Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1602¹⁸ samt i Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2130¹⁹.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte kan visa upp handelsdokument eller hälsointyg på sådana produkter som kräver detta.

¹⁸ Kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1602 av den 23 april 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 vad gäller det gemensamma hälsodokument för införsel som ska åtfölja sändningar av djur och varor till deras destination

¹⁹ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/2130 av den 25 november 2019 om fastställande av närmare bestämmelser om de åtgärder som ska vidtas under och efter dokumentkontroller, identitetskontroller och fysisk kontroll av djur och varor som är föremål för offentlig kontroll vid gränskontrollstationer

Fråga 665: Om företaget tar in ABP eller därav framställda produkter från tredje länder, finns erforderlig(a) registrering(ar) /eventuella införseltillstånd för de produkter som hanteras/lagras?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, P, Pb, Pk, Po, Pt, S

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 1069/2009,
 - art. 22 (spårbarhet)
 - art. 23 (registrering)
- Förordning (EU) nr 142/2011
 - bilaga XIV kap IV avsnitt 2 (införseltillstånd)
 - bilaga XV (intyg)
- SJVFS 2006:84, 2 kap. 43 a §

Kommentar

För att få importera foder till EU som innehåller animaliska beståndsdelar krävs att det passerar en veterinär gränskontroll. I enstaka fall krävs införseltillstånd som kan vara förenat med villkor.

Abp-lagstiftningen ställer samma krav på registrering eller godkännande av anläggning som för in från tredje land som de som ställs vid hantering av motsvarande produkter inom landet eller inom EU.

Införseltillstånd krävs för införsel från tredje land av varuprover och visningsobjekt samt för animaliska biprodukter och produkter framställda av vattenlevande djur och produkter från dessa (t. ex rom), ryggradslösa landlevande djur och deras utvecklingsstadier (t. ex larver) samt kategori 3-material som består av djur och delar av bland annat råttor, möss, kaniner och harar. Den här typen av material inte får vara avsett för utfodring av landlevande produktionsdjur utom pälsdjur.

Läs mer om de krav abp-lagstiftningen ställer på åtföljande veterinärintyg (hälsointyg) i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

Förslag på påföljd

Om företaget inte kan uppvisa vidimerat hälsointyg och visa att produkten som tagits in från tredje land har genomgått veterinär gränskontroll – Allvarlig avvikelse.

Mottagande anläggning saknar erforderligt godkännande/registrering för att ta emot materialet - Allvarlig avvikelse

Varor för vilka det krävs införseltillstånd ska inte kunna passera gränskontroll utan uppvisande av införseltillstånd. Om införseltillstånd saknas innebär det att kravet missats i gränskontrollen eller att inte varan anmälts till gränskontroll. För bedömning se fråga 456.

Fråga 670: Om företaget tar in sådana produkter som omfattas av artikel 48 i förordning (EG) nr 1069/2009 från andra länder inom EU eller från Norge eller Schweiz finns det upprättade rutiner för kontakt med myndigheterna i samband med mottagandet av sådana varor?

Anläggningar: C, L, P, Pb, Pk, S

Lagstöd

Förordning (EG) nr 1069/2009, art. 48

Kommentar

Frågan gäller endast sådana som tar in bearbetat animaliskt protein (t.ex. fiskmjöl eller kött- eller benmjöl) från andra länder inom EU eller från Norge eller Schweiz. (Det gäller även vid införsel av kategori 1- och 2-material vilka sällan är aktuella i fodersammanhang. Pälsdjursuppfödare tar dock i enstaka fall in kött- och benmjöl av kategori 2.)

Läs mer om införsel från andra medlemsstater i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

När det gäller bearbetat animaliskt protein krävs inget införseltillstånd från Jordbruksverket till avsändaren varför Jordbruksverket inte i förväg har kännedom om vilka företag/anläggningar som avser att ta in produkter. Sändningar kan dock upptäckas i Traces under KN-kod 2301. Om tidigare en icke känd mottagare dyker upp här bör kontakt tas för att etablera en rutin för hur mottagaren meddelar Jordbruksverket om att sändningen anlant så att uppgifter om att kontroll utförts kan läggas in i Traces.

Enstaka sändningar från andra länder som inte har lagts in i Traces men som konstateras ha kommit fram till mottagare med handelsdokument behöver normalt sett inte följas upp eftersom en del länder slarvar med att skicka Traces-meddelanden. Betydligt allvarigare är det om det ligger en sändning i TRACES som inte kommit fram till mottagaren och där mottagaren inte ens beställt något. En sådan sändning kan vara illegal och på väg till en helt annan mottagare. Det har förekommit exempel i andra länder på när företag ovetandes har varit ”målvakter” för illegala sändningar. Sändningarna har försvunnit, och eventuellt gått på otillåten export.

Läs mer i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om inga rutiner finns upprättade.

15.5 Reklamationer

Fråga 680: Finns det en dokumentation över reklamationer?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II

Kommentar

Krav för alla fodertillverkare och leverantörer.

Kontrollera några slumpvisa ärenden, imponeras inte av att det finns ett tjustigt system, det avgörande är hur den enskilda anläggningen hanterar reklimationsärenden.

- a) Framgår det av dokumentationen vem som reklamerat?
- b) Framgår det vilka varor som avses?
- c) Framgår det vad som är fel?
- d) Framgår det vilken som är mottagare av reklamationen?
- e) Framgår det vilka åtgärder som har vidtagits?
- f) Framgår det vad som har hänt med den reklamerade varan?

Förslag på påföljd

Om inte alla delfrågor är uppfyllda lämnas ev. en avvikelse med en notering om vad som inte är uppfyllt. Avsaknad av ett dokumentationssystem för reklamationer ev. allvarlig avvikelse.

Fråga 690: Har företaget en beredskap/system för att snabbt återkalla produkter och en plan för återkallande av produkter?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, X, Y, Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, bilaga II

Kommentar

Krav för alla fodertillverkare och leverantörer.

Företagens ska kunna visa att man har en beredskap för hur man tänker gå till väga vid ett eventuellt återtag.

Observera kravet på skriftliga förfarande! Tänkbara åtgärder

- Destruktion (hur)
- Fodermjöl, dvs. återanvänds i produktionen med en viss procent. Observera att i dessa fall är det nödvändigt med någon form av riskbedömning, ev. provtagning.
- m.m.

Förslag på påföljd

Allvarlig avvikelse om frågeställningen överhuvudtaget inte har beaktats i övrigt avvikelse.

16 Frågor avseende märkning

Fråga 700: Omfattar märkningen de obligatoriska kraven?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, L, Lm, M, P, Pb, Pk, Po, Pt, R, S, V, Y, Ym, Z

- **Lagstöd**
Förordning (EG) nr 1831/2003, art. 3 och 16.1
- Förordning (EU) nr 225/2012
- Förordning (EG) nr 767/2009, art. 4, 15-17, 19-20, 21.1, 24 och bilagorna I, II och V
- Förordning (EU) nr 68/2013
- Förordning (EU) nr 142, art. 17 och bilaga VIII, kap II

Kommentar

Checklistor för kontroll av märkningsuppgifter för respektive fodertyp finns på Jordbruksverkets webbplats, här ges en översiktlig tabell.

När det gäller språkkravet så är det svenska som gäller men ”nordiska” har traditionellt accepterats om ”svåra” ord har översatts t.ex. finns både den danska och svenska benämningen.

Vilka analytiska beståndsdelar som ska deklarerars framgår av bilagorna VI och VII. **OBS!** Att analytiska beståndsdelar inte behöver anges för andra sällskapsdjur än hund och katt.

Tabell 3: Märkningsuppgifter för respektive fodertyp

	Tillsatser	För- blandning	Foderråvaror	Foderblandning LPD / PET
Fodertyp	-	S	S	S
Djurslag	K	K	K	S
ABP-kategori	-	-	(S) Både på abp och därav framställd produkt.	-
Sammansättning	Bär- substans	Bär- substans	Typ av råvara	S
Analytiska beståndsdelar	-	-	Obligatoriska märknings- uppgifter	S
Tillsatser				
• Funktionell grupp	S	S	K	S
• Tillsatsens namn	S	S	K	och / och/eller
• Tillsatsen nr	-	-	K	och / och/eller
• Särskilda krav	S	S	K	S

	Tillsatser	För- blandning	Foderråvaror	Foderblandning LPD / PET
Bruksanvisning	S	S	K	S
Namn & adress alt. Anläggningsnummer				
• Tillverkaren	-	-	-	S
• Märkningsansvarig	S	S	S	S
• Godkännande nr	K	S	K	K
• ID-nr	K	K	K	K
Partinummer	S	S	S	S
Nettokvantitet	S	S	S	S
Tillverkningsdatum	S	S	-	-
Garantitid	-	S	K	S
Gratis telefonnummer	-	-	-	Sällskapsdjur
EKO/Krav-symboler	K	K	K	K
Varningstexter/Särskild Informationstext				
• Läkemedel	-	-	-	K
• Dietfoder	K	K	-	K
• GMO	K	K	K	K
• ABP och därav framställda produkter	-	K	S	K
Varningstext - Icke tillåtet foder	-	-	S	-

- = Ej aktuellt, S = ska finnas med, K = kan vara aktuellt, LPD =

Livsmedelsproducerande djur, PET = Inte livsmedelsproducerande djur

Märkning av produkterna ska tydligt ange om de är avsedda för foder eller andra ändamål. Om producenten uppger att ett visst parti av en produkt inte är avsedd för användning i foder eller i livsmedel ska uttalande inte ändras av en aktör i ett senare led.

De krav på märkning som framgår av bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011 gäller bara under transport och lagring. Men se även fråga 770 avseende de krav som rör märkning enligt TSE-lagstiftningen.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse enstaka delar saknas enligt kraven i förordning (EG) nr 767/2009. Allvarlig avvikelse för de företag som inte anpassat märkningen i enlighet med 767/2009.

Allvarlig anmärkning om rubriken med innehåll saknas på de foder där det ska uppges. Anmärkning om enskilda detaljer saknas.

Fråga 720: Presenteras märkningen på ett tydligt sätt?**Lagstöd**

Förordning (EG) nr 767/2009. art. 14

Kommentar

Den obligatoriska texten ska vara samlad, med uppgifter om var viss information kan hämtas t.ex. tillverkningsdatum, hållbarhet, satsnummer.

Förslag på påföljd

Anmärkning

Fråga 740: Är märkningen fri från vilseledande påståenden?

Anläggningar: D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Q, R, V, Z

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, art. 16 Presentation
- Förordning (EG) nr 767/2009,
 - art. 11
 - art. 13 Påståenden

Kommentar

I märkningsförelörelningen klargörelses att märkningen inte får:

- Vara vilseledande,
- Tillskrivas generella egenskaper,
- Ange att fodret förebygger, behandlar eller botar sjukdom.

Fodret är med andra ord till för att ge djuret de näringsämnen som krävs. Vill man framhäva vissa egenskaper så finns två möjligheter:

1. Påståendena ska kunna styrkas dvs. vetenskapligt underlag ska kunna presenteras vid kontrollen (ska sammanställas innan produkten släpps ut på marknaden).
2. Användande av de påståenden som anges för dietfoder (se sammanställning i bilaga 6, foderförelskriften).
OBS! Att om ett påstående är upptaget i dietfoderlistan så kan det inte användas på ”icke dietfoder”, här faller många av de ”medicinska påståenden som görelses”.

Observera möjligheten enligt kommissionens nya förteckning över foderråvaror (förelörelning (EU) nr 68/2013) att ersätta benämningen animaliska biprodukter med klartext t.ex. lever, kycklinglever, kycklingkött, etc. Om benämningen kött används så innebär det muskel och inget annat. Detta kan vara en viktig kontrollpunkt ur redlighetsaspekten dvs. om företaget använder benämningen kött. Kontrollera vilka råvaror som används, framgår det att det är kött som används eller är produkten ospecificerad då kan företaget inte ange att det är kött i fodret.

Problemet med olika former av påståenden är speciellt stort för häst- och hundfoder och i viss mån till kattfoder.

Dessa frågeställningar är ofta en bedömningsfråga där frågan vid tveksamma fall får lämnas vidare till sakenheten som ett separat ärende.

OBS! Att Läkemedelsverket bedömer att t.ex. djävulsklo är ett läkemedel Om fodret innehåller djävulsklo eller andra örter där man kan misstänka att de används

på grund av sina medicinska egenskaper uppmana företaget att kontakta Läkemedelsverket för att klargöra frågeställningen.

Det ska även påpekas att foder t.ex. råvaror eller foderblandningar kan ha egenskaper som är knutna till fodertillsatser vilket är i sin ordning t.ex. så kan melass användas som bindemedel. Det finns även foderblandningar på marknaden som t.ex. hävdar att de reducerar mykotoxiner vilket är i sin ordning, begär i dessa fall att underlaget för dessa påståenden presenteras.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelser

Fråga 750: Uppfylls märkningskraven för dietfoder?**Lagstöd**

Förordning (EG) nr 767/2009, art. 9

Kommentar

En ny EU-förordning, kommissionens förordning (EU) 2020/354 om upprättande av en förteckning över avsedda användningsområden för foder avsett för särskilda näringsbehov och om upphävande av direktiv 2008/38/EG, ersätter från och med 25 december 2020 direktivet 2008/38/EG för dietfoder. Reglerna om näringsbehoven och märkningsreglerna kring dessa är omarbetade i den nya förordningen. Om märkning av fodret är gjord senast 25 mars 2022 får fodret släppas ut på marknaden om det är märkt enligt kraven i direktivet.

Krav i foderföreskrifterna kring dietfoder tas bort vid den uppdatering som görs i december 2020.

OBS! Att märkningskraven i dietfoderlistan är ”skyddade” och kan inte användas på andra foder om inte de specifika kraven uppfylls.

Förslag på påföljd

Allvarlig anmärkning om ett foder inte är märkt som ett dietfoder om det aktuella påståendet återfinns i listan. Anmärkning om enskilda uppgifter saknas.

Fråga 760: Uppfylls märkningskraven för foder innehållande GMO?**Lagstöd**

- Förordning (EG) nr 1829/2003, art. 24-25
- Förordning (EG) nr 1830/2003, art. 4

Kommentar

Märkning av GMO kan vara aktuellt för vissa importerade foderblandningar eller foderråvaror.

OBS! Märkningen på råvaror, t.ex. soja majs och raps som säljs direkt till primärproduktionen.

En bedömning görs om det handlar partier av foder med oavsiktlig eller tekniskt oundviklig inblandning av GMO enligt undantagen i artikel 24 i förordning (EG) nr 1829/2003. Företagen ska kunna uppvisa godtagbara bevis som styrker att de har vidtagit lämpliga åtgärder för att undvika förekomst av GM-material även i de fall det handlar om GMO-innehåll under tröskelvärdet 0,9 %. Sådana bevis bör vara i form av skriftlig dokumentation, exempelvis certifikat och analysintyg, där det finns en direkt koppling till foderpartiet i fråga. Om bevisen inte bedöms vara godtagbara gäller krav på GMO-märkning

Förslag på påföljd

Anmärkning

Fråga 770: Uppfylls märkningskraven för foder innehållande eller bestående av foder som omfattas av abp-lagstiftningen?

Anläggningar: C, P, Pb, Pk, Po, Pt, S

• **Lagstöd**

Förordning (EG) nr 999/2001

- bilaga IV, kap IV, avsnitt A.b (fiskmjöl)
- bilaga IV, kap IV, avsnitt B (di- och trikalسيومfosfat)
- bilaga IV, kap IV, avsnitt C.d (blodprodukter)
- bilaga IV, kap IV, avsnitt D.e (bearbetat animaliskt protein annat än fiskmjöl och insektsmjöl)
- bilaga IV, kap IV, avsnitt E. b (mjölkersättning med fiskmjöl)
- bilaga IV, kap IV, avsnitt F.c (insektsmjöl)
- bilaga IV, kap V avsnitt G (bap från insekter, svin och fjäderfä)

- Förordning (EU) nr 142/2011, bilaga VIII, kap II

Kommentar

På fiskmjöl ska följande anges på etiketten och handelsdokumentet: ”Fiskmjöl – får inte användas i foder för idisslare, utom icke avvanda idisslare”. Om det rör sig om en foderblandning till andra icke idisslande produktionsdjur än pälsdjur och som innehåller fiskmjöl ska följande anges på etiketten: ”Innehåller fiskmjöl – får inte användas som foder för idisslare.”. (Handelsdokument krävs inte för foderblandningar.) Motsvarande krav finns för foder med di- och trikalسيومfosfat, blodprodukter eller bearbetat animaliskt protein enligt villkoren i bilaga IV i TSE-lagstiftningen. (Se hänvisningar under Lagstöd ovan.)

I bilaga VIII kap II i förordning (EU) nr 142/2011 anges att det under transport och lagring ska finnas en etikett som anbragts på förpackningen, behållaren eller fordonet tydligt ange vilken kategori de animaliska biprodukterna eller därav framställda produkterna tillhör, och vara försedd med tydlig och läslig påskrift på förpackningen, behållaren eller fordonet. T.ex. när det gäller färskt sällskapsdjursfoder ska det stå ”Endast avsett att användas som sällskapsdjursfoder. Förvaras avskilt från livsmedel. Tvätta händerna och rengör verktyg, redskap och ytor efter hantering av dessa produkter.”.

Du kan läsa mer om märkningskraven för abp och därav framställda produkter i ”Vägledning för Jordbruksverkets offentliga kontroll av anläggningar som hanterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter - andra än foderanläggningar”.

Förslag på påföljd

Ev. Anmärkning

Allvarlig anmärkning om de krav TSE-lagstiftningen ställer inte följs.

Fråga 780: Om foderföretaget saluför ekologiskt foder: är det certifierat ekologiskt?

Anläggningar: Samtliga anläggningstyper

Lagstöd

Artikel 32.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/848 av den 30 maj 2018 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 834/2007

Artikel 30 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/848 av den 30 maj 2018 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 834/2007

Artikel 30.6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/848 av den 30 maj 2018 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 834/2007

Om ett företag saluför ekologiskt foder och företaget uppger att de ***är certifierat ekologiskt*** ska de kunna ange namnet på sitt kontrollorgan (Kiwa Certification AB, Smak Certifiering AB, HS Certifiering AB eller Intertek Certification AB) och bör kunna visa sitt certifikat.

Eventuella förpackade produkter ska vara märkta med EU-loggan inklusive kontrollorganets kod eller med märkning att fodret får användas i ekologisk produktion. Kontrollorganet ansvarar för att kontrollera märkningen, men genom att titta på märkningen får vi indirekt en bekräftelse på att företaget är certifierat.

Om ett företag saluför ekologiskt foder och företaget ***inte är certifierat ekologiskt*** måste de omedelbart upphöra med saluföringen av ekologiska produkter fram till dess att de är certifierade

Om de är igång och saluför ”ekologiska” produkter ska Jordbruksverket besluta om en sanktionsavgift.

Artikel 30

Användning av termer som avser ekologisk produktion

1. I denna förordning ska en produkt anses vara försedd med termer som avser ekologisk produktion, om det i märkningen, reklamen eller handelsdokumenten finns en beskrivning av produkten, de ingredienser eller foderråvaror som använts vid framställningen som ger köparen uppfattningen att produkten, dess ingredienser eller foderråvaror har framställts i enlighet med denna förordning. I synnerhet får

de termer som förtecknas i bilaga IV, härledningarna eller diminutiver av dessa, såsom bio och eko, enskilt eller i kombination, användas i hela unionen och på vilket språk som helst som anges i denna bilaga för märkning och marknadsföring av de produkter som avses i artikel 2.1 som är förenliga med denna förordning.

2. För de produkter som avses i artikel 2.1 får de termer som avses i punkt 1 i den här artikeln inte någonstans i unionen, på något av de språk som anges i bilaga IV, användas för märkning, reklam eller handelsdokument för en produkt som inte är förenlig med denna förordning.

Vidare är det inte tillåtet att använda termer, inbegripet termer som används i varumärken eller företagsnamn, eller metoder för märkning eller marknadsföring som kan vilseleda konsumenten eller användaren genom att antyda att en produkt eller dess ingredienser är förenliga med denna förordning.

3. De produkter som har producerats under omställningsperioden får inte märkas eller marknadsföras som ekologiska produkter eller produkter under omställning.

Växtförökningsmaterial och livsmedels- och foderprodukter av vegetabiliskt ursprung som har framställts under omställningsperioden i överensstämmelse med artikel 10.4 får dock märkas och marknadsföras som produkter under omställning med användning av termen under omställning, eller en motsvarande term, tillsammans med de termer som avses i punkt 1.

4. De termer som avses i punkterna 1 och 3 får inte användas för produkter där det enligt unionsrätten krävs att det i märkningen eller marknadsföringen anges att de innehåller GMO, består av GMO eller har framställts av GMO.

Artikel 30.6

Användning av termer som avser ekologisk produktion

Beträffande bearbetat foder får de termer som avses i punkt 1 användas i varubeteckningen och i förteckningen över ingredienser, förutsatt att

- a) det bearbetade fodret är förenligt med de produktionsregler som fastställs i delarna II, III och V i bilaga II och de särskilda regler som fastställs i enlighet med artikel 17.3,
- b) samtliga ingredienser av jordbruksursprung som ingår i det bearbetade fodret är ekologiska,
- c) minst 95 % av produktens torrsubstans är ekologisk.

Det finns krav på att det företag som producerar, bereder, förvarar eller importerar ekologiskt foder ska vara anslutna till ett kontrollorgan och omfattas av kontroll av ekologisk produktion.

Om företaget använder termer som ger en föreställning om att det är ekologiskt foder de producerar, bereder, försäljer eller importerar ska de också använda gemenskapslogotypen för ekologisk produktion och kodnumret för det kontrollorgan som har kontrollerat produkten.

Här finns länk till kontrollorganen som kontrollerar ekologisk produktion och deras kunder [Märkning i butik - Jordbruksverket.se](https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/ekologisk-produktion/mer-information)

Förslag på påföljd

Vid avvikelse kontakta handläggare för ekologisk produktion på växtregelenheten som reder ut vad som ska göras, t.ex. uppföljning av att saluföringen upphör och att sanktionsavgift beslutas.

Fråga 785: Finns de uppgifter som krävs om foder säljs i lösvikt?

Anläggningar: D, E, F, Fm, J, L, Lm, M, N, P, Q, R, V, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 767/2009, art. 11 och 21.6

Kommentar

- I butik får följande foder säljas i lösvikt
- Foderråvaror (max 20 kg)
- Foderblandningar som enbart innehåller säd, frön eller hela frukter
- Foderblandningar (max 20) kg
- Block och slickstenar

Uppgifterna motsvarande vad som normalt anges på förpackad vara ska anges på ett tydligt anslag i anslutning till det aktuella fodret.

Följande uppgifter ska lämnas till köparen senast på eller i samband med fakturan (ett alternativ är en folder):

- Fodertyp dvs. helfoder/kompletteringsfoder eller foderblandning (andra sällskapsdjur än katter och hundar)
- För foderråvaror: Råvarans namn (enligt kommissionens råvaruförteckning eller näringens foderregister) alternativt en kategoribeteckning enligt bilaga 5 i SJVFS 2018:33
- För foderblandningar:
 - Djurart/djurkategori fodret är avsett för
 - Bruksanvisning
 - Tillverkarens namn och adress alternativt godkännande eller registreringsnummer
 - Garantitid
 - Sista användningsdag DD/MM/ÅÅ (lättfördärliga produkter)
 - Bäst före MM/ÅÅ (övriga produkter) alternativ CC eller MM efter tillverkningsdatum (DD/MM/ÅÅ)
 - Sammansättning: Råvarornas namn i fallande ordning (enligt kommissionens råvaruförteckning eller näringens foderregister) alternativt en kategoribeteckning enligt bilaga 5, SJVFS 2018:33
 - Analytiska beståndsdelar enl. bilagorna VI och VII i förordning (EG) nr 767/2009

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig anmärkning

Fråga 790: Ligger deklarerad halt av tillsatser inom tillåten maxhalt?

Anläggningar: Samtliga anläggningar där tillsatser förekommer

Lagstöd

Artikel 4:1, förordning (EG) nr 767/2009

Kommentar

För tillsatser såsom vitaminer och Selen ska man kontrollera att deklarerad halt inte överskrider tillåten maxhalt, vilket var en avvikelse som man stötte på 2013. Om detta är ett problem idag vet vi inte eftersom det inte kontrollerats, enligt vad vi känner till.

En förteckning över godkända fodertillsatser samt återfinns i kommissionens [”Tillsatslista”](#). Genom denna förteckning ges information om vilka halter av tillsatserna ifråga som är tillåtna.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om deklarerad halt överstiger tillåten maxhalt.

17 Riskbaserad produktion

Inom EU-lagstiftningen var kravet på en riskbaserad produktion och begreppet HACCP (eng. Hazard Analysis and Critical Control Points eller på svenska faroanalyser och kritiska styrpunkter) ett nytt centralt begrepp med införandet av hygienförordningen.

Kravet innebär att foderföretagaren ska ha ett kontrollprogram som grundar sig på HACCP-principerna:

- a) **Identifiera faror:** Identifiera de faror som måste förebyggas, elimineras eller reduceras till en acceptabel nivå.
- b) **Kritiska kontrollpunkter (CCP):** Identifiera kritiska styrpunkter i det steg eller de steg där kontroll är nödvändig för att förebygga eller eliminera en fara eller för att reducera den till en acceptabel nivå.
- c) **Kritiska gränsvärden:** Fastställa kritiska gränser vilka skiljer acceptabelt från icke acceptabelt i de kritiska styrpunkterna i syfte att förebygga, eliminera eller reducera identifierade faror.
- d) **Övervakning/Kontroll:** Upprätta och genomföra effektiva förfaranden för att övervaka de kritiska styrpunkterna.
- e) **Korrigerande åtgärder:** Fastställa vilka korrigerande åtgärder som skall vidtas när övervakningen visar att en kritisk styrpunkt inte är under kontroll.
- f) **Verifiering:** Upprätta förfaranden för att kontrollera att de åtgärder som avses i leden a-e är fullständiga och effektiva. Kontrollförfarandena skall genomföras regelbundet.
- g) **Dokumentation:** Upprätta dokumentation och journaler avpassade för foderföretagets storlek och art för att visa att de åtgärder som avses i leden a-f tillämpas effektivt.

Grunden är en tydlig **produktbeskrivning** som tydliggör vad som krävs för att visa att produkten är säker. Beskrivningen bör omfatta uppgifter om produktens

- Sammansättning
- Struktur, fysiska och kemiska karakteristika
- Bearbetning och hantering
- Förpackning
- Lagrings- och distributionskrav
- Hållbarhet
- Bruksanvisning
- Mikrobiella och kemiska kriterier
- Avsedd användning och målgrupper (dvs. djurslag)

På humansidan fokuseras t.ex. på målgruppen och specifika risker med följande nyckel, AYOPIS:

A = Allergy/allergi

Y = Young/Ung

O = Old/Gammal

P = Pregnant/gravid

I = Immuno/Immunitet

S = Supressed/Undertryckt

Systemet kan i tillämpliga delar även användas på fodersidan för att beskriva specifika problem/risker t.ex. kopparkänslighet hos får, känslighet för Narasin hos gris och häst, etc.

Utöver produktbeskrivningen är **flödesschemat** ryggraden i HACCP-planen, här

- Beskrivs alla produktionssteg i tur och ordning
- Omfattar hela kedjan från intag av råvaror till utleverans
- Inkluderar förseningar, återflöden, etc.
- Kompletterande materiel kan behövas omfattande
 - Anläggningsbeskrivning utrustning, tekniska parametrar för produktion, segregering av rena/orena områden eller hög/låg riskområden
 - Produkter, personal, materialflöden

Genom en **faroidentifiering** identifieras (mikro-)biologiska, kemiska och fysiska faror för samtliga råvaror och produktionssteg i hela kedjan.

En fara är en potentiell risk, dvs. något som skulle kunna ställa till problem. Det finns inget krav på att ett visst antal faror ska ha identifierats men normalt kan en eller flera faror identifieras för varje råvara/processteg.

I en **riskvärdering** vägs varje faras sannolikhet och allvarlighetsgrad samman för en bedömning av om faran utgör en risk som måste förebyggas, elimineras eller reduceras innan problemen inträffar. Systemet ska vara skriftligt, ”levande” och uppdateras utifrån de erfarenheter som företaget tillskansar sig med tiden.

Lämpligen dokumenteras faroidentifieringen med råvaruförteckning och ett processflöde för produktionen som grund. Potentiella faror för olika råvaror och processteg dokumenteras.

Faroidentifieringen bör även omfatta vad som skulle kunna hända vid planerade eller akuta processtop samt i samband med förebyggande underhåll eller reparationer av lokal eller utrustning (det är ofta vid sådana tillfällen problem uppstår).

Tabell 4: Exempel på hur en faroanalys kan gå till

Fara nr	Råvara/processteg	Fara*	Beskrivning av faran
1	Råvara A	B	Salmonella
2	Råvara B	F	Förpackningsmaterial
3	Råvara C	K	Aflatoxin
4	Råvara D	B	Mögel
5	Processteg 1	F	Kniv som används tappas...
6	Processteg 2	K	Diskmedel
7	Processteg 3	B	Tillväxt av salmonella pga. kondensbildning

etc.

* Biologisk (B) Kemisk (K) eller Fysisk (F)

Företaget ska kunna visa hur man har gått tillväga för att identifiera de faror som föreligger t.ex. genomgång av processbeskrivningar, erfarenhet, litteraturgenomgång, ”brain storming”, etc. samt hur man beslutat sig för vilka faror som är relevanta ur fodersäkerhetssynpunkt och därför ska beaktas i HACCP-planen.

Risakanalysen kan enkelt sammanfattas i nyckelordet PIGS

P = present/förekomst

I = introduction/introduktion (kontamination och rekontamination)

G = growth/tillväxt/förökning

S = survival/överlevnad (hållbarhet hos kemiska risker)

Faran x Sannolikheten = Risk

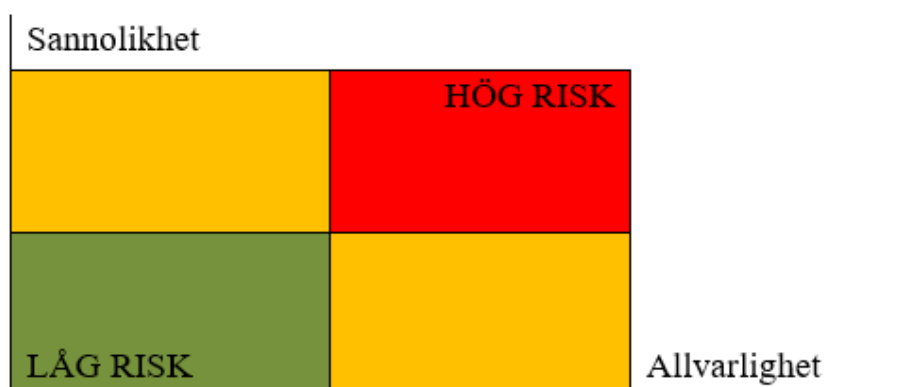
Sannolikheten för att en fara i praktiken ska uppkomma och allvarlighetsgraden om så sker vägs samman för en bedömning av om faran utgör en risk som måste förebyggas, elimineras eller reduceras.

Det finns olika modeller för att göra detta och hur resultaten presenteras finns. T.ex. olika poängsystem där sannolikhet respektive allvarlighetsgrad värderas och multipliceras så att ett värde på risken erhålls. Riskvärden över ett visst värde bedöms som så viktiga att man måste vidta åtgärder medan risker under detta värde kan bortses från. Det viktiga vid kontrollen är att ett system finns och att företaget kan redovisa hur man använt systemet.

Obs! Även om en modell används är det alltid en bedömningsfråga om en fara utgör en risk eller inte.

Tabell 5: Exempel på sammanvägning av sannolikhet och allvarlighet för att värdera riskens storlek

Fara nr	Sannolikhet (S) Skala 0-5	Allvarlighet (A) Skala 0-5	S x A = Risk	Riskens storlek	Ev. kommentar
11	3	2	6	LÅG	
12	2	5	10	MEDEL	
12	4	4	16	HÖG	
etc.					

I och med att enskilda risker har identifierats och värderats ska en analys göra av de möjligheter som företaget har att förhindra eller eliminera identifierade risker eller minska inverkan eller förekomst till acceptabla nivåer.

För många risker räcker det med goda rutiner (grundkrav, fig. 3), såsom hygienregler, rengöringsrutiner, skadedjursbekämpningsprogram, m.m. Andra risker måste kontrolleras regelbundet och åtgärder vidtas i enlighet med specifika rutiner, identifierade processteg som fungerar som ”sista försvarslinjen” eller målvakter, dvs. ett processteg som är avgörande för att förhindra eller eliminera en risk i foderkedjan eller reducera den till en acceptabel nivå benämns **kritiska kontrollpunkter (CCP)**.

Identifierade CCP korresponderar till de gränsvärden som angetts av företaget (eller via regelverken) för att fastställa att produkten är säker. CCP måste alltid associeras med mätbar eller observerbara faktorer som kan kontrolleras och dokumenteras regelbundet och i tid för att åtgärder ska kunna vidtas i tid.

Identifiering av CCP kan utgå från erfarenhet eller olika verktyg t.ex. ett beslutsträd (se figur 5).

Ibland används även åtgärdsgränser som är mer stringenta (t.ex. reglerat avseende dioxin) för att säkerställa att man klarar uppsatta gränsvärden. I dessa fall är en avvikelser från uppsatta åtgärdsgränser att betrakta som en avvikelse.

Företagets **dokumentation** ska visa resultat från **övervakningen** av enskilda CCP (mätningar, analyser mm.) som visar om fastställd CCP ligger - och sedan föregående inspektionstillfälle har legat - inom fastställda värden. Observera att dokumentationen avseende CCP:er måste signeras när kontrollen genomförs och av ansvarig personal vid uppföljande kontroll.

Observera vem som kontrollerar (har personen kunskap/utbildning för uppgifterna), vad kontrollers (instruktioner, utrustning, kalibreringar) och när (frekvens).

Dokumentation ska finnas kring vilka **korrigering åtgärder** som ska vidtas då en enskild CCP inte ligger inom fastställda värden (dvs. detta ska fastställas i förväg). Dokumentationen ska omfatta uppgifter om när (tid och datum för åtgärden), vad (dvs. vilka åtgärder vidtogs, vad görs med fodret, etc.) samt vem som utfört åtgärden. Även här ska vidtagna uppgifter verifieras av en ansvarig person inom företaget.

Om en CCP vid något tillfälle sedan föregående kontrollbesök legat utanför fastställt värde skall dokumentation kunna styrka att de åtgärder som föreskrivs i kontrollprogrammet följdes. Om risk fanns att osäkert foder kom ut på marknaden ska Jordbruksverket omedelbart ha kontaktats och en anmälan om osäkert foder ha gjorts på blankett D51.

Dokumentationen ska omfatta uppgift om vilka analyser som ska göras, hur och hur ofta provtagning ska göras för att visa att kvalitetskontrollprogrammet fungerar. Här ingår en planerad kontroll av främmande ämnen eller substanser med bestämda gränsvärden (dioxin, aflatoxin, etc.). Som ett alternativt kan detta regleras via avtal med leverantören.

Företagaren ska vidare upprätta ett **egenkontrollsystem** för att regelbundet kontrollera att de åtgärder som avses a-e är fullständiga och effektiva.

Förfarandet med en riskbaserad produktion gäller för samtliga företag i hela foderkedjan, däremot krävs inte en fullständigt formell HACCP av samtliga företag vilket förtydligas i kommissionens [Riktlinjer för införande av förfaranden grundade på HACCP-principerna och för underlättande av införandet av dessa principer i vissa livsmedelsföretag](#)

Myndigheterna ska ta hänsyn till foderföretagarens storlek och art dokumentationskrav och i vilken mån och hur HACCP-principerna ska tillämpas och presenteras på olika typer av företag. Kommissionens riktlinjer ger i detta

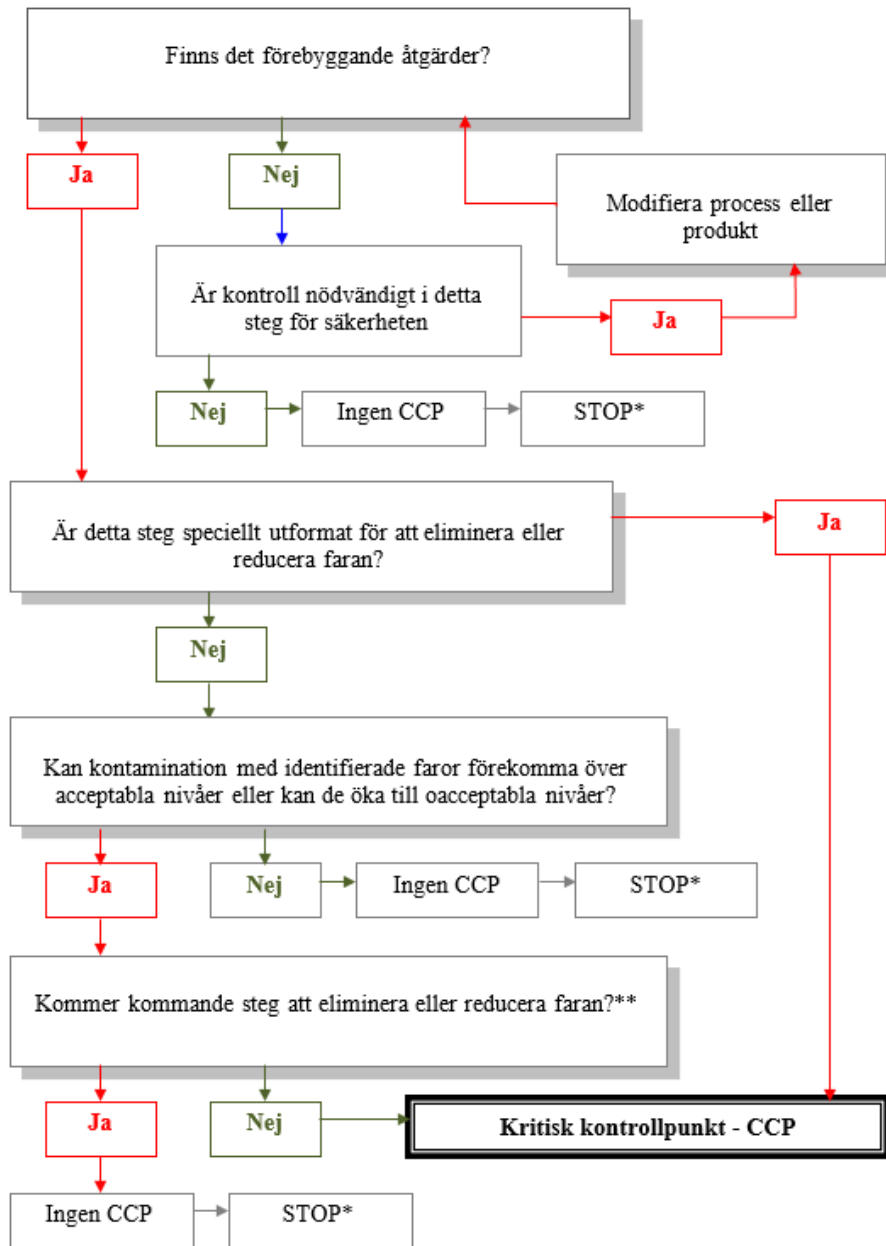
avseende en viss vägledning och Jordbruksverket tolkar det så att en formell HACCP inte behöver göras på vissa typer av anläggningar/företag.

Det ska dock understrykas att alla foderföretag ska ha en riskbaserad produktion dvs. även om inte en formell HACCP krävs så ska principerna tillämpas.

Utöver den riskvärdering som företagen själva gör så finns viss kontroll, provtagning och analys reglerad, så kallad föreskriftsreglerad egenkontroll. Dels reglerar ABP-förordningen kontroll och provtagning av salmonella och Enterobacteriaceae och dels regleras i foderföreskriften kontroll av aflatoxin och salmonella.

Abp-lagstiftningen reglerar kravet på HACCP i artikel 29 i förordning (EG) nr 1069/2009. Det är dock inte alls lika detaljerat som i foderlagstiftningen.

Figur 5: Exempel på beslutsträd för att identifiera kritiska kontrollpunkter

* Fortsätt till nästa fara.

** Acceptabla och oacceptabla nivåer behöver identifieras

18 Frågor kring HACCP

Fråga 800: Finns det en HACCP-plan och revideras den regelbundet enligt plan?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6.1 och 7

Kommentar

Myndigheterna ska ta hänsyn till foderföretagarens storlek och art dokumentationskrav och i vilken mån och hur HACCP-principerna ska tillämpas och presenteras på olika typer av företag. Kommissionens riktlinjer ger i detta avseende en viss vägledning och Jordbruksverket tolkar det så att en formell HACCP inte behöver göras på följande typer av anläggningar/företag.

- ❖ Primärproduktionen
- ❖ Importörer/lagerhållare av förpackat foderblandningar
- ❖ Anläggningar som låter legotillverka allt sitt foder, se dom från förvaltningsrätten. Gäller enbart sällskapsdjursfoder.
- ❖ Butiker
- ❖ Transportörer av
 - förpackat foder,
 - bulktransporter av
 - icke animaliska foderråvaror
 - förblandningar och foderblandningar som *inte* innehåller
 - läkemedel, koccidiostatika eller histomonostatika
 - tillsatser och förblandningar med högsta fastställd halt
- ❖ Anläggningar som enbart utför s.k. blandartjänst
- ❖ Anläggningar som enbart förpackar färdiga foderblandningar
- ❖ Andra ABP-anläggningar än de som avses i förordning (EG) nr 1069/2009.
- ❖ Anläggningar med små volymer. Med små volymer avses i detta sammanhang producenter av råvaror eller foderblandningar som erhåller volymfaktorn 0,25 eller lägre enligt bilaga 4 i SJVFS 2007:21 (kontrollföreskriften).

Det räcker inte med att det finns en HACCP, den ska även uppdateras i enlighet med fastlagda rutiner. Observera

- Kontrollera scoopet/omfattningen.
- Är det en aktuell version i förhållande till fastlagda rutiner? Är det samma version som används i anläggningen som den som presenteras ”på kontoret”?

- Hur länge sparas dokumentationen?

OBS! Att Jordbruksverket inte godkänner HACCP:en, vi kan däremot lämna synpunkter om vi noterar felaktigheter eller anser den inte tillräcklig inom vissa områden, jmf. märkning, Jordbruksverket godkänner inte märkningen men lämnar synpunkter om man inte lever upp till kraven.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget saknar HACCP-plan (observera bedömningen ovan vilka som inte behöver en formell plan).

Fråga 810: Finns en produktbeskrivning/ar inkluderande relevant säkerhetsinformation?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6.2 a

Kommentar

Syftet med produktbeskrivningen är att identifiera att produkten är säker och vilka kriterier som behöver uppfyllas för att man ska anse att den är säker t.ex. att produkten måste värmebehandlas för att undvika mikrobiell tillväxt.

- Sammansättning
- Fysisk och kemisk struktur inkl. vattenhalt, pH, etc. (om relevant)
- Behandling (pelletering, värmebehandling, syrabehandling, etc.)
- Förpackningsinformation
- Hållbarhet och lagringsförhållanden

Det är inte nödvändigt att ha en produktbeskrivning för varje enskilt foder utan man kan göra gruppvisa beskrivningar.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om produktbeskrivningen saknas, avvikelse om enskilda detaljer saknas.

Fråga 820: Finns ett aktuellt flödesdiagram över produktionen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6.2 a

Kommentar

Flödesdiagrammet utgör ryggraden i företagets HACCP och är också ett av de viktigaste instrumenten för att kontrollera eventuella svagheter i systemet vid kontroll varför det är viktigt att kontrollera att flödesdiagrammet är uppdaterat och aktuellt (görs lämpligen genom att följa flödet på plats).

Är flödesdiagrammet heltäckande (jmf. med HACCP-planens omfattning) dvs. omfattas alla fodervaror och aktuella processer/aktiviteter?

Har några ändringar gjorts i flödesdiagrammet och hur har detta godkänts och dokumenterats?

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om flödesdiagrammet, avvikelse om enskilda detaljer saknas eller olika versioner används inom anläggningen.

Fråga 825: Har företaget utfört en faroanalys och gjort en riskvärdering av de kritiska momenten i produktionen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bå, C, D, E, F, Fm, L, Lm, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, X

Lagstöd

- Förordning (EG) nr 178/2002, art. 6.1
- Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6

Kommentar

Faroanalysen är ett av de grundläggande kraven och ska alltid genomföras och dokumenteras oavsett om företaget gör en formell HACCP eller inte.

Omfattar bland annat skriftliga processbeskrivningar som omfattar hela tillverkningskedjan. I sin faroanalys är det viktigt att identifiera de kritiska momenten i tillverkningsprocessen t.ex.

- val av råvaror (tillåtna råvaror, främmande ämnen, förbjudna råvaror, råvaror/tillsatser avsedda för andra ändamålet, etc.),
- identifiering av risker
 - främmande ämnen
 - mikrobiella faror (salmonella, campylobakter, EHEC, beroende på vara och processmetod)
 - toxiner (mykotoxiner, botulism, etc. beroende på vara och processmetod)
 - fysiska risker
 - produktionsrelaterade risker
 - ev. syrabehandling
 - värmebehandling
 - kylrum är ett speciellt kritiskt område där speciella hygieniska krav ska beaktas d.v.s. kylning av foder efter värmebehandling
- etc.

Företaget ska ha identifierat de kritiska momenten samt ha en planering för övervakning och kontroll av processen.

En frågeställning som har figurerat flitigt under de senaste åren är torkningstekniker, främst direkttorkning och eventuella risker för t.ex. dioxiner. Om direkttorkning används så är detta en av de punkter som måste finnas med i riskbedömningen.

Observera att det inte krävs några ”avhandlingar” för detta, vid mindre anläggningar och enklare processer kan det räcka med noteringar i flödesdiagrammet och tillverkningsinstruktionerna.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om faroanalysen inte genomförts och de kritiska momenten identifierats.

Fråga 830: Har relevanta faror identifierats och värderats?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6.2 a

Kommentar

Företaget ska kunna visa hur man har gått tillväga för att identifiera de faror som föreligger samt hur man beslutat sig för vilka faror som är relevanta ur fodersäkerhetssynpunkt och därför ska beaktas i HACCP-planen.

Notera specifikt om identifierade faror omfattas av scoopet/omfattningen i HACCP-planen?

Observera att faroidentifieringen även bör omfatta vad som skulle kunna hända vid planerade eller akuta processtop samt i samband med förebyggande underhåll eller reparationer av lokal eller utrustning (det är ofta vid sådana tillfällen problem uppstår).

Ett minimum är att företaget har identifierat kända mikrobiella (salmonella – alltid, campylobakter, EHEC, etc.) och kemiska (mykotoxiner, botulism, dioxin, etc. beroende på vilka råvaror som används) risker, vanligt är även identifiering av fysiska risker i form av främmande föremål.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om ingen dokumenterad beskrivning av hur faror identifierats och värderats kan presenteras, avvikelse om det brister i enskilda detaljer.

Fråga 840: Finns en förteckning över åtgärder för att förhindra och eliminera faror eller minska dess inverkan eller förekomst till acceptabla nivåer analyserats?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005, art. 6.2 a

Kommentar

I och med att enskilda faror har identifierats och risker värderats ska en analys göras av de möjligheter som företaget har att förhindra eller eliminera riskerna eller minska inverkan eller förekomst till acceptabla nivåer.

För många risker räcker det med goda rutiner (grundkrav, fig. 3), såsom hygienregler, rengöringsrutiner, skadedjursbekämpningsprogram, m.m. Andra risker måste kontrolleras regelbundet och åtgärder vidtas i enlighet med specifika rutiner.

Dokumentationen ska beskriva för att förebygga varje enskild risk för vilken bedömningen gjorts att rutiner krävs.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om dokumentationen saknas, avvikelse vid enskilda brister.

Fråga 850: Har företaget identifierat några kritiska styrpunkter (CCP)?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 art. 6.2 b

Kommentar

Identifierade risker som fungerar som ”målvakter” dvs. vid denna punkt elimineras eller reduceras en identifierad risk.

Hur har man fastställt vilka risker som ska betraktas som CCP

- Expertbedömning
- Beslutsträd (har använts, har det använts på rätt sätt?)
- Konsulter

Har alla identifierade faror beaktas vid CCP-bestämningen?

- Vanliga exempel på CCP är värmebehandling eller metall avskiljning.
- Vid syring eller kalkning är ofta pH-värdet i kombination i kombination med behandlingstid en CCP.
- Analys av t.ex. mikroorganismer eller oönskade substanser (t.ex. mykotoxiner) kan fungera som en CCP.

Vanligtvis identifieras ett fåtal CCP i en process, i vissa fall inga alls, observera att det är inget krav att fastställa CCP:er.

Hur hanteras de risker som inte bedömts som CCP?

[Kommissionens rekommendation \(2006/576/EG\) av den 17 augusti 2006](#) om förekomst av deoxynivalenol, zearalenon, ochratoxin A, T-2 och HT-2 och fumonisiner i produkter avsedda för foder anger i art. 6 att foderföretagarna i sina system för faroanalys och kritiska styrpunkter (HACCP) tillämpar de värden som avses i punkt 5 för att bestämma de kritiska gränser vid de kritiska styrpunkterna som skiljer mellan godtagbara och icke godtagbara förhållanden, i syfte att förebygga, undanröja eller minska de identifierade farorna.

Tillämpar företaget, om det är relevant, dessa gränsvärden.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om identifiering av CCP inte har gjorts och kan presenteras skriftligen, avvikelse vid enskilda brister.

Om kommissionen rekommendation till gränsvärden för mykotoxiner inte är inarbetade i företagets HACCP-plan är detta att betrakta som en allvarlig avvikelse.

Fråga 860: Är gränsvärden för aktuella CCP:er fastställda?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 art. 6.2 c

Kommentar

- Hur har gränsvärdena fastställts: Försöksdata, litteratur referenser, regelverket, branschriktlinjer, etc.
- Kan gränsvärdena observeras eller mätas?
- Är gränsvärdena relevanta dvs. kontrollerar de den aktuella faran?

Observera kommissionens rekommendation 2006/576/EG dessa riktvärden bör användas som gränsvärden av företagen.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelser om enskilda gränsvärden inte angetts.

Fråga 870: Om CCP:er har fastställts kontrolleras dessa på ett korrekt sätt?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 art. 6.2 d

Kommentar

- Vem:
 - Är ansvarsfördelningen klargjord?
 - Är personalen utbildad/tränad för uppgiften?
- När:
 - Följs den fastställda frekvensen, är frekvensen relevant?
 - Finns det tydliga kopplingar mellan gränsvärden och korrigerande åtgärder?
- Vad:
 - I enlighet med instruktion/procedurbeskrivning?
 - Lämplig utrustning för kontrollen?
 - Kalibrering av utrustning?
- Hur:
 - Omfattar övervakningssystemet alla CCP:er?
 - Är övervakningssystemet kontrollerat/kalibrerat?
 - Är eventuella provtagningsplaner statistiskt validerade?

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse fastlagda CCP:er inte kontrolleras, avvikelser vid enstaka förseelser.

Fråga 880: Utförs korrigerande åtgärder för CCP:er utanför gällande gränsvärden på ett korrekt sätt?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 art. 6.2 e

Kommentar

Vilka korrigerande åtgärder som ska vidtas då en enskild CCP inte ligger inom fastställda värden?

- Vem:
 - Är ansvarsfördelningen klargjord?
 - Har åtgärderna utförts av ansvarig personal?
 - Är personalen utbildad/tränad för uppgiften?
- Vad:
 - I enlighet med instruktion/procedurbeskrivning?
 - Finns lämplig utrustning för kontrollen?
 - Är utrustningen kalibrerad?

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om korrigerande åtgärder inte har utförts i enlighet med plan, avvikelse om åtgärden inte har gjorts av ansvarig personal, etc.

Fråga 890: Omfattar dokumentationssystemet hela HACCP-planen?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005 art. 6.2 g

Kommentar

- Är dokumentationen tillgänglig för all personal?
- Är dokumentationen tydligt versionsnumrerad?
- Hur länge sparas dokumentationen?
- Är dokumentationen utformad
 - I enlighet med instruktion/procedurbeskrivning?
 - Finns det en CCP-logg för alla CCP:er och har de fyllt i korrekt?
- Fungerar som bevis för utförda åtgärder (signering/kontrasignering)
- Dokumentation ska finnas kring vilka korrigerande åtgärderna som ska vidtas då en enskild CCP inte ligger inom fastställda värden.
- Dokumentation
 - I enlighet med instruktion/procedurbeskrivning? Dokumentation ska finnas över resultat från mätningar, analyser m.m. som visar om varje CCP ligger - och sedan föregående inspektionstillfälle har legat - inom fastställda värden.
 - Visar dokumentationen att man lyckats åtgärda problemet/återfå kontrollen?
 - Det ska framgå vad som görs med färdigt foder som tillverkats under förhållanden när CCP inte varit under kontroll (t.ex. ombearbetning eller destruktion).
 - Fungerar som bevis för utförda åtgärder
 - Datum & tid
 - Signering/kontrasignering

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om inte hela eller större delar av HACCP-planen omfattas, avvikelse för mindre brister.

19 Grunden/Engagemang

Som nämnts i den generella genomgången är grunden för en säker produktion är ett seriöst engagemang (eng. commitments) inom hela foderföretaget inkluderande tillräcklig kunskap inom området, tid och finansiella resurser för att fastlägga de system som krävs för en säker produktion.

Det har under åren sedan kravet på riskbaserad produktion infördes inte varit allt för ovanligt att företagen presenterat en HACCP-plan som på pappret sett mycket bra ut men det har tydligt framgått att det är en papperskonstruktion för att uppfylla de formella kraven.

HACCP-planen **är inte** till för att tillfredsställa myndigheternas kontrollanter utan ett grundläggande verktyg för företagen att i möjligaste mån säkerställa en säker produktion av foder som därmed i förlängningen är en grund för en god djurhälsa och sunda och säkra livsmedel.

Frågeställningen är dock svår att hantera då det kan vara svårt att visa vad det är som fattas för att man ska kunna påpeka att ett tillräckligt engagemang saknas från företaget sida. Vad man kan kontrollera är

- att HACCP-teamet/ledningen har mandat och resurser för att genomföra och driva HACCP-systemet,
- att HACCP-teamet har en relevant sammansättning och är aktivt
 - regelbundna möten
 - validerar, verifierar och reviderar HACCP-planen
- samt personalens kännedom och användning av systemet

20 Frågor avseende engagemanget

Fråga 900: Har HACCP-teamet/ledningen ett tydligt mandat och är systemet tydligt avgränsat?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005

- art. 6.1
- art. 7.1

Kommentar

- Direktiv/mandat från ledningen?
- Årsberättelse
- Har företaget en foderpolicy?

Det är upp till företaget att visa att HACCP-teamet har fått uppgiften, att man har kunskap och resurser att genomföra uppgiften.

HACCP-teamet ska tydliggöra systemets omfattning dvs.

- Vilka segment av processen omfattas
- Omfattas de generella faroområdena (biologiska, kemiska och fysiska) eller har man inkluderat något annat?

Förslag på påföljd

Ev. avvikelser om ingen dokumentation föreligger som kan visa att företaget har beslutat sig för att arbeta efter HACCP-principerna.

Ev. avvikelser om systemets omfattning inte klart kan anges.

Fråga 920: Har HACCP-teamet/ledningen en relevant sammansättning och utbildning?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005

- art. 6.1
- art. 7.1

Kommentar

Vilka ingår?

Bör omfatta olika discipliner inom produktionskedjan

- Beslutsfattare: dvs. person med tillräcklig behörighet för att fatta beslut bland annat om resurstilldelning/fördelning
- Kunskaper inom olika delar av produktionskedjan omfattande såväl produktions- som kvalitetssäkringsled t.ex.
 - Processexpert dvs. en person med kunskaper om produktionsprocessen och processmetoder
 - Kvalitetsexpert dvs. en person med kunskaper om råvarukvalité och den slutliga produkten
 - Anläggningsexpert dvs. en person med kunskaper om anläggningens utrymmen och utrustning
 - Övriga experter vid behov t.ex. specialister på inköp, lagring, transporter och försäljning.
 - Kontrollera de olika experternas kvalifikationer, erfarenhet och eventuella utbildningsbevis.

Observera att många företag anlitar konsulter för att arbeta fram ett HACCP-paket, detta har i många fall blivit helt fel med framförallt för omfattande och ”krångliga” system. I och med att företaget måste ”äga/kunna” HACCP-systemet så är det viktigt att konsulten inte skriver systemet.

Konsultens uppgift kan vara att fungera som processledare, eller expert inom olika områden t.ex. inom HACCP eller andra områden där företaget saknar expertkunskaper, medverka vid utbildning, implementering och utveckling av systemet.

För att bedriva ett aktivt HACCP-arbete måste teamet tillskansa sig kunskap avseende HACCP systemet och principerna för hur arbetet ska gå till.

Förslag på påföljd

Ev. avvikelse om viktiga baskunskaper saknas i HACCP-teamet t.ex.

- HACCP-metoden
- Foderproduktion
- Mikrobiologi och kemi

Fråga 980: Är HACCP-teamet aktivt?

Anläggningar: A, B, Bb, Bp, Bä, C, D, E, F, Fm, (J), L, Lm, (M), N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, S, V, (X), (Y), Ym, Z

Lagstöd

Förordning (EG) nr 183/2005

- art. 6.1
- art. 7.1

Kommentar

Granska mötesprotokoll

- Vilka är närvarande (t.ex. kan frånvaro av ledande personal tyder på ett bristande engagemang för HACCP-systemet)?
- Hur ofta?
 - I enlighet med plan?
 - P.g.a. ändrade förutsättningar?
- Har man en aktiv uppföljning av HACCP-systemet
 - Är ett valideringssystem etablerat dvs. regelbunden genomgång av HACCP-planen för att säkerställa att målet nås dvs. att systemet är effektivt.
 - Är ett verifieringssystem etablerat dvs. gör man det man säger att man ska göra?
 - Är ett revideringssystem etablerat dvs. anpassas systemet till ändrade förutsättningar t.ex.
 - Tillgång på råvaror
 - Byggnader och maskiner
 - Personal (ansvarsfördelning/antal/kunskapsnivå)
 - Ändringar i regelverken
 - Omvärldsanalys t.ex. RASFF
 - Data från HACCP-systemet
 - Reklamationer
 - Hur kommuniceras denna uppföljning i systemet?

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om HACCP-arbetet inte bedrivs aktivt, avvikelser för enskilda brister.

21 Frågor avseende import och export, inklusive intyg att använda vid sådan verksamhet

Fråga 1010: Säkerställer företag som importerar foder *direkt från tredje land* att fodret uppfyller hela EU:s foderlagstiftning?

Anläggningar: D, E, F, Fm, G, L, Lm, M, N, P, Pb, Pk, Po, Pt, Q, R, V

Lagstöd

- Artikel 4:1-3, 5, förordning (EG) nr 767/2009
- Artikel 23-24, 183/2005, där hänvisning finns till artikel 6, direktiv 98/51/EG

Kommentar

Santé-F anmärkte vid den fact finding mission som gjordes 19-28 september 2017 på den svenska kontrollen av importerat foder, vilken görs utöver kontrollen vid gränskontrollstationerna. Med anledning av detta har denna nya fråga skapats, för att lyfta kontrollen av importerat foder, vilken görs integrerat med annan kontroll vid foderleverantörernas anläggningar ute i landet.

Denna fråga gäller anläggningar med direktimport av foder från tredje land och inte användning av foder som har ursprung i tredje land men köps in av en leverantör inom EU.

Foder som importerats får fritt omättas på EU:s hela marknad. Det är därför mycket viktigt att fodret kontrolleras såväl i företagets egenkontroll som i offentlig kontroll.

Artikel 23 i förordning 183/2005 har inte tagits i bruk, utan övergångsreglerna i artikel 24 tillämpas, vilket i princip innebär att all import ska gå via en representant inom EU.

För foder som omfattas av abp-lagstiftningen finns det restriktioner för från vilka länder fodret får tas in, och fodret måste alltid komma från en anläggning som godkänts av avsändarlandets myndighet och finnas på det landets lista i Traces.

Företag som direktimporterar har ett stort ansvar för produkterna man för in. Foder som importerats från ett land utanför EU måste tas in via en anläggning som har en företrädare som är ansvarig för fodret inom EU. Det innebär att företag som inte själva finns inom EU kan marknadsföra sitt foder inom unionen.

Företaget ska kunna uppge om det finns någon utpekad representant inom EU eller att de själva påtar sig den rollen. Representantens uppgift är att säkerställa att fodret är tillverkat och märkt i enlighet med EU:s regler.

Jordbruksverket har i sitt register inte uppgifter om företrädare för importerat foder²⁰. Inte heller kan man på ett tillförlitligt sätt ur registret sortera fram vilka som direktimporterar foder och vilket foder det gäller, eftersom företag med andra verksamheter med högre risk kan ”döljas” i systemet²¹. Därför måste man fråga företagen man kontrollerar om dokumentation kring vilka foder som direktimporteras. Enligt uppgift från de större foderföretagen förekommer direktimport av t.ex. sojaråvara, palmolja och i viss utsträckning spannmål. Företagen ska känna till om de är företrädare för ett importerat foder eller inte. Om företaget som kontrolleras inte kan styrka att någon annan är företrädare för det foder de importerar bör kontroll ske av hur företaget, genom sin egenkontroll, säkerställer att fodret man importerar lever upp till foderlagstiftningens krav.

Vid import av foder (inkl råvaror och tillsatser) från tredje land måste mottagaren försäkra sig om att detta lever upp till samtlig relevant EU-lagstiftning. Ett minimum är att man har begärt in ett intyg på att produktionen skett i enlighet med kraven i EU-lagstiftningen och att man försäkrat sig om att de tillsatser som eventuellt ingår är godkända inom EU.

Råvaror/foder ska vara märkta som foder. Vid leverans av foder (inkl råvaror och tillsatser) ska företagen kontrollera dessas kvalitet samt att dessa är av foderkvalitet. Det har förekommit fall med osäkert foder då biprodukter från livsmedelsindustri använts i foder trots att livsmedelsföretaget inte angett att biprodukterna (avfallet?!) varit av foderkvalitet. Att alla produkter som kommer från ett livsmedelsföretag är av foderkvalitet är ett missförstånd som kan förekomma.

Vid kontroll på företag med flera anläggningar kan kontroll av importerat foder behöva göras på huvudkontoret, då importerade varor ev. kontrolleras och godkänns centralt på företaget utan att de tillverkande anläggningarna har insyn.

Kontroll bör göras avseende såväl identitetskontroll, dokumentationskontroll och provtagning av importerat foder.

Kontrollera att gränskontroll passerats i de fall det är sådant foder att detta krävs, t.ex. foder med animaliska beståndsdelar, hö och halm eller jordnötter från länder enligt krav på särskilda skyddsåtgärder som gäller för import från vissa länder.

²⁰ Planen är att utveckla registret med denna möjlighet under 2020.

²¹ Under oktober 2018 uppdaterades registret så att samtliga verksamhetstyper kan registreras. Redan tidigare inlagda anläggningar har dock enbart de riskklassgrundande verksamheten registrerad. Att få in samtliga verksamhetstyper på redan registrerade anläggningar är ett långsiktigt arbete, som görs först sedan e-tjänsten utvecklats så att företagarna själva kan göra detta.

På samma sätt som kontroll bedrivs vid gränskontrollstationen ska andra produkter där gränskontroll inte krävs kontrolleras. Detta innebär följande:

Identitetskontroll ska ske av att varan som tas emot är den som beställts, d.v.s. att fodrets utseende och mängd överensstämmer med den produkt som anges i åtföljande dokument. Kontrollera även att märkningen på förpackningar eller kartonger överensstämmer med vad som anges i dokumenten. Kontrollera att företagen har rutiner för att i egenkontrollen genomföra identitetskontroll. Misstankar om felaktig identitet måste utredas av företaget. Kontroll ska ske av att så görs.

Dokumentationskontroll ska göras av dokumenten som medföljt importerat foder, t.ex. att det är rätt dokument samt att dessa är korrekt och fullständigt ifyllda. Kontrollera att företagen har rutiner för att i egenkontrollen genomföra dokumentationskontroll samt åtgärder vid brister i dokumentationen.

Provtagning ska ske med stöd av dokumentet ”Riskbaserade fokusområden vid foderkontroll, ”som tillhandahålls för kontrollen aktuellt år. Kontrollera att företagen i sin egenkontroll har HACCP-baserade rutiner för provtagning som verifierar att importerat foder är säkert.

Den som importerar foder som provtas vid gränskontrollen vilka frisläpps innan provsvar är klara bör ha rutiner för hur man agerar om provsvaren blir underkända.

För krav vid import av ABP, se även fråga 660.

För krav i form av särskilda skyddsbestämmelser i samband med import, se även fråga 456

För nationella krav på salmonella- och aflatoxinkontroll vid införsel, se fråga 420 och 430.

Förslag på påföljd

Ev. allvarlig avvikelse om företaget inte säkerställer att importerat foder lever upp till EU-lagstiftningen. Detta gäller i synnerhet om företaget är företrädare inom EU för fodret (dvs. om företaget inte kan styrka att något annat företag är det).

Det är även en allvarlig avvikelse om företaget inte säkerställer att importerat foder lever upp till den nationella lagstiftningens krav på salmonella eller aflatoxinprovtagning.

Allvarlig anmärkning om foder som ska passera veterinär gränskontroll inte har gjort det. Sådant foder får inte förekomma på marknaden.

Fråga 1020: Stämmer det som anges i intyg för export, communication eller i andra intyg från officiell veterinär? (Gäller även företagens eventuella intyganden till Jordbruksverket.)

Anläggningar: Samtliga

Lagstöd

Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2015:7) om officiella veterinärer

Kommentar

Vissa företag med export begär s.k. communications eller "free sales certificates" från Jordbruksverket, eller använder exportintyg underskrivna av officiell veterinär. Om företagen har export och använder sådana intyg framgår inte av Jordbruksverkets register utan får efterfrågas vid kontrollen.

Olika länder ställer olika krav för export och företagen får själva ta reda på vilka krav ett mottagande land ställer för att produkten ska få exporteras.

Jordbruksverket (sakenheten) kan vid förfrågan, till exempel årligen eller i samband med en sändning för export, i en s.k. "communication" eller "Free sales certificate" intyga att:

- företag eller anläggningar är registrerade eller om så krävs godkända enligt villkoren i hygienförordningen – förordning (EG) nr 183/2005,
- företag eller anläggningar står under offentlig kontroll, samt

Jordbruksverket kan även skriva ett "Intygande om intygande", där man bekräftar att företaget som ansvarar för en foderprodukt gjort vissa intyganden. Detta görs genom formuleringen "The Swedish Board of Agriculture has received a written confirmation from FÖRETAG dated DATUM in which FÖRETAGET certifies that:" följt av till exempel:

- the product is ...
- the product is not ...,
- the product is free from ..., and
- the production process..."

I de fall sådana intyganden gjorts från företagen, och används i communications, bör det vid foderkontrollen kontrolleras att det intygade stämmer. Det kan t.ex. röra värmebehandling eller provtagning av vissa ämnen och med viss frekvens. Dessa intyg utfärdas av sakenheten och skickas för kännedom till djurkontrollenheten. Djurkontrollenheten sparar dessa intyg i företagsmappen för kännedom innan nästa kontroll. Framkommer det vid kontrollen att det som står i intyget inte stämmer lämnar djurkontrollenheten över det till sakenheten för vidare uppföljning.

Det finns möjlighet för företagen att anlita en officiell veterinär för att utfärda ett intyg inför export. Helst ska exporten ske med officiella framförhandlade intyg, vilka finns tillgängliga på Jordbruksverkets webbplats.

Officiell veterinär kan, såvida inga officiellt framtagna intyg finns som är tillämpliga, även utfärda så kallade ”övriga intyg”, d.v.s. intyg som inte är Jordbruksverkets officiella intyg. Det får i dessa dock inte påstås att detta är Jordbruksverkets intyg och Jordbruksverkets logga får inte användas. Export med sådana intyg görs dock alltid på företagets egen risk eftersom det finns en stor risk att sändningen stoppas vid gräns till tredje land. Officiellt framtagna intyg ska därför alltid eftersträvas.

Veterinären får intyga sådant som veterinären har personlig kännedom om, men på vissa villkor även intyg på grund av annat intyg, s.k. underliggande intyg.

Exportören har alltså möjlighet att själv skriva ihop ett intyg, eller använda en förlaga från landet man ska exportera till. Den officiella veterinären har rätt att skriva under ett sådant intyg om han eller hon anser att innehållet är korrekt. Det har dock förekommit att sådana intyg skrivits under trots att de innehåller uppenbara felaktigheter. T.ex. intygade officiell veterinär under flera år i ett ”egensnickrat” veterinärintyg att ett hundfoder bearbetats vid sådan temperatur och tid att det borde vara förkolnat och oätligt. Foderföretaget hade inte reagerat på detta. Detta exempel visar att kontroll av vilka intyg företagen skickar med foder som exporteras är befogad.

För export till t.ex. Ryssland finns särskilda krav, se info på Jordbruksverkets webbplats.

För viss export kan ett veterinärt hälsocertifikat krävas av mottagaren. Ett veterinärt hälsocertifikat i vilket det intygas att en rad olika sjukdomar inte förekommer i Sverige beställs genom mejla till Jordbruksverket med ämnesrubrik ”veterinärt certifikat”.

Förslag på påföljd

Överlämning till sakenheten om intyget inte stämmer med verkligheten.

22 Frågor avseende årlig rapportering – underlag för kontrollplanering och rapporter

Fråga 1110: Har foderleverantören gjort årlig rapportering till Jordbruksverket?

Anläggningar: Samtliga

Lagstöd

SJVFS 2018:33, 2 kap. 12 §

Kommentar

Enligt foderföreskriften ska foderleverantörer senast den 28 februari göra årlig rapportering av volymerna för sin foderhantering föregående år. Detta görs i första hand genom e-tjänsten. Rapporterad volym foder är underlag för beräkning av kontrollfrekvens.

Från 2020 års verksamhet sker rapporteringen enligt en ny modell, där man istället för att rapportera enskilda foder rapporterar den totala mängden foder som hanteras vid en anläggning. Detta är en förenkling som möjliggjorts genom ändringar i foderföreskrifterna som beslutas i december 2020.

Rapporterad råvaruförbrukning i foder som släpps ut på marknaden används i en sammanställning (s.k. tabell 1) som relativt regelbundet begärs ut från Jordbruksverket av foderföretag, organisationer, media, Statistiska Centralbyrån eller andra. Denna siffra används dock inte i kontrollplaneringen.

Rapportering av inblandad kvantitet läkemedel, koccidiostatika och histomonostatika i foder är viktig eftersom detta är siffror som Jordbruksverket årligen rapporterar vidare till regeringen.

Årlig rapportering ska ske även av föreskriftsreglerad provtagning av aflatoxin och salmonella se fråga 420, 430 och 455. Dessa uppgifter behövs för Zoonos-rapporten och Surveillance-rapporten, samt för att ge en uppdaterad bild inför riskbedömning för ett nytt kontrollår.

Förslag på påföljd

Om företagen vid upprepade rapporteringstillfällen inte lämnat in uppgifter om kvantiteter alls, eller lämnar in felaktiga uppgifter som gör att kontrollfrekvensen blir avsevärt lägre än den skulle ha varit vid korrekt rapportering kan det vara en allvarlig avvikelser.

C. Vägledning om kontroll av ärenden med misstänkt eller bekräftat osäkert foder

1 Jordbruksverket respektive foderföretagarens roll i händelse av osäkert foder

Företag ska som en del i sitt egenkontrollprogram ha en plan för åtgärder vid händelse av avvikelser och osäkert foder²². Jordbruksverkets roll är att kontrollera att företagen gör vad som krävs för att säkerställa fodersäkerheten.

Jordbruksverkets roll är inte att hjälpa företagen med hur de praktiskt ska lösa saker. Hur företagen ska gå till väga för att fodret ska vara säkert är företagets ansvar.

Lagstiftningen innehåller övergripande formuleringar²³. Det finns en branschriktlinje för salmonella i foder²⁴, men även vid användning av denna krävs tolkning efter den aktuella situationen. Jordbruksverket kan bistå med vägledning i form av vilken lagstiftning och vilka branschriktlinjer som är aktuella i en händelse. Dock ger inte Jordbruksverket mer detaljerade råd kring tillämpningen av dessa. Jordbruksverkets ansvar består i att kontrollera företagets åtgärder. Jordbruksverket kan inte tala om för företagen hur de i detalj ska hantera situationen. Inte heller ger Jordbruksverket råd i sådana specifika situationer.

2 Kontroll vid händelser med osäkert foder

Foderföretagarna ansvarar för att fodret de tillverkar och/eller släpper ut på marknaden är säkert^{25,26}. Vid riskbaserad kontroll ska kontrollen ske där den bäst behövs. En händelse med misstänkt eller bekräftat osäkert foder som gått ut på marknaden är allvarlig. Vid sådana händelser finns skäl att lägga ned relativt stora resurser på extra offentlig kontroll av att företagen vidtar de åtgärder som krävs.

Det är viktigt att den tid som krävs läggs på kontroll av att företaget i samband med osäkert foder vidtar de åtgärder som krävs. Vid riskbaserad kontroll kan omprioritering av kontrollresurserna behöva göras så att viss planerad kontroll inte

²² Artikel 6 och avsnittet ”Produktion” i bilaga II i förordning (EG) nr 183/2005

²³ Artikel 4.1 i Förordning (EG) nr 767/2009

²⁴ Nationella branschriktlinjer för provtagning för övervakning av salmonella i fodertillverkning och åtgärder i händelse av fynd, version , antagen 2022-06-29. Se Foder och spannmåls webbplats för senaste versionen.

²⁵ Artikel 15.1 i förordning (EG) nr 178/2002.

²⁶ Artikel 4 i förordning (EG) nr 767/2009. Enligt artikel 2 i samma förordning omfattas även foder till icke livsmedelsproducerande djur.

görs eftersom annan händelseinitierad kontroll prioriteras högre. Detta gäller särskilt om resurser för sådan händelseinitierad kontroll inte avsatts i tillräcklig mängd.

Från Jordbruksverket sida är det viktigt att företaget vid händelser med misstänkt osäkert foder kan visa att de gjort en strukturerad och väl fungerande och tillräckligt omfattande handlingsplan inklusive kartläggande provtagning samt saneringsplan. Jordbruksverket ger inte input kring detaljer i saneringsplanen, utan fokuserar på att den är strukturerad, förefaller rimlig så långt man kan bedöma, samt efterföljs och ger avsett resultat.

2.a Extra offentlig kontroll inklusive provtagning vid påvisad salmonella

Vid påvisad smitta efter värmebehandlingssteget, eller i anläggningar utan värmebehandling bör extra offentlig kontroll som inkluderar provtagning alltid ske inom kort. Beroende på situationens allvar görs sådan extra offentlig kontroll antingen som provtagning, som i vissa fall måste vara klar och provsvar negativa från innan foder får levereras ut, eller så snart som möjligt, men utan krav på stoppad utlastning. SVA:s hjälp kan användas för bedömning av vilket som är aktuellt i ett enskilt fall.

Syftet med den extra offentliga kontrollen är att verifiera att salmonellasmitta inte förekommer i anläggningen efter att sanering och desinfektering utförts samt att komplettera företagets tidigare prover med prover uttagna i offentlig kontroll, av en oberoende provtagare.

Om salmonella påvisas i kartläggande prover (alltså inte endast i ett enskilt prov vid den kontrollprovtagning som ledde till att kartläggande provtagning skedde) bör provtagning efter sanering sker i form av extra offentlig kontroll.

Vid påvisad smitta före värmebehandlingssteget är extra offentlig kontroll som omfattar provtagning rimlig till exempel om anläggningen saknar tidigare erfarenhet av att hantera smitta, vid upprepade positiva prover i egenkontroll samt i de fall salmonellan påvisats i prover från offentlig kontroll.

2.b Företagets möjlighet att själva ta kartlägningsproverna vid salmonellahändelser

Företag som är vana att provta kan när så bedöms lämpligt normalt själva utföra kartläggande provtagning. Vid företag utan vana att ta prover kan extra offentlig kontroll vara nödvändig även för kartläggande provtagning. Ett alternativ är att företaget anlitar en erfaren konsult för provtagningen.

2.c Krav på laboratorium som analyserar kartläggande prover samt extra offentlig kontroll

För provtagning i samband med extra offentlig kontroll används i första hand SVA följt av annat officiellt foderlaboratorium.

Om ett foderföretag vill ha ett annat laboratorium än SVA för kartläggande salmonellaprover bör följande krav ställas:

- Laboratoriet ska vara ackrediterat.
- Laboratoriet ska vara oberoende, dvs. inte företagets eget

Om foderföretaget vill använda annat laboratorium än SVA bör de vara noga med att försäkra sig om laboratoriets servicenivå för de aktuella proverna, t.ex. helgarbete, tillgänglighet via telefon, möjlighet till direktkontakt utöver kundtjänst, svarstid för ett preliminärt svar, svarstid för slutsvar efter odling inklusive konfirmering m.m. Laboratorier har olika rutiner. I vissa fall sätts odling parallellt med PCR, vilket påskyndar de definitiva provsvaren.

3 Företagens möjlighet till stöd genom rådgivare och konsulter eller från andra i branschen

För hjälp med strukturen, omfattningen samt detaljer för såväl kartläggningen av smittans/ föreningens omfattning som för saneringsplaner kan företaget anlita en konsult. Jordbruksverket får inte rekommendera företagen att använda SVA som rådgivare. Däremot kan vi säga att vi känner till att flera företag använt SVA:s konsult hjälp och att de ansett att SVA:s hjälp varit mycket värdefull samt att SVA är mycket erfarna på området. Företagen kan även anlita andra rådgivare, men Jordbruksverket har ingen lista över sådana. Företagen kan vända sig till sin branschorganisation t.ex. Foder och Spannmål eller andra företag i branschen för stöd.

4 Kontakter med andra länder, andra svenska myndigheter eller andra enheter på djuravdelningen

Sakenheten ansvarar för kontakter och informationsutbyte med andra länder (via RASFF²⁷ samt genom berörd enhets på djuravdelningen direktkontakt till tredje land för Ryssland, Kina m.fl.). Djurkontrollenheten har, när så är lämpligt, direktkontakt med andra svenska kontrollmyndigheter, liksom med andra enheter på djuravdelningen och med berörd länsstyrelse och Livsmedelsverket.

²⁷ Se förordning (EU) nr 16/2011 om genomförandeåtgärder för systemet för snabb varning för livsmedel och foder. RASFF står för rapid alert system for food and feed.

Länsstyrelsen är kontrollmyndighet för foder i primärproduktionen²⁸ och ska när så är relevant informeras om osäkert foder så att de kan utföra foderkontroll inom deras del i foderkedjan. Länsstyrelsen har även ett övergripande ansvar för djurhälsan inom länet.

Sakenheten kan förmedla kontakter mellan kontrollmyndigheter och t.ex. hjälpa Livsmedelsverket med information om vem av länsstyrelsen eller djurkontrollenheten som ska kontaktas i ett aktuellt ärende.

Djurkontrollenheten kan själv ha direktkontakt med SVA, men bör för kännedom informera sakenheten, om sådan kontakt inklusive yttranden när så bedöms lämpligt.

4.a Berörd enhet på Djuravdelningen ska informeras om smitta påvisas i kartläggande provtagning

Genom den s.k. zoonoslagstiftningen²⁹ har Jordbruksverket (jämfört med foderutredningar på fabrik) ett ökat ansvar för foderutredningen när smittat foder gått ut till djurbesättningar. Berörd enhet på Djuravdelningen behöver därför informeras om smitta påvisas i kartläggande provtagning efter ett positivt salmonellaresultat på en foderanläggning. Sakenheten kan, om djurkontrollenheten önskar, vara mellanhand för denna information.

Berörd enhet inom djuravdelningen fattar beslut kring åtgärder på gårdar som mottagit misstänkt smittat foder. För detta behöver den berörda enheten en förteckning över vilka gårdar som fått misstänkt smittat foder. Informera redan i ett tidigt skede företagen om att en sådan lista kommer att begäras in om det är flera positiva prover. Detaljer i listan:

- Kundens namn, organisationsnummer, PPN (om känt), adress och telefonnummer
- Fodrets namn och leveransdatum, mängd foder som levererats samt vilka djurslag och djurkategorier (t.ex. smågrisar/slaktsvin/suggor/avelsdjur) fodret är avsett för

Under punkt 7 nedan finns mer information om vad som gäller kring åtgärder på gårdar som mottagit osäkert foder.

²⁸ 12 b § förordning (2006:814) om foder och animaliska biprodukter

²⁹ Zoonoslag (1999:658), zoonosförordning (1999:660) samt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2013:14) om förebyggande och särskilda åtgärder avseende hygien m.m. för att förhindra spridning av zoonoser och andra smittämnen

5 Återtag, destruktion eller avyttring av osäkert foder inom Sverige

Vid händelser med osäkert foder är det företagets uppgift att hitta lösningar för att återta, destruera eller avyttra fodret på ett sätt som är i enlighet med lagstiftningens krav.

5.a Återtag

I företagets kontrollprogram ska en plan för återtag av foder finnas³⁰. Vid stora volymer av återtag kan en flaskhals bli att det är brist på bilar. Företaget får söka stöd i övriga foderbranschen för att hitta lösningar.

5.b Destruktion

Det är företagets ansvar att hitta en mottagare för osäkert foder. Det kan t.ex. handla om förbränningsanläggningar eller biogasanläggningar. I företagets kontrollprogram ska en plan för omhändertagande av foder som inte lever upp till lagkraven finnas. På Jordbruksverkets [webbplats](#)³¹ finns listor med biogas- och förbränningsanläggningar som får ta emot animaliska biprodukter (abp). För destruktion av icke animaliska foder är dessa listor inte relevanta.

Företagen kan t.ex. höra med kontakter i branschen kring förslag till mottagare för det osäkra fodret.

Företagen kan aldrig kräva att Jordbruksverket tar fram förslag på mottagande anläggningar. Inte heller är en förbränningsanläggning, biogasanläggning eller annan anläggning skyldig att ta emot fodret, även om lagstiftningen inte hindrar dem för att göra det. Vad sakenheten känner till (när detta skrivs) så kan företaget Ekokem ta emot alla typer av avfall. Konvex kan ”vid rätt tillfälle” ta emot smittat material i vissa volymer. Företaget kan t.ex. kontakta sin kommun angående förbrännings- eller biogasanläggningar. Företagens försäkringsbolag kan ev. täcka vissa kostnader. Jordbruksverket kan inte rekommendera lämpliga och prisvärda mottagare för smittat foder.

Innan företaget överlåter det osäkra fodret ska de meddela Jordbruksverket om den tänkta mottagaren och dennes hantering av fodret, t.ex. förbränning, biogas eller ev. omvandling till teknisk produkt. Jordbruksverket kan säga nej till alternativ som företaget presenterar, om risk finns att smitta sprids eller att avdödning inte sker.

³⁰ Se bilaga II, avsnittet ”Reklamationer och återkallande av produkter”, punkten 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande om krav för foderhygien.

³¹ <https://jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/listor-over-anlaggningar-for-foder-och-animaliska-biprodukter-och-darav-framstallda-produkter>

Vid tveksamma fall ber Jordbruksverket om ett skriftligt utlåtande från SVA kring riskerna med företagets tänkta hantering, vilket blir underlag för Jordbruksverkets ställningstagande kring om mottagaren kan accepteras.

Utöver ett klartecken från Jordbruksverket kan i vissa fall även ett klartecken krävas även från kommunen mot bakgrund av kraven i miljölagstiftningen. Detta gäller t.ex. om mottagaren avser att gräva ned smittat foder. Företaget får själva se till att inhämta ett klartecken från kommunen eller annan behörig myndighet om så krävs.

För destruktion av animalisk råvara såsom fiskmjöl, kontakta Sakenheten för avstämning om det finns ytterligare krav i abp-lagstiftningen.

5.c Avyttring av osäkert foder nationellt

Företaget kan sälja ett osäkert foder till ett annat foderföretag i Sverige som kan uppfylla lagstiftningens krav, t.ex. syra samt värmebehandla ett salmonellasmittat parti, för att göra fodret säkert att användas. Det mottagande företaget samt transportören ska vara informerade om det osäkra fodret samt fodret ska under transporten vara särskilt märkt, se bilaga 3 för mer information.

Avyttring av foder med otillåten halt främmande ämnen till ett annat svenskt foderföretag är inte möjligt, eftersom sådant foder måste gå till en anläggning med godkännande för att dekontaminera fodret. Det finns inte några svenska företag med godkännande för dekontaminering.³²

6 Avyttring av osäkert foder till annat EU-land eller tredje land

Salmonellasmittat foder får levereras till en kund i ett annat land, förutsatt att detta är märkt (se bilaga 3 sist i denna vägledning) som smittat och landet ifråga först gett klartecken för detta.³³ Vid leverans av sådant foder är rutinen:

1. Anmälan om osäkert foder (blankett D51) ska skickas in för partiet med smittad råvara.
2. Sakenheten skickar med stöd av D51 ett RASFF om att ett smittat parti finns, som ännu inte skickats till kunder utomlands, utan enbart finns i Sverige, samt att företaget undersöker alternativ för åtgärder för den smittade råvaran.

³² Om godkännande finns framgår i dJuHr

³³ Se exempel i ärende 5.4.18-4623/18.

3. Sakenheten skickar, när man fått de detaljuppgifter som krävs, en acceptansförfrågan till aktuellt land. I denna framgår tillverkare, mottagare, mängd och art av råvara samt RASFF-nummer.
4. Förutsatt att det tänkta mottagarlandet ger acceptans måste sakenheten meddelas om till vilket transportföretag (båt/bil) råvaran kommer att överlätas, i vilket land denna är registrerad samt när överlåtelsen planeras ske. Sakenheten uppger i RASFF:et vilken transportören är, samt i vilket land denna är registrerad som foderanläggning.
5. Sakenheten skickar uppföljande RASFF om att råvaran kommer skickas/har skickats.

Så länge fodret finns på svenskt territorium, t.ex. ligger på en båt i svensk hamn, eller på en utländsk bil som befinner sig i Sverige, har svenska myndigheter kontrollansvar för fodret ifråga, även om fodret ägs av ett utländskt företag.

Foder som har halter av främmande ämnen över gränsvärdet får avyttras som osäkert foder, dock måste det gå till en anläggning med godkännande för dekontaminering av det främmande ämnet ifråga. Samma krav (märkning, RASFF och acceptansförfrågan) som för smittat foder gäller även för foder innehållande otillåten halt av främmande ämnen.

Foder innehållande ämnen som kan rensas bort får säljas på samma sätt som smittat foder.

7 Beslut om åtgärder på gårdar som mottagit osäkert foder

Genom den s.k. zoonoslagstiftningen³⁴ har Jordbruksverket (jämfört med foderutredningar på fabrik) ett ökat ansvar för foderutredningen när smittat foder gått ut till djurbesättningar. Ansvaret för att utreda och besluta om ev. åtgärder på gård som mottagit osäkert foder ligger på berörd enheten inom Djuravdelningen, som tar hjälp med riskvärdering av SVA (foderexperter respektive smittskyddsexperter). Åtgärder på gård skulle kunna vara relevanta även vid restsubstanser. Provtagningslagen³⁵ ger rätt att besluta om provtagning och åtgärder på gård.

- Först måste det göras en bedömning om huruvida osäkert/misstänkt smittat foder gått ut till kund och i så fall vilka kunder.

³⁴ Zoonoslagen (1999:658), zoonozförordning (1999:660) samt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2013:14) om förebyggande och särskilda åtgärder avseende hygien m.m. för att förhindra spridning av zoonoser och andra smittämnen

³⁵ Lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m.

- Berörd enhet inom djuravdelningen bedömer därefter, med SVA:s riskvärdering som stöd, om omfattningen är sådan att vi skulle kunna behöva provta i besättning och när det i så fall är lämpligt att provta (vanligtvis en tid efter det att man slutat att utfodra med det misstänkta partiet).

Om det är relevant med provtagning måste enheten inom djuravdelningen först kontakta djurhållarna och kartlägga deras situation (vilka djurkategorier som fått av fodret, hur fodret hanterats och utfodrats, om det finns foder kvar, om det finns alternativa fodermedel, tidplan för de djur som fått av fodret (om de är planerade till slakt/flytt inom den närmsta tiden). **Först efter en sådan djurhållarintervju kan det avgöras om det är aktuellt med åtgärder på gård.**

Berörd enhet inom djuravdelningen behöver underlag för sitt beslut från sakenheten och djurkontrollenheten, men kommuniceras alltid genom eller tillsammans med sakenheten. Djurkontrollenheten förväntas inte ha någon egen dialog med berörd enhet inom djuravdelningen.

Provtagning på gård sker normalt endast om kartläggande prover³⁶ varit positiva. SVA:s yttrande om riskerna på gård är grundläggande för om berörd enhet inom djuravdelningen bedömer att beslut om provtagning är befogat. SVA väger i sin riskbedömning bland annat in:

- a. Erfarenheter av aktuell serotyp i foder och på aktuella djurslag,
- b. om tillväxtnöjlighet bedöms finnas i fabriken, eller senare i kedjan fram till djuren,
- c. historik vid foderanläggningen,
- d. typ av foder,
- e. andel inblandning i foder av misstänkt smittad råvara,
- f. vilka djurslag som fodret getts till osv.
- g. och djurkategorier som fodret getts till osv.
- h. utfodringsssystem på gård (t.ex. blötfoder till gris)
- i. hur fodret levererats (säck eller bulk) (viktig info, eftersom det är avgörande för den fortsatta hanteringen)

Berörd enhet inom djuravdelningen kan komma fram till att olika åtgärder kan komma att krävas hos olika lantbrukare, beroende på vilka förhållanden som råder just där. Om det är frågan om saneringsåtgärder ska de skrivas in i gårdens saneringsplan, dvs. en form av skriftligt beslut. Utgångspunkten är att djurägare bör sluta utfodra med misstänkt smittat foder så snart det är praktiskt genomförbart,

³⁶ Se definition i branschriktlinje ”Nationella branschriktlinjer för provtagning för övervakning av salmonella i fodertillverkning och åtgärder i händelse av fynd”, version 4, antagen 2022-06-29.

eftersom smittan ofta är ojämnt fördelat i ett foderparti och risken att djuren smittas ökar ju längre tid de får fodret. Hänsyn till djurskyddet ska dock vägas in t.ex. när djurhållare, som inte har annat foder att tillgå, inte kan sluta utfodra omedelbart. Foderstoppet i sig får inte medföra några negativa konsekvenser för djuren.

8 Kommunikation med företaget kring åtgärder på gårdar som mottagit osäkert foder

Om det krävs åtgärder på gårdar som mottagit misstänkt eller konstaterat osäkert foder (t.ex. återtag och rengöring eller sanering av silo på gård) ska djurkontrollenheten meddela och kommunicera till foderleverantören kring vad som Jordbruksverket anser måste göras.

Det måste vara mycket tydligt för företaget att om de (som normalt görs) ges möjlighet att kontakta kunderna innan berörd enhet innan djuravdelningen gör det, är det deras ansvar att kontakta kunderna oavsett om de hinner före Jordbruksverket eller inte.

För att foderleverantören ska känna sig trygg och förstå vad som gäller bör denne informeras om:

- att genom den s.k. zoonoslagstiftningen har Jordbruksverket (jämfört med foderutredningar på fabrik) ett ökat ansvar för utredningen vid smitta på gård. Jordbruksverket kan besluta om provtagning, återtag och sanering på gård, se avsnitt 7 ovan.
- vad berörd enhet inom djuravdelningen kommer säga till kunderna när de ringer,
- när enheten kommer ringa,
- när ev. provtagning kommer ske,
- förväntad tid för provsvar, samt
- att från Jordbruksverkets sida är det djuravdelningen som ansvarar för utredning och åtgärder på gårdsnivå. Åtgärder som kan bli aktuella är till exempel sanering av foderanläggningen och smittbekämpning bland djuren. Resultaten av provtagningarna på gård är vägledande för vilka åtgärder som blir aktuella. Om det blir aktuellt med sanering av gårdens silobehållare efter återtag av foder så är det med berörd enhet inom djuravdelningen som företaget ska ha kontakt.

Foderleverantören bör uppmärksammas på att anvisningar och åtgärder på gård kan skilja sig mycket åt mellan olika anläggningar/ärenden på grund av att förhållanden och förutsättningar ser olika ut mellan gårdarna. Budskapet i kommunikationen kan också behöva vinklas olika beroende på situationen. Samtidigt som man inte vill skrämman upp någon i onödan (t.ex. en kund vars misstänkt smittade foderparti

redan har ätits upp) vill man i största möjliga mån motverka ytterligare exponering genom att om möjligt stoppa fortsatt utfodring hos de kunder som fortfarande har foder kvar.

9 Språkregel vid förväntade frågor från kunder och media

När så bedöms behövt ansvarar sakenheten för en s.k. språkregel, till vilken man inhämtar information från djurkontrollenheten, SVA och ev. annan enhet inom djuravdelningen. Samtliga som bidragit med information får möjlighet att ge input på skrivna texter. Språkregeln är en sammanställning av frågor och svar som kan komma från företaget, media, kunder eller liknande. Språkregeln förmedlas för internt bruk (men inte ytterligare spridning eller citat från) till berörd foderleverantör, berörd enhet inom djuravdelningen, pressjouren, SVA (foder, epizooti samt info), djurkontrollenheten samt berörd länsstyrelse och när så bedöms lämpligt LRF samt Foder och spannmål.

Vid fall av misstänkt smittat foder som gått ut till gårdar förmedlar berörd enhet inom djuravdelningen denna språkregel till länsstyrelsen och LRF. Sakenheten är första ingång vid frågor från media, men lämnar ev. över frågor till berörd enhet inom Djuravdelningen om det gäller smitta på gårdar.

Ofta blir det inga frågor från media alls, men det kan vara svårt att förutsäga och beror bl.a. på om kunderna som tagit emot misstänkt smittat foder är oroade eller inte. Vid begränsat antal misstänkt smittade gårdar finns ingen anledning för Jordbruksverket att gå ut med en nyhet till allmänheten på webben, utan berörda gårdar kontaktas omgående.

10 Intyg om att företaget följt lagstiftningen

Sakenheten skriver på begäran ett intyg om att företaget gjort det de är skyldiga till enligt lagstiftningen. Företagen kan behöva använda sådana intyg i ärenden med försäkringsbolaget.

Intyget innehåller formuleringar om krav i lagstiftningen, och om relevant branschriktlinjer finns, samt tillämpliga avsnitt i dessa. Intygen ska juristgranskas. Information om regelefterlevnaden som krävs för intyget inhämtas från djurkontrollenheten.

11 Mätosäkerhet, metodutbyte och justering för torrsubstanshalt

Om det, när man tar hänsyn till mätosäkerheten, metodutbyte samt torrsubstanshalten, inte kan bevisas att ett gränsvärde överskrids, är tolkningen att gränsvärdet ifråga inte överskridits³⁷.

I fråga om främmande ämnen, enligt direktiv 2002/32/EG, ska en produkt avsedd som foder, inte anses uppfylla kraven på högsta tillåtna halt om analysresultatet, för foder med en vattenhalt på 12 %, bedöms överstiga högsta tillåtna halt med hänsyn tagen till den utvidgade mätosäkerheten och korrigering för utbytet. För att bedöma om kraven uppfylls använder man den analyserade halten, korrigerad för utbyte, minus den utvidgade mätosäkerheten. Denna metod kan bara användas om det går att uppskatta mätosäkerheten och korrigering för utbyte med hjälp av analysmetoden (den kan exempelvis inte användas för mikroskopisk analys).

12 SVA:s riskbedömning samt gränsvärdet i relation till risk

Vid händelser med osäkert foder begärs riskbedömningar från SVA, se exemplet i bilaga 1. SVA gör då en beräkning där man bland annat utifrån en råvaras procentuella inblandning i en foderblandning, ett foders andel av foderstaten, djurens förväntade foderintag.

Gränsvärdet för ett visst ämne i foder är satt så att det ska vara säkert att utan risk under en längre period eller en livstid inta foder med den halt som ligger under värdet. Om ett djur vid något enstaka tillfällen konsumerar foder med en halt strax över gränsvärdet innebär därför detta generellt inte att fodret ger effekter på djurs eller i förlängningen människors hälsa.

13 Spädningsförbud för osäkert foder

Råvara som överskrider ett lagstiftat gränsvärde för främmande ämnen eller bekämpningsmedel får inte blandas i foderblandningar eller spädas på annat sätt³⁸. Om råvara använts i foderblandningar innan det fanns skäl att misstänka att denna var osäker behöver inte foderblandningar i vilka sådan råvara använts dras tillbaka från marknaden, såvida riskvärdering säger att foderblandningen inte är osäker. När kännedom finns om att gränsvärdet överskrids i en råvara eller tillsats får denna

³⁷ Se punkten C.6 i bilaga II i kommissionens förordning (EG) nr 152/2009 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder finns bl.a. bestämmelser om mätosäkerhet och utbyte vid analys av främmande ämnen.

³⁸ Se 4 kap. 10 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2018:33) om foder.

dock inte användas i en foderblandning oavsett om riskvärdering säger att foderblandningen skulle vara osäker eller säker.

14 Möjlighet att betrakta delar av ett parti, en sats eller en försändelse som säker

Om ett foder som inte uppfyller kraven för fodersäkerhet ingår i ett parti, en sats eller en försändelse av samma kategori eller varuslag, skall man anta att inget foder i partiet/satsen/försändelsen uppfyller lagkraven, utom om man efter utförlig bedömning inte kan finna belägg för att resten av försändelsen inte uppfyller kraven för fodersäkerhet³⁹.

Detta gäller t.ex. gäller detta när flera produkter vid gränskontrollen omfattas av samma hälsointyg och provtagningsresultat i gränskontrollen inte är enligt lagkraven. Grunden är då att hela partiet eller försändelsen är osäker. Det finns dock en möjlighet att efter utförlig bedömning rädda delar av en sändning.

För en provtagen sändning av foder som omfattas av ett och samma hälsointyg och som underkänts i gränskontrollen finns en praxis för vad som menas med en sådan utförlig bedömning:

1. Foderleverantören måste kunna styrka att det verkligen finns skäl att tro att inte alla artikelkategorier är kontaminerade, t.ex. om de tillverkats av andra råvaror samt vid helt olika tillverkningslinjer inklusive paketering.
2. Ny provtagning (om Enterobacteriaceae minst 5 prover per artikel, eftersom detta krävs för tolkning av analysresultatet) görs av var och en av de artiklar som man konstaterat att det finns tillräckligt bevis för att de inte alls har med den underkända produkten att göra, enligt punkt 1 ovan.

För det foder som provtagits med resultatet underkänt kan aldrig provtagningen göras om för att fodret därefter bli godkänt, dvs. hela partiet kan aldrig räddas genom en ny provtagning.

15 Förbjudna ämnen med noll-tolerans alternativt med gränsvärde endast för livsmedel, men inte för foder

I de fall halter av en förbjuden substans/ämne påvisas i foder där ett gränsvärde för foder saknas ser vi två möjliga alternativa tolkningar:

1. I de fall gränsvärde finns för livsmedel kan detta tillämpas
2. Substansen/ämnet får inte kunna påvisas alls utan måste vara under detektionsnivån, s.k. ”noll-tolerans”

³⁹ Artikel 15.1-15.3 i förordning (EG) nr 178/2002

Vår praxis har för pesticider varit att tillämpa gränsvärde för livsmedel när sådant finns. Detta är motiverat av ett logiskt resonemang kring att låga halter av dessa substanser kan förväntas komma i foder på samma sätt som de gör i livsmedel.

Principerna för när foder med innehåll av förbjudna ämnen måste dras tillbaka från marknaden/inte får släppas ut på marknaden/bör återkallas från mottagare/kunder är desamma som för främmande ämnen, d.v.s. grundinställningen är att råvara eller annat foder som innehåller förbjudna ämnen (såvida inte halten ligger under gränsvärdet för livsmedel, enligt punkt 1 ovan) inte får användas. Om förbjuden råvara redan använts i foderblandningar, men utan att foderföretagaren hade skäl att misstänka att råvaran inte levde upp till lagkraven (t.ex. innan provsvar kom eller info om detta) kan, *såvida Jordbruksverket, med SVA:s riskvärdering som grund, kan konstatera att det inte är risk för djurs eller människors hälsa*, ett undantag göras så att foderblandningen inte dras tillbaka. Detta grundas på proportionalitetsprincipen. Observera att proportionalitetsprincipen endast kan användas för foder som inte bedöms ha negativ effekt på människors eller djurs hälsa, d.v.s. man får inte kompromissa med fodersäkerheten.

För principer kring för när foder med innehåll av främmande ämnen måste dra tillbaka från marknaden/inte får släppas ut på marknaden/bör återkallas från mottagare/kunder vägledning, se bilaga 1 i denna vägledning.

16 Specialfall som kontaminering av ogräsfrön eller liknande där gränsvärden saknas för foder

Vid händelser där det upptäcks ogräsfrö i foder tex vid frivillig kontroll hos fröföretag ska dessa ärenden hanteras enligt följande:

- SVA riskvärderar fröna om dessa innebär en fara för människor, miljön eller djuren.
- Jordbruksverkets ogräsrådgivare kan hjälpa till att bedöma riskerna för miljön (Rådgivningsenheten växtskydd och eko) samt kan kontakt tas med växtregelenhetens utsädesrådgivare.

17 Särskilda regler för epizootier

För de sjukdomar som är epizootier finns särskilda regler, genom den s.k. epizootilagen⁴⁰, som träder in om en epizooti påträffats i landet. En epizootisjukdom är en allvarlig och ofta mycket smittsam djursjukdom. Enligt definitionen i lagstiftningen är det en allmänfarlig sjukdom som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. Med allmänfarlig menas att sjukdomen ska utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller

⁴⁰ epizootilag (SFS 1999:657)

medföra stora ekonomiska förluster för samhället. Epizootier är normalt inte foderburna. Mer information om vilka sjukdomar som räknas som epizootier finns på Jordbruksverkets webbplats. Mul-och klövsjuka, BSE (galna kosjukan) och svinpest är exempel på epizootisjukdomar som skulle kunna spridas via foder om inte lagstiftningen följs.

18 Stöd till foderföretagare i kontakt med Jordbruksverkets krisorganisation

Att ett foderärende blivit så stort/allvarligt att krisorganisationen aktiverats har hänt vid ett enstaka fall då osäkert foder gått ut till ett större antal gårdar.

För händelser då krisorganisationen aktiveras finns ett dokument, daterat 2014-06-02 med namnet ”Stöd till dig som foderleverantörer i kontakten med Jordbruksverkets krisorganisation”. Dokumentet är framtaget av dåvarande enheten för internationella frågor och beredskap.

19 Bilaga 1: Kontroll vid halter av främmande ämne över gränsvärde

Scenario: Ett företag, SVA eller annat laboratorium meddelar att svar på första analysen av ett främmande ämne sannolikt är över gränsvärdet.

- Säkerställ att svaret omfattar mätosäkerhet och metodutbyte⁴¹.
- Om det är ett prov i offentlig kontroll: Kontrollera i DjuHr att rätt foder är registrerat för den aktuella analysen och att rätt gränsvärde angivits på remissen. Om det är företagets egen kontroll: kontrollera att företaget använder rätt gränsvärde för fodret fråga.
- Ts-halt-justera⁴². Besked om ts-halt i produkten bör kunna ges av leverantören så att man inte behöver invänta analysvar.
- Avgör om det vid den första analysen är ett överskridande och informerar det aktuella labbet om vad man kommit fram till.
- Be SVA om en preliminär riskbedömning/riskvärdering för aktuell halt i aktuellt foder⁴³: Är det farligt för djuren eller för människor som konsumerar livsmedel från djuren?
- Informera företaget om analysresultatet samt SVA:s preliminära riskvärdering. Inga åtgärder kan krävas innan omanalys skett enligt förordningens krav, men beroende på halter och ämnen kan det starkt rekommenderas att företaget agerar redan vid det första analysvaret. Meddela kunden när det andra svaret kan väntas.
- Invänta laboratoriets svar på den andra analysen samt medelvärde av de två analyserna till kontroll. Mätosäkerhet och metodutbyte ska anges. Gör torrsbstanshalt-justering.

⁴¹ Se punkten C.6 i bilaga II i kommissionens förordning (EG) nr 152/2009 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder – där finns bl.a. bestämmelser om mätosäkerhet och utbyte vid analys av främmande ämnen. Se även under avsnitt 11, tidigare i denna vägledning ”mätosäkerheten, metodutbyte”.

⁴² Gränsvärden i bilaga 2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/32/EG om främmande ämnen och produkter i djurfoder ska räknas om till 12 % vattenhalt. Bilagan till direktivet är i form av en förordning.

⁴³ Se avsnitt 12, tidigare i denna vägledning ”SVA:s riskbedömning samt gränsvärden i relation till risk”

- Slutavgör om det är ett överskridande.
 - **Om halten vid slutligt avgörande är under gränsvärdet:**
 - Meddelar företaget om resultatet. Företaget informeras om att man i sin egenkontroll bör göra viss uppföljning⁴⁴.
 - **Om halten vid slutligt avgörande är över gränsvärdet⁴⁵:**
 - Be SVA om en uppdaterad riskvärdering/expertutlåtande.
 - Konstatera (vid behov efter rådgörande med sakenheten) med stöd av SVA:s riskvärdering/utlåtande om det är ett för djur eller människor skadligt foder.
 - **Alternativ: Om halten vid slutligt avgörande är över gränsvärdet och djurkontrollenheten med stöd av SVA:s riskbedömning (ev. efter rådgörande med sakenheten) konstaterar ej risk för djurhälsa trots överskridet gränsvärde (t.ex. litet överskridande för vissa pesticider eller narasin):**
 - Meddela SVA slutsatsen att Jordbruksverket inte bedömer att det är risk för djurs eller människors hälsa.
 - Kontakta företaget och meddela resultatet samt informera om krav på att ta bort fodret från marknaden⁴⁶ samt spädningsförbud⁴⁷ (= inte från djurägare utan det som finns för försäljning). Klargör och spåra om fler partier misstänks vara osäkra. Om information till eller återtag från djurägare krävs, avgör foderleverantören.
 - Följ upp att produkten inte finns kvar på marknaden, förebyggande rutiner osv.

⁴⁴ Det är osannolikt att man vid lågfrekvent provtagning prickar in just det foderparti/del av parti/prover från ett parti som har högst halt av ett ämne. Detta gäller särskilt om förekomsten av det aktuella ämnet är ojämnt fördelat eller om stor variation finns i halterna förekommer. Även när gränsvärdet i en foderblandning inte överskrids kan något förhöjda värden indikera att gränsvärdet överskrids i någon av ingredienserna. Företagen ska i sitt egenkontrollprogram ha fastställt vid vilka halter en uppföljning ska göras. Det är rimligt att dessa halter är lägre än gränsvärdet. Vilka halterna ska vara är upp till företagen att ta ställning till. Uppföljning vid överskridna åtgärdsgränser ska göras vid såväl analysvar från offentlig kontroll som vid analysvar från egenkontrollen. Se även dokumentet ”Riskbaserade fokusområden inför 2019 års kontroll”, avsnitt 3.2.

⁴⁵ I punkten C.6 i bilaga II i förordning (EG) nr 152/2009 finns bl.a. bestämmelser om matosäkerhet och utbyte vid analys av främmande ämnen, vilka måste beaktas för avgörande kring om ett gränsvärde överskrids

⁴⁶ Artikel 4.1 i förordning (EG) nr 767/2009

⁴⁷ Se tidigare stycke i denna vägledning för kontroll av ärenden kring osäkert foder, punkt 13 ”Spädningsförbud för osäkert foder”

- Företaget informeras om att man i sin egenkontroll bör göra viss uppföljning⁴⁸.
- Kontrollera/rätta analysen i DjuHr, skicka ut provsvar samt begäran om yttrande till kunden.
- Ge sakenheten info som krävs för att omgående kunna skicka RASFF.
- **Alternativ: Om halten vid slutligt avgörande är över gränsvärdet och djurkontrollenheten med stöd av SVA:s riskbedömning (ev. efter rådgörande med sakenheten) konstaterar att det är RISK FÖR DJURS/MÄNNISKORS HÄLSA**
 - Meddela företaget resultatet, samt informera dem om riskbedömning, krav på att ta bort fodret från marknaden⁴⁹ samt spädningsförbud⁵⁰.
 - Kontrollera att företaget har den kompetens som krävs, alternativt tar hjälp av konsult för att hantera situationen.
 - Ge information till sakenheten så de kan skicka ett s.k. RASFF-meddelande⁵¹, där analysvar, SVA:s riskvärdering samt företagets åtgärder, kunder som kan ha tagit emot fodret m.m. ska ingå (RASFF kan uppdateras genom add-meddelanden allteftersom mer info finns tillgänglig).
 - Vaka över att företaget
 - a. har den kompetens som krävs, alternativt tar hjälp av konsult för att hantera situationen,
 - b. vidtar åtgärder som krävs för att kartlägga omfattningen av osäkert foder,
 - c. fattar beslut som förhindra/ta bort osäkert foder på marknaden/återtag från kunder, samt att företaget
 - d. ger lämplig och korrekt information till kunder
 - Följ upp:
 - a. de åtgärder företaget beslutat vidta, t.ex. återtag eller destruktion samt

48 Det är osannolikt att man vid lågfrekvent provtagning prickar in just det foderparti/del av parti/prover från ett parti som har högst halt av ett ämne. Detta gäller särskilt om förekomsten av det aktuella ämnet är ojämnt fördelat eller om det förekommer stor variation i halterna. Även när gränsvärdet i en foderblandning inte överskrids kan något förhöjda värden indikera att gränsvärdet överskrids i någon av ingredienserna. Företagen ska i sitt egenkontrollprogram ha fastställt vid vilka halter en uppföljning ska göras. Det är rimligt att dessa halter är lägre än gränsvärdet. Vilka halterna ska vara är upp till företagen att ta ställning till. Uppföljning vid överskridna åtgärdsgränser ska göras vid såväl analysvar från offentlig kontroll som vid analysvar från egenkontrollen. Se även dokumentet "Riskbaserade fokusområden inför 2019 års kontroll", avsnitt 3.2.

49 Se tidigare i denna vägledning, avsnitt 2, "Kontroll vid händelser med osäkert foder", samt avsnitt 13 "Spädningsförbud för osäkert foder" med fotnoter

50 Se tidigare i denna vägledning, avsnitt 13 "Spädningsförbud för osäkert foder" med fotnoter

51 Se förordning nr (EU) nr 16/2011 om genomförandeåtgärder för systemet för snabb varning för livsmedel och foder

- b. förebyggande rutiner osv.
- Kontrollera/rätta analysen i DjuHr, samt skicka ut provsvar.

20 Bilaga 2: Kontroll vid påvisad salmonella i miljön i en foderanläggning, i tillverkningslinje eller i färdigt foder

Observera att enligt foderföreskrifterna som gäller från och med januari 2019 måste foderföretagare som inte följer branschriktlinjen för salmonella stoppa utlastningen, utreda smittans omfattning m.m. vid varje fall med påvisad salmonella i miljö- eller foderprov. Detta gäller alltså även om smittan är före värmebehandlingssteget⁵².

- Kontrollera att företaget förstår allvaret i situationen.
- Kontrollera att salmonellastammar från miljö- eller foderprover omgående skickas till SVA för konfirmering och serotypning⁵³. Ta reda på om provet verkligen innehöll levande salmonellabakterier (eller om det fortfarande endast är misstänkt och ytterligare analyser krävs för att fastställa om levande salmonellabakterier påvisats). Företagen kan agera redan vid misstänkt salmonellapositiva prover, men Jordbruksverket kan inte kräva detta.
- Kontrollera att företaget har den kompetens som krävs, alternativt tar hjälp av konsult för att hantera situationen.
- Kontrollera att företaget agerar enligt kravet på att *foderföretagare som inte följer branschriktlinjen för salmonella stoppa utlastningen, utreda smittans omfattning m.m. vid varje fall med påvisad salmonella i miljö- eller foderprov⁵⁴*. Om branschriktlinjen för salmonella följs finns vid påvisad smitta före värmebehandlingssteget lättnader från dessa strikta krav⁵⁵.
- Ta reda på om företaget sedan tidigare följer branschriktlinjen, eller om man trots att man inte implementerat detta i sitt kontrollprogram i det aktuella fallet avser att följa branschriktlinjen med anledning av den påvisade salmonellan.
- För att företaget fullt ut ska kunna tillgodogöra sig de lättnader, som följer av att branschriktlinjen följs, räcker det inte att företagen, när smittan redan påvisats, uppger att de följer branschriktlinjen. Företagen måste redan innan smittan påvisas ha inarbetat branschriktlinjens krav på provtagningsprogram och åtgärder i sitt egenkontrollprogram. Om företaget inte sedan tidigare har inarbetat rutiner enligt branschriktlinjen i sitt kontrollprogram, men efter påvisad smitta väljer att följa branschriktlinjen för salmonella, kan högre krav än branschriktlinjens ställas när så bedöms befogat.

⁵² 4 kap. 17 § SJVFS 2018:33

⁵³ 4 kap. 16 § SJVFS 2018:33

⁵⁴ 4 kap. 17 § SJVFS 2018:33, gäller från och med 1 januari 2019

⁵⁵ 4 kap. 19-20 §§ SJVFS 2018:33

- Om företaget inte sedan tidigare följer branschriktlinjen får utlastning inte ske innan medgivande getts från Jordbruksverket. För medgivande om utlastning ska krav som är minst lika höga som de i branschriktlinjen ställas.
- Om branschriktlinjen följs: kontrollera att rätt avsnitt i branschriktlinjen följs.
- Kontrollera att företaget beslutar om åtgärder som ska vidtas i enlighet med de krav som beskrivits ovan.
- Kontrollera löpande under ärendet gång att företagets handlingsplan vid händelse av salmonella är strukturerad och tillräckligt omfattande, se särskild vägledning nedan om detta.
- Utför extra offentlig kontroll, enligt tidigare avsnitt 2 i denna vägledning, ”Kontroll vid händelser med osäkert foder”.
- Följ upp de åtgärder företaget beslutat ta, t.ex. återtag eller destruktion samt förebyggande rutiner osv.

Vägledning för kontroll av att företagets handlingsplan vid händelse av salmonella är strukturerad och tillräckligt omfattande:

För att skapa en bild av situationen och därmed kunna bedöma om företagets åtgärder är tillräckligt strukturerade och omfattande, ta reda på information om:

- provtagningspunkt där smitta påvisats och dess förhållande till fodertillverkningen,
- tagna prover från miljö respektive tillverkningslinje samt före respektive efter värmebehandlingssteget,
- djurslag till vilka fodret på aktuell tillverkningslinje tillverkas,
- djurslag foder på andra tillverkningslinjer och åtskildsgrad mellan linjerna,
- görs icke värmebehandlat foder på anläggningen? Är det fullständigt separata tillverkningslinjer för detta foder?
- tillverkas fjäderfäfoder vid anläggningen?
- hur ser salmonellahistoriken ut vid anläggningen?
- ungefär hur många kunder kan ha fått misstänkt smittat foder, fördelat på djurslag och kategori av djur?
- företagets teorier om vad som orsakat smittan
- Kontrollera att företaget i hanteringen av händelsen beaktar salmonellahistoriken vid anläggningen när man bedömer hur allvarligt läget är samt beslutar om åtgärder.

Kontrollera att företaget i hanteringen av händelsen beaktar eventuella misstankar om bristande hygien eller andra förklaringar till den uppkomna situationen (t.ex. p.g.a. ombyggnationer, haverier, kondens i kylarna, skadedjurssituationen,

rengöringsrutiner – städas anläggningen i rätt ordning t.ex. – från ren till oren, m.m.).

Kontrollera att företaget i de fall flera tillverkningslinjer finns i sin handlingsplan har betraktat detta, särskilt om fjäderfäfoder tillverkas eller om såväl icke värmebehandlat som värmebehandlat foder tillverkas i samma anläggning.

Övrigt

Be företaget att löpande meddela om åtgärder, utifrån vad som framkommer vid företagets utredning om kartläggning av smitta och utförd sanering. Kontrollera att företaget löpande beslutar om åtgärder som ska vidtas. Stäm ev. av med SVA.

För att kunna följa ärendets gång och snabbt kunna bedöma allvaret vid eventuell påvisad salmonella i nya prover som tas: Be om remiss över tagna prover där det tydligt framgår vilka prover som är från miljö respektive tillverkningslinje samt före respektive efter värmebehandlingssteget. Be om information om när provsvar väntas.

Vid positiva kartläggande prover begär in en lista över kunder som mottagit misstänkt smittat foder, som kan delges berörd enhet på Djuravdelningen.

För att kunna utföra extra offentlig kontroll⁵⁶ utan onödigt dröjsmål: Ta reda på när saneringen beräknas vara avslutad och när miljön i anläggningen är sådan att inspektörer utan risk kan gå in.

Skriv efter varje telefonmöte med företaget anteckningar och mejla över dessa så att företaget kan bekräfta att allt är rätt uppfattat.

Kontrollera att företaget genomför beslutade åtgärder, t.ex. återtag eller destruktion.

Kontrollera att företaget vidtar förebyggande rutiner när så är lämpligt.

⁵⁶ Se tidigare i denna vägledning, avsnitt 2, ”Extra offentlig kontroll vid händelser med osäkert foder”

21 Bilaga 3. Märkning av foder med förpackningsmaterial eller foder som är osäkert, t.ex. på grund av salmonella

De nuvarande märkningskraven i art. 20 i förordning (EG) nr 767/2009 omfattar enbart främmande ämnen enligt direktiv 2002/32/EG och inte t.ex. förpackningsmaterial eller mikrobiologiska föroreningar.

I ett av kommissionen antaget dokument⁵⁷ avseende användning av livsmedel som foder berörs frågan om förpackningsmaterial.

Tidigare livsmedel med förpackningsmaterial (bilaga III till förordning (EG) nr 767/2009), foder som är osäkert på grund av för höga halter av främmande ämnen (direktiv 2002/32/EG), för höga halter bekämpningsmedelsrester (förordning (EG) nr 396/2005) eller genom mikrobiologiska föroreningar är förbjudna från direkt användning som foder. Sådana fodermaterial anses vara icke-säkert foder. Enligt artikel 20 i förordning (EG) nr 767/2009 ska märkningen av sådana produkter tydligt ange att de inte får användas som foder utan behandling eller dekontaminering. Märkningen måste också ange respektive behandling, t.ex. borttagning av förpackningsmaterial eller dekontaminering, som är nödvändig för att vara berättigad till foder.

I fall med salmonellakontaminerat foder där företaget avser att skicka detta till en anläggning för syrabehandling ska detta framgå av märkningen, observera även att i 18 § SJVFS 2018:33 anges att om råvaran behandlas med någon annan metod än värmebehandling så får den enbart användas till foderblandningar som värmebehandlas.

En lämplig text på följesedlarna bör därmed vara ”Foderråvara smittat med salmonella, får endast användas efter syrabehandling av råvaran. Syrabehandlad råvara får enbart användas i foderblandningar som värmebehandlas”.

Det är sedan en kontrollfråga att säkerställa att produkten är/har varit märkt korrekt, att produkten har syrabehandlats och att den enbart har använts i foderblandningar som värmebehandlats.

⁵⁷ Kommissionens tillkännagivande Riktlinjer för användning av livsmedel som inte längre är avsedda som livsmedel som foder (2018/C 133/02)